

ARGIA

MUNDUKO ARTZAINAK

Artzaintzaren kultura arriskuan

**Begoña Vicario
zinegilea:**

«Etxekoandrea naiz.
Arrunkeriatik ateratzen
nauena sorkuntza da»

Lindar bizizian

2003 - 2004 DENBORALDIA

EUSKAL TELEBISTAK aurkeztuta

KABIER
EUZKITZE

KLAUDIO
LANDA

ANA
URRUTIA

FELIX
LINARES

JULIAN
IANTZI

IBAN
GARATE

IÑAKI
LOPEZ

denboraldi berrian ZINEMA, INFORMAZIOA, KIROLAK, LEHIAKETAK, TELESAILAK, DOKUMENTALAK eta askoz ere gehiago

asteko gaia

- **Mundua ardien bidez ulertuta**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 4

pertsonaia

- **Elkarriketa: Begoña Vicario.**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 10

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 16

- **Indarra, ausardia eta... inteligentziarako garaia da.** IÑAKI ESNAOLA 17

- **Literatur kritikaren gaixotasunez.**
IBAN ZALDUA 18

- **Luparekin: Ibarretxe plana eta alderdien ezintasuna.** XABIER BARANDIARAN IRASTORZA 20

- **Txandan: Aienazioa.** KARMELO LANDA 21

- **Hiruko txikian: Aise.** JOXE MARI OSTOLAZA 21

- **Irakurleak mintzo** 22

erdiko kaiera

- **FAS zinekluba: 50 urte bizirik.**
EIDER GARAIKOETXEA 23

- **Ezpalak: IZASKUN JAUREGI** 26

- **Argitalpenak: Iñaki Egañari galdezka.**
PILAR IPARRAGIRRE 28

- **Gartxot: ASISKO URMENETA, MARKO ARMSPACH,**
JOKIN LARREA 30

- **Denbora-pasak** 32

- **Ihesi: Bentarik benta Donamariara.**
ASIER AGIRRESAROBÉ, MUSKILDA TELLABIDE 34

- **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 38

- **Ikuskizunen agenda.** ALOÑA IPINTZA 40

gaiak

- **Nafarroa Oinez 2003: Euskararen hegaldia Irunberriko arroilan.**
XABIER TELLETXE 42

termometroa

- **Elkarriketa: Mixel Bidegain.**
MIKEL ASURMENDI 48

- **Ikas: Testu liburuen hutsunea betetzen.**
AMETS ARZALLUS 50

- **Ibarra eta Botin akusatuen aulkian.**
DANIEL UDALAITZ 52

- **Bero-beroa** 54

- **Net hurbil: Kamioietan dabil HIESaren birusa Ekialdeko Afrikan.** PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Erabili ezik herdoildu! IÑAKI MURUA** 58

Irailaren 17-20 bitartean, mundu osoko 50 artzain elkartu ziren Arantzazun. Artzaintzak toki bakoitzean dituen ezaugarriak, arazoak eta aukerak aztertu ziren. Hango giroa ere papereratu dugu. 4

Mundua ardien bidez ulertuta

Begoña Vicario

“Etxekoandrea naiz.

Arrunkeariatik ateratzen nauena sorkuntza da”

EHUko Arte Ederretako irakaslea da Vicario. Oso gustuko du lanbidea, baina animazio-zinea du afizio. “Pregunta por mí” film laburrak Goya saria irabazi zuen. 10

Luparekin

Xabier Barandiaran

20

DELITU BANKARIOAK

Ibarra eta Botin epaitegirako bidean

Duela urte gutxi arte, zaila zen bankariak epaitegieta akusatuen aulkian ikustea. Zailagoa oraindik horietako bankariren bat giltzapean ikustea, baina bakanen bat bada. Laster BBVAko lehendakari ohi Emilio Ibarra eta SCHko Emilio Botin epailearen aurretik pasako dira. 52

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonaritz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezeroen harrera: Olatz Kortia. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, ALOÑA Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruñia. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Ipar Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Irailaren 17tik 20ra Munduko artzainen topaketa egin zen Arantzazun (Oñati, Gipuzkoa). Euskal artzainak ezagutu ditugu gertutik, (euskal artzain amerikarrak ere bai), baina ez ditugu aintzakotzat hartu izan beste kolore eta itxurako ardiak. Eta hara non elkartu ziren Alpeak, Aragoi, Argentina, Kalifornia, Laponia, Tibet, Eskozia eta beste hainbat herri-tako 50 artzain. Lau egunetan, beste kulturetako esperientzien bidez, aukera berriak deskubritu ahal izan ziren. Kanpoko artzain batzuk ardi gaztarekin harritu dira, beraien herrian behi esnearekin bakarrik egiten delako gazta. Laponiako artzainek basahuntzak biltzeko elurretako motorrak erabiltzen dituztela jakin dugu eta gutxi batzuek, helikopteroak ere bai!

IXIAR EIZAGIRRE
ESTITXU EIZAGIRRE

Mundua ardien b

JUAN CARLOS RUIZ/ARGAZKI PRESS

“ARTZAIN” HITZAK ez du gauza bera esan nahi Madrilen eta Kalifornian. Alde batzuetan artzaina gutxietsi egiten da, eta aldiz, bestetan, prestigio handia dauka. Mongolian, “artzain” hitzak ez du lotura zuzenik ardiekin ere, edozein abere zaintzen duena da artzaina. Horregatik, herri bakoitzeko errealitatea eta han hitzek duten zentzua azalduz hasi dituzte aurkezpen guztiak “Artzain mundua” topake-

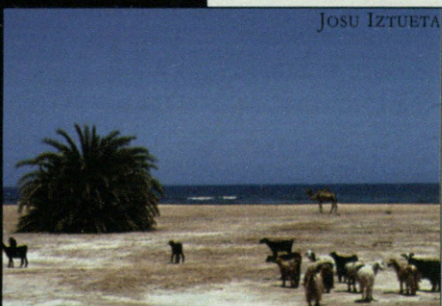
Laponiako artzainek oreinak zaintzen dituzte.

Peruko Andeetako llamak

Saharako kostaldean ahuntzak eta gameluak dagoen berde apurrari hozkadaka.

geratu da topaketa hauetan. Eta beste herrieta-ko bizimoduarekiko sekulako errespetua arnastu da giroan.

Hitz egin ere, nor bere bizitzaz egokien egin duen bezala egin dute: nor bere hizkuntzan. Euskaraz galdetutakoari italieraz erantzuten zitzaion, eta hirugarren batek ingelesez egiten zituen bere zehaztapenak. Lau egunetan belarri ertzean izan zuten aurikularra dena euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez edo ingelesez jaso nahi zutenek.

Giro naturala sentitzen zen artzain hauen artean. Bazen konexio berezi bat. Euren hizkuntzekin, euren arteko milaka kilometroekin, hain ezberdinak diren bizimoduekin, horrekin guztiarekin, primeran ulertu dute elkar.

Lana ere (ar)taldean

“Artzain mundua” topaketak esperientziak trukatzearaz gain, munduko artzainen artean garatzeko hiru proiektu jarri ditu martxan. Miren Elgarresta antolatzaileak azaltzen duenez, artzaintzari buruzko dokumentazio zentroa sortzea da lehen proiektua: “Kanpoko eta bertako artzainen informazio dena bildu eta ordenatu nahi dugu, ondoren gizartearentzat interesgarrien diren gaiak landu eta plazaratzeko”. Bigarren proiektua munduko artzain museo da. Dagoeneko 37 pieza dituzte katalogatuta. Topaketa hauek lagundu dute museoaren lehen piezak biltzen. Etorri diren artzain denek ekarri baitute artzaintzarako euren herrian erabiltzen den tresnaren bat, edo mundu horri zuzenean lotutako objekturen bat, libururen bat... Hirugarren proiektua, sare digitala sortzea da. Zenbait tokitan, Peruko Titicaca laku inguruan esaterako, ez dago azpiegiturarik. Baina Elgarrestak kontatzen duenez: “harrigarria da nola komunikatu garen bertako artzainarekin posta elektronikoz. Herrira joan, eta udaletxeko ordenagailua erabiltzeko baimena eskatu izan du”. Arantzazuko seminario zaharra berreraikitzen ari dira, eta bi urte barru, lanak bukatzen dituztenean, hor jarriko dituzte dokumentazio zentroa eta museo.

Artzaintza, lanbide baino bizimodu

Artzaintzak elkartu ditu munduko punta bakoitzeko gizon-emakume, gazte eta zahar hauek. Eta esperientzietatik abiatuta, artzain izatea zer den deskribatzen saiatu ziren denen artean.

Madrilgo Cristina Egia gazteak argi du: “Gustuko duguna eginez bizi nahi dugu, ez gizarteak agintzen diguna eginez. Horrek elkartu gaitu artzaintzan hiru lagun”. Teruelgo Herminio Sanchezek “ardia droga bat da”, definitu zuen: “edo maite edo gorrotatu egiten da” ■

ez ulertuta

tan parte hartu dutenek. Inork ez du bota “jakina denez”, “bistan dagoenez”, “leku denetan gertatzen den bezala...” eta antzerakorik. Euskal Herriko artzainek ehunka buruko artaldeez eta dozenaka milioiko inbertsioez hitz egin dute “duintasunaz” aritu direnean, eta aimarek 15-20 ardi eta pare bat behiko familia ondo bizi dela arrazoitu dute. Horregatik, ardien bidez munduaren egoera bistan

Bertako larreetan pagotxa bila

Euskal Herriko artzaintzaren arazoak eta aukerak aztertu, eta sektorea indartzeko bideak urratzen ari dira artzainak.

EUSKAL HERRIKO EGOERA aztertuz, ardi arraza hedatuena latxa da. Latxaz gain, Iparraldean euskal-biarnesa arraza ere hazten da, Bizkaia eta Araban karrantza, eta Nafarroan lacaune eta assaf.

Urtean 50,3 milioi litro ardi esne ekoizten dira Iparraldean eta EAEn. Gehiena, 40 milioi Iparraldean. Ardi esnea merkaturatzeko modua alderantzizkoa da bi inguruetan. EAEn artzainek beraiek egiten dute gazta, eta gaztatan merkaturatzen da esnearen %48. Esnearen beste %47 esne zentraleri saltzen diete. Iparraldean, berriz, esne ia dena (%95) kooperatibei saltzen diete artzainek.

6.900 artalde daude EAEn, batez beste 40 burukoak. Iparraldean, berriz, 1.600 artalde. Bi kasuetan nabarmen ikusten dena da, gero eta artzain gutxiago dagoela, eta aldiz, gero

eta ardi gehiago. Artaldeak asko hazi direla, eta sektorea kontzentratzen ari dela, alegia. EAEn, 15 urtean orokorrean baserritik bizi diren pertsonak erdira murriztu dira, orain 8.000 dira. Gainera baserrian lan egiten dutenen artean %10 bakarrik dira 40 urtetik beherrako gazteak. Hori bada etorkizunaz kezkatzeko kontua.

Datu hauek jarrera ezberdinak piztu zituzten topaketetan. Batzuek artzaintza zentralizatzen ari delako, eta martxa horretan lau artzain bakarrik geratuko direlako kezkatzen ziren. Beste batzuek erantzun zuten kalitatea

David Nkedianye Kenyako artzainari lehortekak abere erdiak hil zizkion iaz.

Kenyako artzainak, lehoien kontra borrokan

David Nkedianye masai tribukoa da. Pribilegiatu sentitzen da unibertsitateko joateko aukera izan duela, baita hegazkin bat hartu eta hona etorri delako ere.

Txikitatik izan omen ditu ardi eta ahuntzak inguruan: "Orain jabetzen naiz etxean sentiarazten nauena animaliak direla". Kenyan abereek ez dute dirua bakarrik esan nahi, Daviden hitzetan, "abelburuak elkartrukatu egiten ditugu edo beste zerbaitegatik aldatu. Laguntasunaren seinale da bi abeltzainek ganadua trukatzeko. Ezkontzea ere zazpi abelbururen truk lortu nuen". Bizitza naturari lotuta dago, kenyarrentzat: "Ezagutu ditut herriak, euren hizkuntza bakarra lurra suntsitzea zutenak. Guk iraganetik ikasten dugu: natura-

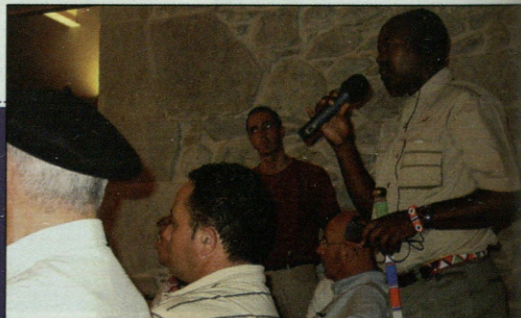
rekin bakean egotea da guretzat zoriontasuna."

Euren arazoei buruz galdetuta, bat baino gehiago aipatu ditu. Horietako bat da, orain arte Gobernuak egin duen politika. Nekazariengan pentsatuta egin da, ez artzainengan. Horregatik, artzaintza babesteko politika indartsu baten beharra aldarrikatzen du.

Eguneroko bizitzan, animalia basatiei egin behar diete aurre. Gauero bildu behar izaten dituzte ardi denak, ondoan dagoen erreserba naturaleko lehoiek eta hienek jaten baitizkiete bestela. "Ados gaude animalia dibertsitatea errespetatu behar dela, baina gobernuak aniztasun hau babesten duen bitartean, artzainei ez die galdutako

ardien ordainik ematen. Horregatik, Kenyako artzainak lehoiak hiltzen hasi dira", azaltzen du Davidek.

Gero eta lur gehiago erabiltzen da nekazaritzarako, eta beraz, larrez ere estuago dabilta. Klima ere ez da txantxetako Kenyan. Iazko lehortekak, esaterako, ganaduaren erdia akabatu zion. Arazo horien aurrean, elkartu eta ahalik eta gehien borrokatzen saiatzen dira Kenyako artzainak. Baina ez omen da erraza Gobernuak kontuan hartzea, "ez baikara artzain asko".

dela etorkizuneko bidea. Alegia, artzain gutxiago baina gutxi horiek oso onak izatea.

Gomiztegiko artzain eskola

1997an jarri zen martxan artzain eskola. Ideia bitxia dirudien arren, Miren Elgarrestak ederki azaltzen du: "Oraindik ere jendeak pentsatzen du artzaintza ez dela ikasten, ez dela eskolara joan beharrik. Baina lanbide honi kasurik egiten ez

Euskal Herriko artzainak, duin biziko bada, 300 buruko artalde eta azpiegituratan 18.000 euroko inbertsioa egin behar dituela kalkulatu da.

bazaio, galtzeko zorian egon liteke".

Artzain berriak hezteko eta etengabe ikasten jarrai dezaten, teknologia berriak eta prozesuak irakasten dira. Eta eskolaren gaurko erronkak gestioa eta marketinga dira. Eskolako kide den Batis Otaegik azaltzen duenez: "Ikasturteak klase teorikoak eta praktika denboraldiak uztartzen ditu. 8-9 astez lantzen dugu teoria, eta ikasitakoa 16 hilabetez praktikan jarri. Hala ere, ikasleen %50ak oraindik praktika ordu gehiago eskatzen ditu".

Urte hauetan 81 ikasle pasa dira eskolatik. Horietatik 62 euskaldun, eta 19 atzeritar. Gazteak dira ikasleak, batez beste 29 urte dituzte, eta %88 gizonezkoak dira. Mattin Echamendy, Kalifornian bizi den artzainak aitortzen duenez: "Euskal Herrira etorri eta lanbide zoragarri honekin jarraitu nahi duen artzain gazte talde bat aurkitzeak erabat hunkitzen nau". Batis Otaegi irakasleak pasadizo bitxi honekin azaldu zuen egungo artzain gazteek gizartearen aurreiritziei nola aurre egiten dieten: "Ikasleekin parrandara irten ginen gau batean, eta inguruko neska gazteei begira zirikari hasi ziren: 'zer esan behar diegu hauei, artzainak garena?' batek, eta besteak: 'tira, esan dezakegu nekazaritza ekoizpeneko ingeniariak garena, arraza autoktonoetan espezializatuak'. Baina ondorioa: 'ba, artzainak gara eta kito!' izan zen".

Artzain eskolak laster zabalduko du egoitza

Transhumantzia Mongolian: bizitza nomada galzorian

Mongoliako klimak oso muturreko hotz eta beroak ditu. Udan 40º egiten ditu, eta neguan 50º. Gainera, apenas euririk botatzen duen. Paisaiak ere oso ezberdinak dira: basoak, mendi oso garaiak eta Gobiko basamortua ere badute. Nekazaritza eta abeltzaintza dira bertako ekonomiaren ardatz. Bost abere mota zaintzen dituzte: behia, ardia, ahuntza, zaldia eta gamelua.

Klima eta inguruneak baldintzatuta, Mongoliako artzainek 200 kilometro egin behar dituzte artaldea larrera eramateko. Familia guztiak hartzen du parte transhumantzia bidaia honetan, Mongoliako artzainak nomadak baitira. Gamelua dute garraiobide, eta etxe osoa garraiatu behar dute batetik bestera. Han umetatik dira denak artzain, hori delako betidanik bizi dutena.

Azken hamar urteotan artzain kopurua laukoiztu egin da Mongolian. 1990.urtean 147.508 artzain bazeuden, 2000.urtean 421.392raino hazi zen kopurua. Berdin gertatu da abereekin ere: 3 milioi ahuntz edukitetik, 10 milioira pasatu dira. Arrazoiak da sozialismotik merkatu ekonomia pasatu zela gobernuak. Trantsizio horretan fabrika asko itxi zirenez, biztanle askok hiriak utzi eta artzaintza nomada izan zuen irtenbidea.

Batbuyan Bapjav unibertsitate irakaslea da. Soziologo eta geografo honek azaldu zuen Mongoliako artzaintzaren berri.

JON URIBE/ARGIAZAI PRESS

Denbora gutxian hainbeste artzain sortu izanak arazo larriak ekarri ditu. Artzain berri asko daude, esperientziarik ez dutenak. Larre tokietan kabitzen ere lanak dituzte. Behin larre toki bat aurkituta, denbora luze egoten dira bertan, lurak atsedean behar duela ahaztuta. Sozialismo garaian, Gobernuak kudeatzen zuen lurra, artzainak txandatu joan zitezten. Lurra bi hilabetez erabiltzen zen. Azken aldaketekin, ordea, lurraren higadura izugarri zabaldu da. Kalte hauen ondorioz, 10 milioi abelburu galdu dira. Gainera, zaila da bizimodu nomada merkatu ekonomia dakarren bizitzarekin uztartzen, eta osasun zein hezkuntza aldetik ere arazoak sortzen ditu.

Merkatu ekonomia nagusitu den honetan, milaka urte dituen sistema, transhumantzia, galtzeko bidean dago. Biztanleen %60 dabil abeltzain lanetan, beraz, 24.000 familia geratu daitezke irabazpiderik gabe. Dagoeneko, gainera, Mongoliako biztanleen egoera oso larria da, %60 ez da gutxieneko bizi mailara iristen.

Batbuyan Bapjavek hitzaldi amaieran esan zuenez: "Beste errealitateak ezagutuz Mongoliako transhumantziarentzat irtenbide bila etorri naiz topaketetara".

Juan de Oñateren ardiak, navajoen banderako ikur

Artzainen mundu mailako harremanak ez dira atzo goizekoak. 1598an joan zen Juan de Oñate kolonoa navajoen herrira, armada eta guzti. Eta berarekin eraman zituen hemengo churra ardiak, orain zer eta navajoen kulturaren erdigune dira. Banderaren erdian ere, ardi bat ageri da.

160.000 navajo bizi dira erreserban, Amerikako Estatu Batuetako Utah eta Mexiko Berria estatuen artean. Lillian Benalliek kontatzen duenez: "Navajoen bizitza familian antolatzen da. Oso lotura estua da familia, eta familia elkartzen duena lurra da. Lurra ama da navajoentzat, eta ardiak bizitza, euren kultur balioen erdigunea". Ardiak Coloradoko Kañoi azpira eramaten dituzte ura edatera. Harrigarria da nola jaisien duten artaldea harkaitz izugarrietan behera, saltoka. Artzainak zaldiz joaten dira, kantari.

Ardien haragia etxean jateko gordetzen dute. Artilea uretan eta kimikoki garbitu ondoren, tindatu egiten dute. Ondoren, denbora eta pazientzia handiz ehuntzen dituzte mila koloretako oihal ezagun horiek. Artilea eta oihalak dira kanpoan gehien saltzen dituztenak. Baina oso merke ordaintzen direlako kexatzen dira navajoak.

Erituak ere uztartzen dira ardiekin: Ardia beti burua ekialdera begira duela hiltzen dute.

Navajoen institutuan ardiei buruzko programa bat lantzen ari dira, 1993az geroztik. Programa horrekin irakasten zaie navajo gazteei bertako ardi arrazaren berri, nola zaindu, eta artilez nola oihalak ehundu.

Navajoak euren balio kulturalak hurrengo belaunaldiei transmititzeko ahalegin handiak egiten ari dira. Lillianek dionez: "Gazteek hirietara joan nahi dute, beste kultura eta bizierak ikasteko. Hala ere, navajoen kultura barruan gordetzen dute". Lillianen itxaropena da kanpora irteten direnak berriro itzuliko direla erreserbara, kanpoan ikasitakoa irakasteko eta kultura errekuiperatzen laguntzeko. "Hori da nik ere egin nuena".

Lillian Benallie institutuko matematika irakaslea da navajoen erreserban. Ama mexikarra du eta aita "pies rojos" tribukoak.

berria. Eraikin funtzional eta polita izango da, ingurunean integratua. Gomiztegiko egoitzak atal hauek izango ditu: teoria lantzeko lekua, ukuilua, gaztandegia, kanpotik datozenentzat informazio gunea, eta artzain produktuen denda. Gutxi barru, kanpotik ikustera doazen bisitariek Duruko kortan artzaintza ezagutu ahal izango dute, zuzenean.

Artzain izateko erronka

Ikastea, ordea, ez da aski. Artzain eskolakoek kalkulatzeko dutenez, egungo egoeran artzaintzaz duin bizitzeko 300 buruko artaldea eta 180.000 euroko inbertsioa behar dira, ukuilua eta gaztandegia jartzeko. Hala ere, azalpenak ematerakoan ez ziren hain ezkor agertu, eta inbertsioei diru laguntzekin eta lanarekin buelta eman dakiekeela argudiatu zuten.

Denek onartu zutena da, artzainek elkartu,

antolatu eta erantzun bateratu bat eman behar diotela errealitateari. Eta helburua, artzainen bizitza kalitatea hobetzea dela. Bestela, bai baitakite artzaintzak ez duela iraungo.

Gazta nola merkaturatu?

Yolanda Jugok ederki bota zituen baserritik bizi direnek ahotan maizen erabiltzen dituzten esaldiak: "Erosleak ez du gehiago ordaindu nahi. Beretzat, garrantzitsuena prezioa da. Jendeak gaur egun edozer jaten du. Ez daki ona zer den ere. Kalekumeek ez dute errespetatzen baserri mundua eta gutxietsi egiten dute."

Yolanda Jugok arrazoitu zuenez, jende gehienak prezioari begiratzen dio lehendabizi, eta erosteko erosoagoa eta prestatzeko azkarragoa dena bilatzen du. Alabaina, gero eta jende gehiago kezkatzen da elikadurak osasunean duen eraginaz eta elikadura munduan gertatu diren eskandaluez ez da fidatzen. Gero eta jende gehiago kezkatzen da produktuen jatorriaz, egiteko prozesuaz, eta produktuaren osagaiez.

Antonio Peña Jumpak aimara komunitateetako ekonomia eta zuzenbidea nola egituratzen den azaldu zuen. Bera peruarra da, gurasoak kitxuak ditu, eta Zuzenbidean doktorea da.

kolonoek, beti gorde izan dute euren nortasuna. Ande hiru maila ekologiko daude: Titicaca laku ingurua (3.300-3.900 metro artean); erdigunea (3.900-4.200 metro artean) eta goialdea (4.200 metrotara).

Antonio Peña, bere ikerketan laku inguruko eta inguruko hiru komunitate aztertu ditu: Erdiguneko Calayo komunitatea (70 familia inguruz osatua) eta Tipu Toteria komunitatea (100 familia inguruz osatua) laku inguruko Titihue komunitatea (260 familia inguruz osatua). Hauetan nekazaritza eta abeltzaintza uztatu dira.

Abeltzaintza diru iturri

Artalde eta behiak salduz lortzen dute aimarek hinko duktua eta zerbitzuak ordaintzeko dirua: eskola ordaintzeko, gaixo daudenean medikuarengana joateko, edo jantzi arropak erosteko. Azienda ez dute jateko hazten, tratuak baizik. Etxeko barazki, zerri, oilo eta arrantzatutakoak osatzen dituzte otorduak. Gainera, abeltzaintza beste duera batzuekin osatzen dute: nekazaritza, arrantza, fabriketan denbora baterako egiten duten lanarekin.

Peru

Aimarak Bolivia eta Peruko Andean zabaldua bizi da. Inguru berean bizi diren Inkak eratorritako kitxuak, eta Europa joandakoen ondorengoak diren mestizoak. Andeetako etnia horietan zehar, eta inkekin bazituzten ere, beranduago Espainia

Zaporea preziatzen badaki jendeak, eta ezberdina dena bilatzen du.

Ondorioz, elikadura industrializatuekiko alternatiboak diren produktuak gero eta arrakasta gehiago du.

Horren lekuko dira, merkaturatzeari buruz Artzai Gazta elkartearentzat 2001ean egindako inkestaren emaitzak. Bertan agertzen denez, preziorik garestiengan saltzen duten artzainak dira lehendabizi gaztarik gabe geratzen direnak. Artzain horien %86 batez beste urtean hilabete baino gehiagoz gaztarik gabe geratzen da. Eta artzain horietatik erdiak hiru eta sei hilabete bitartean. Preziorik garestiena, artzaina zuzenean kaleko kontsumitzailearengana iristen denean lortzen da: azoketan, esaterako.

Ondorioz, gaztaren prezioa merkatzeak ez du esan nahi gehiago salduko denik. Bi gako ematen ditu Yolanda Jugok salmentak gehitzea: lehena, eroslearengana zuzenean iristea, bitartekariak sartzeak tarte gutxiago uzten baitio artzainari prezioa negoziatzeko. Eta biga-

Artzainek
gizartearen
begirunea eta bizitza
kalitatea hobetzea
dituzte helburu.

rrena, erosleari informazio gardena ematea: erosleen %46k gazten etiketari begiratzen dio, hori da gehien eragiten duen sinboloa. Eta %47k kalitate etiketa duten gazten informazio gehiago eskatzen du. ■

Andeetako aimarak. Artzaintza eta herria antolatze modu propioa

Behi bat eta hamar ardi

Erdigunean, familia batek batez beste behi bat eta 6-10 ardi izaten ditu.

Laku inguruan, berriz, familia bakoitzak abelburu kopuru bikoitza du: 2-3 behi eta 15-20 ardi.

250 sol (65 euro) hilabetean familiak bizirauteko

Abereak kumetan erosi, etxean hazi eta salduta ateratzen dute irabazia aimarek. 1.500 soletan (400 euro) saltzen badute ganadu burua, erdia beste ganadu txiki bat erosten inbertitu behar dute. Beraz, 750 sol (200 euro) irabazi geratzen zaie, familia osoa erosi berri duten ganadu buru txikia hazi arte (3 hilabete inguru) bizi dadin. Familia oso bat, hilean 250 sol edo 65 euroekin bizi da, beraz.

Pobreak al dira?

Ezin da mendealdeko merkatuko ikuspegiarekin neurtu aimaren bizitza kalitatea. Oso kultura aberatsa da, eta bere oinarritzko balioak komunitate sentimendua eta hitzeko izatea dira. Ez da gizarte pobrea. Familia bakoitzaren ekonomia jarduera ezberdinekin osatzen dute, eta horrek larrialdiak erantzuteko aukera bat baino gehiago ematen dizkie.

Esku luze asko, eskuzabal gutxi

Aimaren ganadu tratuan, bi oztopo nagusi daude: garaian garaiko gober-

nuetan inork ez du bertako abeltzaintzaren aldeko politikarik egin. Eta bestalde, aimaren abelburuak merke erosi eta hiriko merkatu handietan garesti saltzen duten bitartekari asko dago. Bitartekari hauek dute azoka handietako monopolioa, eta artzainak zuzenean merkatu handietan saltzen saiatu izan diren arren, aimarentzat ez da erraz monopolioari aurre egiten.

"Minka" auzolana aimaraeraz

Hiru lan harreman daude aimaren komunitateetan. "Ayni" familien arteko elkarlana da. Hitzez adosten dute zein lanetan lagunduko dion etxe bateko gizonak beste bati, eta hurrengoan laguntza itzuliko dio, lan berdintsurako. "Minka" Euskal Herriko garai bateko auzolanaren parekoa da, eta komunitate osoak hartzen du parte. Herriko eskola egiteko, edo denen ganaduentzat askak egiteko elkartzen dira, besteak beste. "Aparceria", berriz, hitzez denbora luzerako egiten den tratua da. Alde bakoitzak bere ondasunak jartzen ditu (batek ganadua, eta besteak ganadua hazteko ardura), eta aberea saldutakoan, irabaziak erdibanatzen dituzte.

Zergatik bete hitzezko legeak?

Hitzez egiten diren lan tratua hauek betetzeko ohorea dute akuilu. Hitzekoa izateak balio izugarria du aimararen komunitatean. Gainera, ohorea familia osoari

dagokion ondasuna da, ez kide bakoitzari. Familiaren ohoreaz gain, espiritu kolektiboa bizi dute. Komunitate sentimenduak bultzatzen ditu besteren buruak eta lur eremuak errespetatzera. Komunitate osoarenak diren lurrak eta ondasunak ere badituzte, hemengo herri lurren parekoak.

Legeak ez betetzeagatik arazorik sortzean, lehenik liskartutako familiak saiatzen dira elkarrizketen bidez adostasun batera iristen. Baina euren artean konpontzen ez badira, komunitateko Botere Judizialak esku hartzen du. Botere Judizial Komunal honek komunitate osoak parte hartzen duen asanbladan hartzen ditu erabakiak.

Nola hobetu aimaren abeltzaintza?

Komertzializazioa hobetzea da bide bat: nekazari aimarek zuzenean salduko duten herrietako merkatuak indartzu, edo hirietarako garraioa kolektibizatuz eta koordinatuz. Produktu landuak egiten hastea da beste bide bat: haragia izoztua saltzea, eta larrua lantzea. Behi eta ardi arraza berriak integratu daitezke Andean, esne gehiago emango dutenak. Horrek gazta egiteko aukera zabalduko luke. Bertakoak diren llama eta alpaka abereak berreskuratuta, produkzio aukerak zabalduko dira. Helburu hauek denak komunitatean adostuta bakarrik aterako dira aurrera.

«Etxekoan Arrunkeriak nauena sol

Caracasen jaioa zara. Urtebete zenuela itzuli zineten. Emigrazioak eragin al du zugan?

Familiaren zati handi batek Caracasera emigratu zuen lanera 50eko hamarkadan. Batez ere aitak oso garbi zeukan itzuliko ginela. Emigrazioak beti markatzen du familia. Emigrazioa da bizi daitekeen gauza gogorrenetarikoa bat, eta guraso-enganetik jaso egiten duzu hori. Eurek sufritutako halako trauma baten ondorioak jaso egiten dituzu, kontziente izan gabe. Gainera hurrengo belaunaldira ere pasatzen dituzu. Beste sentsibiltate bat duzu hainbat gauzarekiko. Eta halako

erro falta bat gelditu da neba-arreba guztiongan, baina zentzu positiboan. Oso moldakorrak gara.

Txikitatik gustatu zaizkizu animazioko filmak eta serieak. Baina marrazkiz egindako animazioa ez hainbeste. Zergatik?

Txikitan (eta garai frankista izanda nik ez dakit nola arraio, baina) animazio txekiarra ikus genezakeen TVEn gauero, 20:30etan. Objektuekin eginak ziren eta sinbolismo asko zeukaten. Kikarak, ezpain-zapiak mugitzen ikustea magikoa iruditzen zitzaidan.

Begoña Vicario

Kikarak, ezpain-zapiak mugitzen ikustearen magiak liluratzzen zuen txikitan, telebistan animazio laburmetraia txekiarrak ikusten zituenean, gauero-gauero. Hamalau urterekin animazio erakusketetara joaten zenekoa ere gogoan du, edo Bilboko Zinema Jaialdian zenbat laburmetraia irentsi zituen begietatik, gaztetan. Baina orain hogei urte, zinea non ikasirik ez eta, amestu ere ez zuen egingo gaur fotokopiekin, hondarrarekin, eskanerrarekin filmak egingo zituenik. Bizitzan kasualitateak beti asma-tzen du noiz etorri...

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Iñigo Azkona

Andrea naiz. k ateratzen kuntza da»

Marrazki bizidunak ez zaizkit hainbeste interesatu sekula. Objektu errealekin sortzen duzunean animazioa, errealitatea da mugimenduan jarri duzuna, errealitatetik kanpo dagoen esparru batean. Marrazkiak, berriz, irrealak dira, eta beraz, animazioan bere medio natura-lean mugitzen dira. Zinea trikimailua da, baina trikimailuaren barruan truku errealagoak egon daitezke, eta horiekin lotura interesgarriagoa lor dezakezu.

Arte Ederrak ikasi zenuen. Baina animazio

munduan, modu anekdotikoan sartu zinen...

Bai, kasualitate itzela izan zen. Hizkuntzak betidanik gustatu zaizkit asko. Neuronak gazte nituen artean hizkuntza zail bat ikasi behar nuela pentsatu, eta errusiera ikasten hasi nintzen. Oso irakasle ona nuen. Nik behar nuena hitz egitea zela-eta Moskura bidali ninduen, bere lagunen etxera. Sergei Sramkofskirekin bizitzen egon nintzen sei hilabeteen. Eta Sergei animazio zinegilea da, oso ona. Berak parte hartu du, esaterako, "The Simpsons" edo "Rugrats" marrazki bizidunetan. Eta hain justu, bere enpresan hasiberrientzat ikastaro bat antolatu zuten. Urte bat edo bitan egin zitekeen ikastaroa, baina nik itzuli beharra nuen, buru-belarri sartu nintzen. Zerbait gaizki irteten bazitzaidan, kapaz nintzen gau osoa lanean emateko, ondo atera arte. Sei hilabeteen amaitu nuen ikastaroa. Horrek ikasleen artean susmo txarrak suspertu zituela iruditzen zait. Oraindik sobietar mentalitatearekin zebiltzan eta, jakina, egun batean bai, baina hurrengoan

Curriculuma

- JAI0: Caracasen, 1962an.
- BIZI: Larrabetzun.
- ANIMAZIO ESPERIMENTALEKO ZINEGILEA.

Ibilbidea

- Arte Ederrak ikasi zituen, ikus-entzunezko komunikabideetan espezializatu.
- EHUKo Arte Ederretako irakaslea da.
- Moskuko Piot Estudioan hasi zituen animazio ikasketak. Gasteizko Diseinu Zentroan animazio kurtsoak egin ditu.
- 1995ean animazio zineko produkzio-etxea sortu zuen, "Begoña Vicario" izenekoa.
- Espainiako Zine Akademiako kide da.
- "Euskal animazio-zineari buruzko ikuspegi bat" liburua argitaratu du, Emilio de la Rosarekin batera.

Filmak, zinean

- "Geroztik ere" (1993).
- "Hara-Hona" (1994).
- "Zureganako grina" (1996).
- "Pregunta por mí" (1996).
- "Haragia" (1998).

Sariak

- Beste askoren artean (Bilboko edo Gasteizko Jaialdietakoak, kasu), 1997an jasotako Goya saria aipa daiteke, "Pregunta por mí" lanak jaso zuena, animazio laburmetraiarik onena izendatuta.

Intuizioa. "Inondik espero ez nuela hil zen aita, jatetxe batean afaltzen ari zela. Gorpua ikusteko aukera eman ziguten. Ez nuen sekula usteko gorpua ikusi nahiko nuenik, baina instantean behar hori sentitu nuen. Ez nuen ulertzen zer gertatu zen, eta agurtzeko behar nuen ikusi. Une hartako erabaki hark asko lagundu dit gerora. Intuizioa "instanteko arrazionalizazioa" dela irakurri nuen behin. Ez dakizu zergatik, oraindik prozesu hori ez duzulako bizi izan, baina badakizu hori egin behar duzula, arrazionalizazioa egin duzu. Bizitza guztian mugitu naiz intuizioarekin, eta eskertu egin behar dizkiot neure buruari intuizioz egindako mugimenduak.

ez ziren azaltzen lanera. Nik erritmo guztiz ezberdina neraman eta lana kendu nahi niela-
edo pentsatuko zuten.

Zer irakatsi zizueten ikastaro horretan?

Oso ona zen, itzela. Urteak joanda ere, eta nire ikasleekiko esperientziarekin, konturatu naiz metodologia aldetik zer ondo dagoen pentsatuta. Konparatu dut Estatu Batuetako lagunekin, irakasle direnekin, eta sistema guztiz kontrakoa da.

Mendealdean ikastaro guztiak pertsonaie-
tatik abiatzen dira. Lehenengo pertsonaiak
menperatu behar dira, garrantzia handia ema-
nez marrazketari eta lineari. Gero pertsonaia
horiek mugimenduan jarri behar dituzu, istorio
bat osatuz. Aldiz, Errusian aurkitu nuen
sisteman, garrantzitsuena mugimendua da,
mugimenduaren fisika. Erreparatu behar
duzu elementu bat zerez eginga dagoen, zer
pisu daukan, zer dentsitate daukan... eta
horren arabera nola mugituko litzatekeen.
Ateratzen dituzun etekinak ez daude erabat
osatuta, ez dira istorio bat, ariketa soilak dira.
Baina prozesu horretan zure neuronek ulertu
dutena, gero nahi duzun kasura aplikatu dezake-
zu.

Zure filmetan prozesu osoa zuk egiten duzu, hasi sormenetik eta produkzioaraino.

Sormen aldetik, artista lanarekin zerikusi
gehiago daukate nire filmek, zinearekin baino.
Egile bakarreko lanak dira. Ez daude marraz-
kiekin eginda; harearekin, fotokopiekin, edo
jendea eskaneatuta eginda daude, eta prozesu
osoa neuk kontrolatu behar dut.

Produkzioa ere zergatik hartu nire gain?
Zuk pelikula bat egin eta beste batek produzi-
tzen badu, gero pelikula berea delako. Pelikula
beti da produktorearena, zinea industria baita.

Pozik nago, asko ikasten duzulako paper
kontuez. Hasieran atzerakoa ematen du, batez
ere letratakoak garenontzat. Ez zara batere
ziur sentitzen, pentsatzen duzu gauzak gaizki
egiten ari zarela, eta gainera halaxe da, hanka
sartzen duzu askotan. Madrileko Kultura
Ministeriotik bitan bidali didate gutuna esanaz
diru-laguntza kenduko didatela, paper bat

Lagunak eskaneatu zituenekoa

"Nire azken filma,
'Haragia', gorputz ata-
lak eskaneatuta osatu
dut. Horrela egin den
beste filmarik ez dut
ezagutzen. Propio
aukeratu nuen eskane-
rra, zainak, poroak,
ileak, dena ateratzen
duelako. Oso haragiz-
koa da.

Lagunak 'erre' nituen!
Nire etxean elkartu,
biluztu, eta orduak eta
orduak ematen zituzten
eskanerraren gainean,
posturaz milimetro bat
mugitu eta irudiak ate-
ratzen, sekuentzia
osoa egin arte. Ni ere
lagunekin batera biluz-
ten nintzen, injustua
iruditzen baitzitzaidan
eurak orduetan hozten
eduki eta ni jantzita
egotea. Lagunak gal-
tzeko bidea dirudi,
baina harremana asko
estutu zen.

Arratsaldeak biluzik
ematea, eskanerrare-
kin filma bat egiten,
polita izan zen".

falta zelako. Gainera
Ministerioan ez zuten
sinesten nik egiten nuenik
lan guztia. Pentsatzen
zuten bateren bat kontra-
tatuta edukiko nuela,
deklaratu gabe. Hainbat
buelta eman behar izaten
ditut, ziurtagiriak-eta lor-
tzeko.

Gogoeta batetik abiatzen zara beti. Zein dira kezka- tzen zaituzten gaiak?

Gehien-gehien kezkatzen
nauten gaiak, niretzat gai-
rik gogorrenak direnak, ez
dira nire filmetan agertzen
ditudanak. Ez naiz kapaz
horretarako. Artistak ager-
tzen du, agertu ahal
duena. Aukeratzen ditu-
dan gaiak beti dira kezka-
tzen nautenak, amorrua
ematen didatenak, baina
ez gaixotzerainoko amo-
rrua. Alegia, gai pertsona-
lik inoiz ez dudala landu
(gainera ez dut uste inori interesatuko litzai-
zkiekeenik). Gizarte gaiak dira normalean,
injustizia batez ere. Jakina, une bakoitzean
aukeratzen duzun gaia bereziki ukitzen zaitue-
lako da, alegia, zure bizitza pertsonaleko une
horri lotuta dagoela.

Emakumezkoak dira zure pertsonaia guztiak.

Hori kontzienteki hartutako erabakia da.
Konturatu nintzen, ikasleei istorio bat idazte-
ko eskatuz gero, beti pertsonaia gizonezkoa
hautatzen zutela. Horretan hankarik ez sar-
tzeko, nire pertsonaiak beti emakumezkoak
izango zirela erabaki nuen.

Gero konturatzen zara horrek beste joko bat
ematen dizula. Publikoa ere ohituta dagoenez
pertsonaia gizonezkoa izatera, zuk pertsonaian
emakumea jartzen badiozu beste irakurketa bat
ere egiten du, eta jada beste konnotazio edo
paralelismo batzuk sortzen dira. "Preguntar por

mi" pelikulan, esaterako, ez du garbi esaten, baina imajinatu daiteke pertsonaiari gorputz atal bat kendu diotela, bere baimenik gabe (organo trafikari buruzko pelikula bat da). Pertsonaia emakumezkoa izanda, sortzen da bortxaketaren paralelismoa, abortuaren paralelismoa... Eta irakurketa horiek publikoak egiten ditu, nik ez nituen aipatu ere egin.

Egoera berean emakumezko pertsonaia jarrita asko aldatzen da istorioa; problematika bikoiztu egiten da. Esaterako, inmigrazioari buruzko filmetan beti kontatzen da gizonetzko etorkinaren istorioa. Eta pentsatzen dut emakumezkoa izanda etorkinek askoz ere arazo anitzagoak izango dituztela: kale gorrian egin behar badute lo arrisku gehiago dute, lana topatzeko ere zailagoa da, umeak badituzte askoz ere gogorragoa da... Ariketa polita da imajinatzea, literaturako pertsonaia ezagunak (esaterako, Oliver Twist) emakumezkoak izango balira, zer ezberdi-

Sari garrantzitsuenak jaso zituenean aukera izan zuen, apur bat estutuz, film luzeetara pasatzeko. Baina ez du halakorik nahi izan. Laburmetraiak maite ditu, genero bezala. Gainera film luzeetan sartzeak asko aldatzen omen du bizimodua.

nak izango liratekeen beren abenturak.

Hareazko teknika sarri erabili izan duzu. Azaldu ezazu nola egiten den.

Kristalezko mahai bat duzu; azpialdean argia jartzen zaio, eta gainaldean kamera. Argia alboetan ere jar daiteke. Eskukada bat hondar bota kristalezko mahai gainera, eta pintzelekin, zepilo txikitxoekin, zotzekin-eta hondarra apur bat mugitzen zoáz, eta aldiro argazkia ateratzen diozu. Lan egiteko oso modu interesgarria da, arreta osoa eskatzen baitizu. Kafe bat hartzera joaten bazara jada galdu egiten duzu erritmoa, ez dakizu non zindoa-zen. Lan saioek oso luzeak behar zuten izan, batzutan gau osokoak. Bestetik, hanka sartze bat eginez gero, berriz ere hasiera-hasieratik egin behar duzu plano osoa. Eta gainera, akats-tsetaz, errebelatu ostean konturatzen zara, eta faktura berdin-berdin ordaindu behar duzu. Lehenengo produkzioak teknika honekin egin

Bertsoa

DOINUA:
XAGUTXO BATZUEKIN BIZI NAIZ

Etxea da bizitza
baten alderdia
eta lana askotan
beste aurpegia
pentsatu arren dena
dela gehiegia
agian beharko du
hala, alegia:
ezin delako bizi
bizitza erdia.

Aitor Mendiluze

nituen, eta hanka sartzeetan gasturik ez egiteko kontu handiz ibili behar nuen, filmeen aurrekontu oso merkeak aurkeztu bainituen Madrilen. Eta nik uste horregatik eman zidatela subentzioa. Hirugarren filma egin nuen, "Haragia", Kultura Ministerioko batek halaxe esan zidan: "joño, jada ez dituzu hain pelikula merkeak egiten!".

Zein da hemen film laburren egoera?

Aluzinazio efektu bat gertatu da, basamortuan oasia ikusten denean bezala. Azken hamar urteotan boom bat egon da. Hainbat zine eskola sortu da eta unibertsitateetan ere zinea ikasteko aukerak sortu dira. Bestetik, Amenabarren kultura dago. Amenabar garrantzia handikoa izan da, jende askok esan baitio bere buruari: "nik hori egin nahi dut". Jarrera hori oso ona da. Lehen inork ez zuen amesten; gaur hurbilago daukagu. Teknologia berriek ere asko lagundu dute film laburrak jendeari eskurago jartzen. Bestetik, film laburrak egiten ari den jendea telebistaren belaualdikoa da. Ikus-entzunezko lengoia barneratuta daukate guztiz. Askoz errazagoa zaie gauzak irudi bidez kontatzea, hitzez baino (asko dira irakurtzeko ohiturarik ez duten zuzendarien kasuak).

Boom bat egon da, beraz. Laburmetraia oso onak egin dira gainera. Baina industria, industria da. Eta industriak kortsea dauka, hemen urteetan ez delako azpiegiturarik sortu. Are gehiago, azpiegituran atzera egin da. Belaunaldi berrian jende piloa dator, oso prestatua, baina hemen ez da egongo guztientzat lekurik, inor ez delako arduratu industriari astindu bat emateaz. Bestetik, egun indarrean dagoena entretenimenduko zinea da. Agur zine europarra, eta agur zine intelektuala, gogoetak egiteko moduko zinea.

Animazio zine esperimentalak Euskal Herrian

"Fenomeno oso kurio-
soa da hain herri txi-
kian mota honetako
hainbeste artista ego-
tea. Euskal Herria
erreferente garrantzi-
tsua da animazio zine
esperimentalean.
Antzeko zinemagintza
egin duten artistak
badira Valentzian,
Bartzelonan, Galizian
edo Andaluzian. Baina
batetik, han oso
gutxi egin du lan for-
matu handian. Horrek
tontakeria dirudien
arren, nork bere
lanean konfiantza
baduela erakusten du.
Alegia, ez dela zerbait
anekdotikoa, 'proba-
tzeko egina', produkzio
lan serioa baizik; arris-
kua dago eta nahita
egin dira filmak, oso
garbi edukita zer nahi
genuen egin. Bestetik,
hemen erabili izan
diren teknikak izugarri
aitezak dira".

Ez duzu zinemagintza lanbide bihurtu nahi izan. Zergatik?

Bost ume ditut. Ni etxeakoandrea naiz. Eta petralkeria honetatik ateratzen nauena sorkuntza da. Bizitza petrala baita: umeei bazkaria eman, borrokan aritu, "jantzi anoraka"... bizi-modu hori, amaren lana, oso gogorra da. Petralduta uzten zaitu, eta askotan pertsona moduan zalantza asko dituzu. Hortik ateratzeko nire leihoa sorkuntza da. Noiz edo behin zerbait idazten badut, edo sortu, edo pelikularen bat egin, jada salbatu nau. Nik uste berdin tontotzen zarela luzemetraiak bata bestearen atzetik eginda. Eta gehien gustatzen zaizuna jada lanarekin lotzen baduzu, zer gelditzen zaizu biziraupenerako?

Irakaslea naiz eta asko gustatzen zait klaseak ematea. Izugarri. Arrunkeriak salbatzen nauen beste gauza bat da, hain justu, inoiz ikasleren bat oso ona irten eta disfrutatu egiten duzula bera hain liluratuta ikusita berak egindako lanarekin.

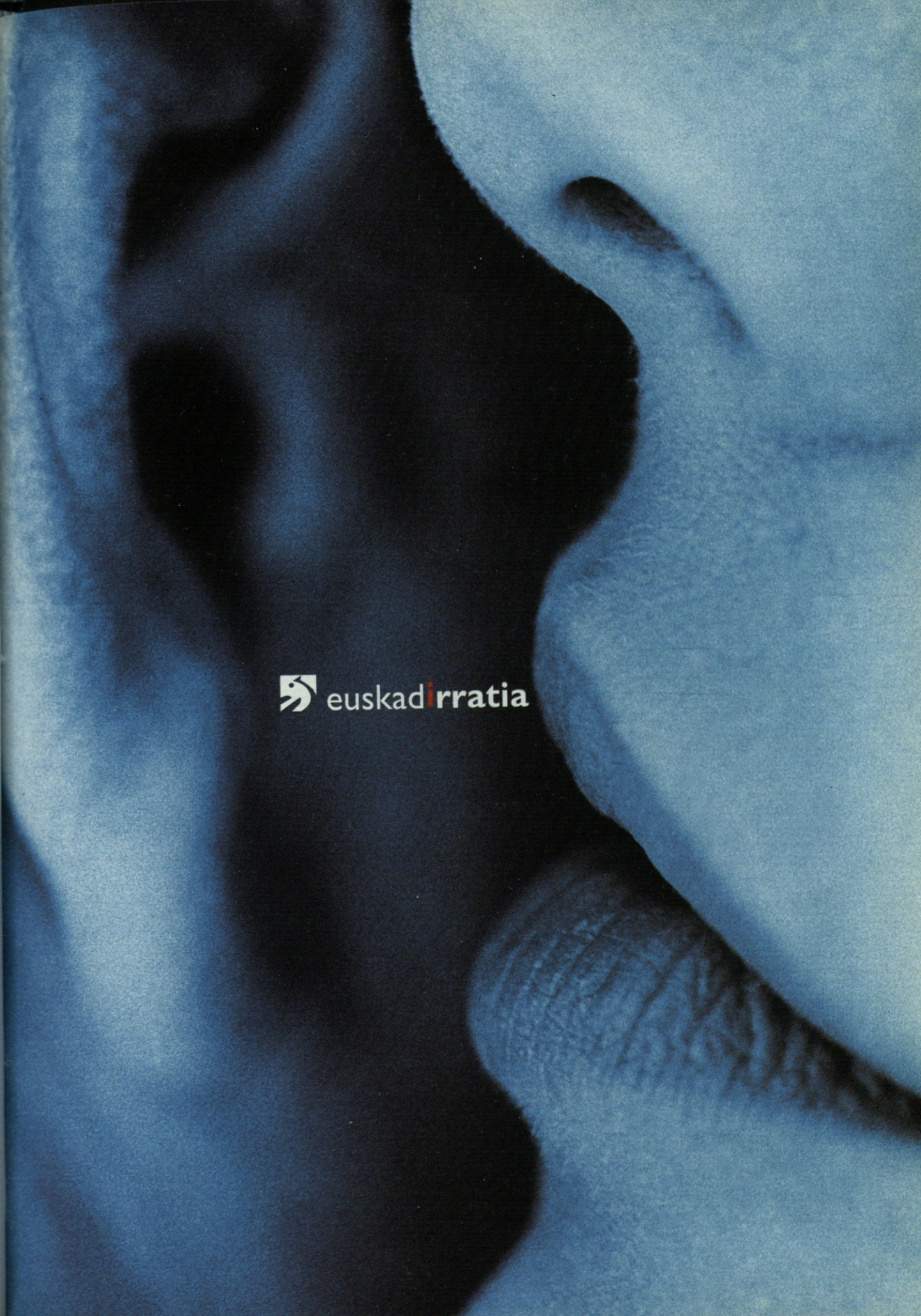
Aurrera begira zer proiektu dituzu?

Karpetan gauza asko ditut, hasita gainera. Baina seme txikiarekin orduak igaro behar ditut. Oso interesatuta nago CD interaktiboetan, eta programatzen ikasten nabil. Behar bereziak dituzten umeei irakurtzen irakasteko CD interaktibo bat sortu nahi dut. Irakurtzeko zailtasunak dituztenentzat metodo bat erabiltzen da, baina kartulinekina-eta egina da. Hori formatu egokiago batean jarri nahi dut, programa interaktibo batek askoz aukera gehiago zabaltzen baititu.

Programatzen ikasteak, maila pertsonalean beste aurkikuntza bat ekarri dit: matematikena. Txikitatik izan ditut arazoak matematikekin. Baina bestetik beti erakarri izan naute, beti iruditut zait matematikek badutela halako misterio bat, nik zabaldu ezin izan dudana. Programaziorako matematika aplikatua behar da. Eta konturatu naiz ona naizela horretan! Orain ulertzen ditut gauzak eta erabiltzen ditut. Niretzat aurkikuntza bat izan da.

Seme txikiarekin orduak igaro behar dituzula esan duzu. Helburu profesional handiak dituzten gizonek, sarri ez dute planteatzen familiaratik noraino eraman nahi duten arlo profesionala eta noraino ez...

Gizajoak, horrela hezi dituzte eta horrela eskatzen zaie. Euren bizimodua guztiz eskizofrenikoa da, nire ustez, banatu egiten dituztelako alor profesionala eta alor familiarra. Eta ezin dira banatu, elkar baldintzatzen dute. Baina kontuz ibili behar dugu emakumezkook, hori gerta ez dagigun. Horretan aurrera joan beharrean atzera joango garela iruditzen zait. Ez dut esaten bata bestearen aurretik jarri behar denik. Norberak ikusi behar du, baina kontuan hartu behar dira biak. ■

 euskadi*rratia*

Medemen lana auzitara eramanezake guardia zibilen elkarte batek

Marques de Amarilla guardia zibilen elkarteak Julio Medemen *La pelota vasca, la piel contra la piedra* (Euskal pilota, azala harriaren kontra) dokumentala auzitara eramateko aukera aztertuko du. elkarteko presidentea Carlos G...

ASPALDIKO PUNPA...

HISTORIA AMINI BAT...

→ AMARILLAKO MARKISA:

Francisco J. Giron

*AITATXI bisorrai edo erregeorde ARITU ZEN NAFARIOAN (orduko Villar, edo Roldan)

*Aita ere MILITARRA ZEN, ESPAINIAKO GERRA MINISTROA...
Hau Pedigreea!

FRANCISCO JAVIERREK INSTITUTU ARMATU MILITARRA REN SORTZEA PROPOSATU DU MADRILEKO KORTEETAN

erantzuna: **LIBERTATEAREN KONTRAKO ATENTATORIOA**

1844:

NARVAEZEN GOBERNU MILITARRAK (250 fusilatu politiko ustebeteen) ONARTUKO DU

«cebes sobre la Guardia Civil
«La Benemérita lleva 160 años dedicada a la defensa de la libertad»

...ETA FUNDATZAILEA IRUÑEAN SORTUA IZANAGATIK

LO DIFÍCIL QUE ES LLENAR EL TERCIO DEL DECIMO DISTRITO (HEGOALDEA) CON LICENCIA DOS DEL PAIS PLEINITZEN ZEN...

GURE AMARILLAKO MARKISA ETA AHUMADAKO DUKEA, ESTATU NAGUSIKO BURU KARGUAN, ARMADA KARLISTAREKIN LEHIATUA ZEN 1838AN...

LA GUERRA EN NAVARRA ES PARA AQUELLOS HABITANTES UNA GUERRA NACIONAL, Y CON CORTA DIFERENCIA LO ES IGUALMENTE EN LAS TRES PROVINCIAS EKENTAS DIAGNOSTIKATU ZIZUN. AUZITRA

Iñaki Esnaola

ABOKATUA

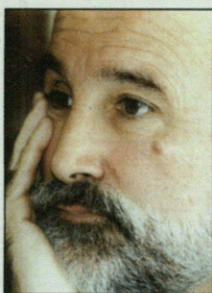
Indarra, ausardia eta... intelligentziarako garaia da

Errepikapenaren errepikapenaz “pelmak” iruditu arren, Ibarretxe Planak, nahiz eta behin irakurrita kritika dezente merezi, Espainiako panorama politikoari izugarrizko zartada eragin dio. Hainbestekoa izan da zartada, ezen badi-rudi ergel edo ezjakinak soilik alderdi abertzale ezberdinak gera litezkeela, eta zehatzago ezker abertzaleak -gogoan ditudan denboran behintzat- jasan duen enbata politiko handienari bete-betea aurre egingo dion alternatiba politiko bateratu bat planteatzeko saiakera garrantzitsu bat egin gabe.

EAJren baitan beti izan dute politikoki aurrera egiteko eta Gernikako Autonomia Estatututik at aurrera pausuak emateko izua. Ezker abertzalean, berriz, gauza gehiegi egin dira “bihotza” rekin, baina euren proiektuak errealitatearekin eta gaur egungo ingurune politikoarekin bat egiteko arintasun politiko falta izan du.

Herri honetan, “frente” hitza erabiltzeko beldurra alde batetik eta lotsa bestetik ere izan da, hala xe inposatu baitigu Madrildik “ariete mediatikoak”. Euren artean, sekula Euskal Herrian imagina ahal izan dugun “frente” nabarmen eta latzena eratu dute.

Eta orain, berriz ere, batzuk “frente”ei

ALBERTO ELORRIAGA

buruz hasi dira berba egiten. Berdin zait “frente”, “bizkar” edo “costado” den, baina orain da Euskal Herrian ados dauden indar politikoak, guztiak, Euskadin (Vascongadasen alegia) gehiengo garrantzitsu bat eratuz, bote-re koalizio bat eratzekeo garaia. Orain da beraz indar politiko horiek botere politikoa oraindik posible ez den lekutan alternatibak garatzeko garaia: jada lortutakoa berretsi eta haratago eramateko alde batetik; eta bestetik, Euskadi ariete nagusi eta era berean probaketarako gune izango litzatekeen alternatiba politiko independentista baten ezaugarri nagusiak finkatuko lituzkeen Euskal Herri osorako alternatiba politiko globalak eratzekeo.

Honek, denongan indarra eta ausardia eskatzen du. Ausardia honek ez du “eta nik gehiago”aren jokoan sartzea esaterik nahi, baizik eta kidearenganako mesfidantza eta ekintzaren etekin politikoak nork irabaziko dituen kalkulatzeari utzi eta ibilbidean elkarrekin ekiteko bideak eta metodoak bilatu eta aurkitzea baizik.

Ausardia eta inteligentzia azken finean, ilunpean dagoen gela batean egon eta irtenbidea bilatzen kolpe anitz jasotzean datza. Lerdoa beti gelaren erdigunean geratzen dena baita. ■

« Berdin zait “frente”, “bizkar” edo “costado” den, baina orain da Euskal Herrian ados dauden indar politikoak, guztiak, Euskadin (Vascongadasen alegia) gehiengo garrantzitsu bat eratuz botere koalizio bat eratzekeo garaia »

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen horien edukiak laguntza ematen du.

kutxa

gizarte ekintza

Isan Zaldúa

IDAZLEA

Literatur kritikaren gaixotasunez

Literatura, geroz eta zailtza gutxiago dut, gaixotasun bat da. Ni aspaldi kutsatu ninduen, eta modurik zakarrenean: are literaturaren gaineko literatura dut gustuko, eta, horren baitan, baita literatur kritika ere (gaixoa baino, bizitsua naizela pentsatuko du norbaitek, apika: ez dut ezetz esango, badaezpada). Eta, fikzioaren arloan literatura jasoaren eta kontsumoko eleberrien irakurketa tartekatuta ohi dudana bezala, kritikari dagokionean atsegin dut W. H. Auden edo A. Lertxundiren literatur saiakerak irakurtzea, baina baita egunkarietako gehigarrietako kritikak ere; gainera, geroz eta liburu gehiago argitara ematen diren garaiotan, ezinbestekoa iruditzen zait "oinezko" kritika horren, "kritika publikoaren" funtzioa.

Eta kontua da niri, lehenago ere esan dut, gure artean idazten den "kritika publikoa" ahula iruditzen zaidala; ez duela pistak eskaintzeko funtzioa ongi betetzen.

Literaturaren eta eritasunaren arteko analogiaz baliatuko naiz gai honi buruz pare bat gauza (gehiago) esateko: medikuntzaren laguntzaz, euskal prentsan argitaratzen den kritikaren gaixotasunak sailkatzen saiatuko naiz.

Orokorklerosia da, ziurrenik, eritasunik zabalduena. Kontua ez da soilik kritika negatiboaren ausentzia, batzuek uste duten bezala (hori ere bada arazoa, konpongaizta gainera), kritika gehienak iruzkinaren fasetik apenas pasatzen direla baizik; liburuaren argumentua eta pare bat lelokeria kontatzera mugatzen direla alegia. Kritika lausengarria, hots, xaboi gehiegi ematen duena, hemen sar daiteke, baita ere: jakina denez, adiskideek egiten diote elkarri, edo mesederen baten truke idazten da.

Esan beharra dago orokorklerosia, batzuetan, beste dolentzia baten aitzakiarekin estali ohi dela, *txitxarrilo-komplexuarekin* hain zuzen ere: justifikazio gisa, motzegia dutela aipatzen dute kritikariek, hau da, komunikabideek espazio gutxiegi ematen dietela kritikak idazteko, eta, ondorioz, halabeharrez direla azalekoak beren iruzkinak. Aitzakiak: egunen batean kontatu beharko digute kritikari horietako batzuek zergatik ez duten borrokarik egin, haien medioetan, euskarazko liburuaren kritikak gaztelaniazkoak bezain luzeak izan daitezke; bestalde, karaktere gutxiarekin gauza duin samarrak egin daitezkeela erakusten dute A. Unanueren kritiketako batzuek, "Aizul" aldizkarian.

Aipatu bezala, kritika negatiboak ugaritzea, besterik gabe, ez da irtenbide onena: justifikatu edo oinarritu gabeko kritika negatibo batek kalte gehiago egin dezake, orokorklerosiak jota-ko hamaika iruzkinek baino.

"Manzanas traigo" sindromea ez dago horren zabaldua, baina ez da horregatik arrisku arinagoa. Sindrome horrek jotako kritikak ez du liburuari buruz hitz egiten apenas: aitzakia bezala erabiltzen du kritikariak, ordea, edozein gairi buruzko bere burutazio eta iritzi ahaltsuenak azaltzeko. Izan ere, "manzanas traigo" motako kritikek, batzuetan, antz gehiago dute iritzi-zutabearekin -eta ez maila handienekoarekin-, kritikarekin

ALBERTO FLORES AGUIAR

baino. Kontrakoa ere gertatzen da: zutabe batzuk kritika-gune egoki bihurtu daitezke, batzuetan, esaterako, R. Arregiren edo K. Linazasororen luma-pean... baina oso adibide bakanak dira, tamalez.

Gutagutarritisa, bestalde, hipertrofia mota bat da, glandula politikoak eta, batik bat, ehun nazionalistak eraso ditzakeena, indar handiagoz edo txikiagoz. Gehienetan, ustezko aurkari politikoak diren idazleen lanen literatur maila gutxietea dakar ondorio bezala: hots, ez zaio lanaren kalitate intrin-

sekoari kasu egiten, baizik eta autorearen kolore politikoari. Kontrakoa ere gerta daiteke, noizean behin: norberaren kolo-rekoa omen delako gehiegizko gorazarrez hartzea orobat kontsiderazio eskasagoa merezi duen lan bat.

Kriptokritika-sukarra zaila da detektatzen; askotan, kritikariarengana jo behar da zuzenean, pribatuan, eta galdeketa zehatza egin, gaixotasunaren berri izateko. Badu malariaren antzik, hau da, latentea egon ohi da, gehienetan: kritikari horren iruzkinak "normalak" izaten dira, hots, orokorklerosiak jotakoak, baina esaten dutena esan nahi dute, behintzat. Noizean behin, ordea, liburu jakin bat irakurri ondoren, sukarra igo egiten da eta jota uzten du kritika. Lehenengo begiradan iruzkin normalak dira, epel samarrak, baina, benetan, kritika negatibo hiper-gogorrak dira. Hala ere, irakurleak ez du horren berri izango, lerro artean irakurtzeko gaitasun izugarria ez badu behintzat. Edo, aipatu bezala, kritikariari zuzenean kontsulta egiten ez badio.

Harrikaldi-krisiak: atake mota hauek "manzanas traigo" sindromearekin nahas daitezke, baina ez dira mota berberekoak. Jakina den bezala, badago kritika mota bat, kritika jasoa dei dezakeguna, normalean idazle handiek egin izan dutena, eta zeinaren bertuterik handiena baita obra jakin batetik abiatuta, literaturari buruzko iluminazio esanguratsuak eskaintzen dizkigula, literatur lanen arteko harreman ezkutatuak azaleraziz, eta abar. Arazoa eta eritasuna datoz, ordea, halako kritika egiten dutela *uste* duenean iruzkingileak, benetan sekulako buru-saltsa ulergaitzak saltzen dizkigun bitartean.

Diagnostikoak egitea erraza da, esango du norbaitek: baina konponbideak? Eta arrazoia izango du. Tamalez, gaurkoz ez daukat leku gehiagorik: dena dela, konbentzituta nago diagnostikoa lehenengo pausoa dela, halabeharrezkoa. Bitartean, behin-behineko aringarri bezala, Foucaulten erremedio hau nahikoa erabilgarria iruditzen zait: "Ona litzateke urtebetez edo liburuak egileen izenik gabe aterako balira. Kritikariak berriro obrak irakurtzen hasiko lirateke eta irakurleak gogoeta gehixeago egiten".

(Proposamen hori "Romain zen bere izena" eleberriaren lehenengo orrialdean dago; badaezpada diot, Joxean Agirreren nobela honetan agertzen denarekin Vila-Matasek edo Borge-sek egiten dituzten aipuekin bezala ibili behar delako: tentu handiz. Eta honekin artikulua hasierara itzuli naiz, bide batez: ez bairik gabe, literatura gaixotasun bat da). ■

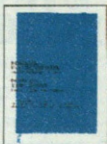
> 2003ko urria <

Koldo Mitxelena Kulturunea

4
etik

Nomadak eta Liburuzaleak

Artista liburuak, kontzeptua eta estetika.
Erakusketaren katalogoa selgai.

28
etik

Leopoldo Ferrán - Agustina Otero

Valerie Belin

Erakustaretoa

Urtan
zehar

Julio Urkixo Ibarra: 1871-1950

Ganbara

Zikloa: Marguerite Yourcenar oroitzuz (1903-1987)

Areto Nagusia

19:30

7
etik

"Marguerite Yourcenarrekin solasean"

Aurkezpena:
Maite González Esnal.

Prolekzioa:
Antenne 2ko "Apostrophes" programan 1979an Bernard Pivot-ek Marguerite Yourcenarri egindako elkarrizketa (frantsesez, gaztelarazko azpitituluekin).

8
etik

"Marguerite Yourcenar: Sinfonia bat ahots ezberdinetan"

Irakurketak:
Poemak, Adrianoren Oroitzapenak, Alexis (euskaraz, frantsesez, gaztelaniaz).

Partaideak:
Aurelia Arkoixa, Menchu Gutiérrez, Felipe Barandiaran, Kandido Uranga. Urko Larrañaga (txeloa), Elena Mtez. de Murgía (sango-biolo).

Koordinatzailea:
Maite González Esnal.

Zikloa: MAX AUB (1903-1972)

Bere jaiotzaren 100. urteurrena ospatzeko.

Areto Nagusia

19:30

20
etik

"El discurso de la Plaza de la Concordia"
Antzerki bakarriketa: Patxi Santamaría (gaztelaniaz).

21
etik

"Las palabras de Max"
Hizlaria: José Fernández de la Sota.

22
etik

"La creación de un personaje: Josep Torres Campalans"
Hizlaria: Fernando Huid (gaztelaniaz).

23
etik

"Konkordia Plazako hitzaldia"
Antzerki bakarriketa: Patxi Santamaría (euskaraz).

Untzi Museoa

17
etik

Marea Beltza

Erakusketa:

Prestigeiko hondamenaren argazkiak.

Arteleku

Audiolab. Audio eta musika garaikideko laborategia

Francisco López workshop: absolute sound

Koordinatzailea: Xabier Erkizia

www.franciscolopez.net

Lantegia:

Partaideak: 15-20

Izena emateko epea:

urriak 6.

10ean: 17:00 / **11ean:** 12:00

10
etik

11
etik

12
etik

Kontzertua:

Sarrera dohan.

18:00

Kanpoaldearen Zinema: Erretratuaren Espiritua

Bideo Zikloa: Kutxa Aretoa, Arrasate Kalea (Donostia)

19:00

Koordinatzailea: Pelo Aguilre eta Leire Vergara

Produktzioa: D.A.E. eta Arteleku

10
etik

31
etik

■ **Intervista-Finding the Words** ■ **Nocturnes** ■ **Goshtgames**
Egilea: Anri Sala (Albania)

■ **The Building-The Bikeshop-Andy's Furniture** ■ **Two Movies by Jessie**
Egilea: Gitte Villesen (Danimarka)

OKUPGRAF 2003

Lehen munduan biziraupenerako kartelak.

Kartelak jartzea Donostiako Bretxako saltoki guneko kanpoko hormetan.

Erakusketak: Tenerife (Biblioteca Expresión Contemporánea Antonin Artaud), Ordizia (Barrena Jauregia) eta Elbar (Portalea Aretoa). www.okupgraf.net

21
etik

24
etik

Edizio lantegia AVID Xpress DV 119 Sistemetan

Ikastaro praktikoa hau Avid Xpress DV sistemetan editatzeko oinarriko teknikak landuko dira.
Arduraduna: Gabriel Corbella. **Taldea:** 5 pertsona. **Prezioa:** 120 euro.
Partehartzaileei akreditazioa emango zaie. 20 ordu.

Desadostasunak.

Artea, merkatua eta kultur politikak Espainiar estatuan
Azterketa jardunaldiak.

Desadostasunak proiektua eikariarean ekoiztu dute Artelekuak (Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia), MACBA-Bartzelonako Arte Garaikideko Museoa eta UNIA artepentsamierako (Andaluziako Nazioarteko Unibertsitatea, Sevilla).

Tokia: Arteleku.

Kristobaldegi, 14. 20014. Donostia.

19:00

Sarrera dohan.

22
etik

23
etik

Artxiboa 1969

Aurkezpena: Marcelo Expósito.

Aztergaiak

Mahalingurua: José Díaz Cuyás, Jorge Luís Marzo, Esteban Pujals, Juan Pablo Wert.

Moderatzailea: Pedro G. Romero.

24
etik

25
etik

Inder Lerroak

Santos Zunzunegui eta Txomin Badiolaren arteko hitzaldia, moderatzailea Gabriel Villota.

ASTRA TOUR

Ion Munduate. Bideoinstalazioa

19:30

ASTRA TOUR egiazko bidala baten lurrikapena da, nire OPEL ASTRA autoan jarritako bi kameraren begiratuaz hartua.

KOLDO MITXELENA KULTURUNEA

Urdaneta 9
20.006 Donostia
Tlf: 943 48 27 60

AGORREGIKO BURDINOLAK ETA ERROTA

Pagoetako Parkea. Ala.
Tel: 943 83 53 89

ZUMALAKARREGI MUSEOA

Iriarte Erdikoa Etxea
20.216 Ormaiztegui
Tel: 943 88 99 00

ARTELEKU

Kristobaldegi 14
E-20.014 Donostia (Loriola)
Tlf: 943 45 36 62

IGARTUBEITI BASERRIA

20.709 Ezkio-Ibasso
Tel: 943 72 29 78

UNTZI MUSEOA

Kaiko Pasealekua, 24
20.003 Donostia
Tel: 943 43 00 51

Xabier Barandiaran Irastorza

IRITZI PUBLIKOKO IRAKASLEA DEUSTUKO UNIBERTSITATEAN

Ibarretxe Plana eta alderdien ezintasuna

Juan Jose Ibarretxe lehendakariak herri normalkuntza bideratzeko egitura politiko berri baten oinarriko proposamenak ez du sorpresarik ekarri, baina, alderdietako buruzagi batek baino gehiagok aitortu duen moduan, denbora politiko berri baten aurrean gaude. Alde batetik, EAEko Legebiltzarra osatzen duten alderdien gehiengoak Gernikako Autonomia Estatutua etorkizuneko tresna moduan bukatutzat eman dutelako, eta bestalde, Euskal Herriaren eta EAEaren normalkuntza eta bake-bideratzea lortzeko helburuarekin prozesu politiko ezberdin bat ireki delako. Alderdi politikoek osaturiko mapak ez du zerikusirik ez Ajuria Eneko Itunarekin ezta Lizarra-Garaziko Akordioarekin ere. Gizartean ere, maiatzaren 13az geroztik, erdigune berri bat nagusitzen da, aipaturiko eszenatoki politikoaren adierazle.

Proposamenaren nondik norakoak eta eztabaidaren zailtasunak. Ajuria Eneko hitzarmenak ETaren biolentzia onartzen ez zuten guztiak bildu zituen. Baina, ETaren biolentziaren auzia konpontzeko ETA gainditzen duten arazoei ere aurre egiteko adostasunik ez zegoen. Lizarrako hitzarmenak ez abertzaleak kanpo utzi zituen eta ETak bere burua prozesuaren zaintzaile egiteak epealdi jakin batekin amaitu zuen. Ibarretxek aurreko esperientziak aztertuta hirugarren egitasmo bat aurkeztu du hiru oinarriekin: euskal gizartearen erabakimena, abertzale eta ez abertzaleek lekua izango luketen Espainiaren adostutako egitura politikoa eta jokabide demokratikoa ariketa politikoan. Maiatzaren 13ko erdiguneari forma politikoa ematea ez da batere erraza. Lehendakariak inizatiba hartuz gainontzeko guztien mugimendua sortu nahi luke bi modutan: legebiltzarreko alderdien arteko eztabaida politikoaren bidez eta, gizarte zibilaren eta antolatuaeren lidergoa bitarteko, eszenatoki politikoan aldaketa eraginez.

Eztabaidak ingurune konplexua du oinarrian: Espainiako hauteskundeak, ETaren biolentzia, alderdi politikoaren jarrerak... Lehendakariak estrategia politiko bat baino

ALBERTO ELOSEGI

«
Proposamenak
legebiltzarraren
gehiengoa
bereganatzea zaila
du. Baldintza
hauetan,
hirukoaren eta
Batasunaren
arteko hitzarmena
ez da batere
erraza. Biolentzia
tartean dagoelako
eta Lehendakariak
Lizarra antzeko
prozesu baten
arrakastan sinesten
ez duelako
»

gehiago jarri beharko du martxan. Gizarteari begira eta alderdiei begira. Sukaldeko lanean, legebiltzarra osatzen duten muturreko jarretan dauden alderdiekiko komunikazioa irekitzea beharrezkoa da eta, bigarrenik, gizarte zibila eta antolatua dinamika geldiezin honetan sartzeko egitasmoak gauzatu behar dira. Ez da egun batetik bestera egin daitekeen lana. Alderdien arteko komunikazioak elkarriketarako jarrera baikorraz gain, elkarriketa edukietan ere, aldagetak eskatzen ditu eta gizarteak prozesu hau bereganatzeak ere orain arte izan ez duen gaitasun bat eskuratzera behartuko du Lehendakariak. Euskal gizarteak sentitu eta barneratu egin behar du Lehendakariaren konpromiso etiko eta politikoaren gorpila geroz eta handiagoa, gorpuztuagoa eta eraginkorragoa dela, indarra eta nagusitasun funtzionala hartu dezan.

Legebiltzarreko eztabaidan gizarte politikoan dauden zailtasunak berehala jarri ziren agerian. Proposamenak legebiltzarraren gehiengoa bereganatzea zaila du. Baldintza hauetan, hirukoaren eta Batasunaren arteko hitzarmena ez da batere erraza. Biolentzia tartean dagoelako eta Lehendakariak Lizarra antzeko prozesu baten arrakastan sinesten ez duelako. Prozesuaren amaierak Espainiako estatuaren adostasuna ere eskatzen du eta hori, ekimen soberanistaren bidez zaila da. Ikuspegi honek EAKo eta EAJko sektore garrantzizkoekiko adostasuna krisian sartzen du baita ere. Lehenengo krisia beraz etxean bertan egon daiteke. Alderdi konstituzionalistetan berriz, PPK eta PSOEek Espainiako hauteskundearen joko zelaian, garbi adierazi dute beraien jarrera: Konstituziotik kanpo ezertxo ere ez.

Alderdi konstituzionalistek Konstituzioaren subiranotasun osoarekin apurtzeko prest ez dauden moduan alderdi abertzaleetan gauzak zerbait nahasiago daude. Lehendakariak, ez zailtasunik gabe, gobernuko alderdiak beren helburuak momentuz alde batera uzteko prest agertzea posible egin du, baina hortik lortu nahi diren helburuak lortzeko alderdi guztiak prozesu berean integratzea distantzia handiegia dago. Ibarretxek EAEko erabakimena euskal gizartean kokatu du eta

ez herrian. Espainiarekin adostasunera iritsi nahi luke. Alderdiekin baino gizartearekin konfiantza gehiago izanda, gizartea trakzio lanetara jartzea ez du lortu ordea. Eztabaida honetan politikaren krisi garrantzitsua jarri da agerian: gizartera iritsi eta mugimendua sortzeko ezintasuna eta, pluraltasun egoeran, alderdi politikoek hitzaldiaren eta praktika politikoaren planoan oinarriko adostasunetara iristeko dituzten gaitasun exkak. Bakoitzak bere erara ulertzen du demokrazia eta kasik gehienetan baldintzaz jositako negoziazio zakua eskaintzen dio aurkakoari.

Eszenatoki politikoaren krisiak eta erronkak. Egoera honek alde guztietan uzten ditu galdera ikurrak. Arnaldo Otegiarentzat eta ezker abertzalearentzat prozesua Euskal Herri osoan jarri behar da martxan. Ez soilik EAEn. Ezker abertzalea gainontzeko alderdi abertzaleetara zuzendu da tira eginez; bereziki, EAJra. Baina, eremu politiko hau ordezkatzaren duten arduradunek jakin beharko dute eszenatoki berri baten aldeko apustu abertzale bateratuak EAJ Lizarra aldera eramateko esfortzuaz gain beste zerbait ere eskatzen duela: ezker abertzalearen eraldaketa sakona. Eraldaketa hori sistema barruan aktore politiko sendo bilakatzeko premiara loturik dago. Konstituzionalistak berriz, Espainiar estatuko nazio aniztasunari baliozko erantzun iraunkor bat emateko geroz eta gaitasun gutxiago erakusten ari dira. Konstituzioa geroz eta nazio bakarrekoagoa bihurtzen ari dira. Eta, Lehendakariaren proposamenak abertzaletasun klasikoaren eremuan ere eztabaida bat baino gehiago jarri du martxan. Alderdi abertzaleen oinarrien mapa dantzan jarri du, bere proposamenak ez baitu hitz egiten Euskal Herriaren subiranotasun bakarrean oinarritutako proposamenaz, euskal gizarteaz hitz egiten du. Behartu egin ditu alderdi abertzaleak, maila batean, beren asmoak berrantolatzea epe batetara behintzat. EAJk ere hurrengo urteetan jarraitu beharreko bidea erabaki beharko du. Josu Jon Imazen eta Joseba Egibarren artean bada ezberdintasunik. Alderdi guztiek beraz, esfortzu bat egin beharko dute egoera honi irtenbidea topatzeko: "demokraziaren" inguruko benetako eduki guztietan adostasun batera iritsi beharko dute, etika politikoaren eta egitura politikoaren eraikuntzan jarraitu beharreko prozeduren inguruan. Gainontzean zereginik ez dago. Gizartea mugitu daiteke, bere egin ditzake proposamenaren oinarriak baina ordezkari politikoak dira azkenean gizartearen adostasuna adostasun politikoan bilakatu beharko dutenak. ■

TXANDAN
Karmelo Landa

Aienazioa

Etorkizuna begien aurretik aienatzen digute. Bilboren eraberritzean publikoa izan behar zuena, pribatizatzen ari da abiada izugarri bezain ohartezinean. Abandoibarra, modernotasunaren credua, *water front* berria, kulturaren eta negozioen paradigma, dorre gorenez horniturik agertzen zen proiektuan: zeru-orratzik garaiena, Pelli, 160 metrokoa, 35 solairu, Diputazioaren egoitza izatekoa... baina amen batean esku pribatuetara eskaini dutena. *Standing* altuko etxebizitzetarako orube gutiziatua, esan du alkateak, eta arrazoizkoa iruditu zaio soluzio hau, behin eta Diputazioak bere egoitza bertan eraikitzea baztertu ondoren. Eremu bertsuan izango dira Arata Isozaki-ren Dorre Bikiak, 82 metro eta 26 solairu bakoitza, hauek ere etxebizitza pribatuetarako. Euskalduna Jauregitik hurbilago Sheraton luxuzko hotela (Rolling Stones-ak Bilbon aurkitu ez zutena, Madrilen ostatu hartzera behartuz). Handik ez urruti kokatu nahi dute EITBren egoitza berria, orain arte Erakustazoka izan den eremuetan, baina proiektu hau gauzatzen hasi aurretik, arkitekto ugariaren bulegoetan bestelako proiektu pribatuak entseatzen dira haren ordeztu, eta ez dakigu honek ere ez ote duen egoitza foralaren bidea jarraituko. Elkarte eta kargu publikoek, Bilbon, eremu baliatuenen aienazioa burutzen dute. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Aise

Aiseegi dabilta beren gurutzadan. Orain Xarlo, garai bateko "Zimiko berri" irratsaioaren sortzaileetako bati, Etxezaharretako bati erori zaio basapizti errabiatu hauen zapalgailua bere gainera. Eta azpian harrapatu. Soto del Realeko dolarera eraman dute. 80ko hamarkadaren honddarrean izango zen, Hernaniko futbol taldeak, adin ezberdinetakoak, urtero Hazparnera joaten ginenekoa. Bertakoe kin futbolekin egin eta ondoren elkarrekin askari legean jolasten ginenekoa. Xarlo izaten genuen antolatzaile, batzuen "Frantziara goaz" eta besteen "Espainiatik datoz" en apurtzaile jakitun. Inoiz, Gipuzkoako selekzioek ere ezagutu izan zuten Xaroren fundamentua, gero argazkietan bertako zuzendaritzakoei lekua uzten zien txapeldun harena, Hazparneko klubak duen ostatuan zerbitzari lanak egiteko lotsarik ez zuen hura. Egin eta ezkuta. Hernaniko futbolari haletako bat kondenatu dute oraintxe bizi osorako. Imanol Miner. Ez dira hartaz ohartuko dolare bereko sagarrak bailiran bezain zehatuak dauzkaten Xarlo eta Imanol. Beren arteko berrogei bat urteko aldeak ez die erraztuko gomuta noski. Egun, Euskal Herria formalki eraikitzen ari omen garen honetan, jada ez da Hazparnen hernaniarrik ezagutzen futbolekin. Eta Xarlo bezalakoak preso. ■

Irakurleak mintzo

Kaixo Irazu:

Aspaldi samar, uda aurretik-edo, idatzi zenituen bi artikuluri buruz iritzia azaldu nahi dizut. Berandu samar nabil, baina tira.

Kontua da horietako batean adierazten zenuela ze maila eskasa duen Euskadi Irratiak Radio Euskadiren aldean, eta azken hori aukeratzen zenuela, nahiz eta horrek amorrazioa eman.

Beste artikulua EGARI buruzkoa zen. Oker ez banago, esaten zenuen euskaldunok EGA lortzeko hainbesteko zailtasun izateak, edo behar bezala idazteko hainbeste zailtasun izateak, eskola sistemaren porrota adierazten zuela.

1. artikuluari dagokionez:

Nire ustez abiapuntua ez da bera. Euskadi Irratiaren lan tresna euskara da, hau da:

- Munduan inongo lekutan normalizatua ez dagoen hizkuntza da (desberdintasun nagusia).
- 600.000 inguru hiztun gara.
- Mendeak dira euskarak ez duela nazio hizkuntza izatearen funtzioa bete.

Radio Euskadiren lan tresna gaztelania da:

- Munduko estatu askotan normalizatua dagoen hizkuntza.
- Milioika hiztun ditu.
- Mendeetan zehar nazio hizkuntzaren funtzioa bete du, "gaztelania batua" lasai eratzeko denbora izan du.

Horren ondorioz, Euskadi Irratiak 600.000 hiztun horien artean bilatu behar ditu esatari, tertuliakide, kolaboratzaile, adituak... Eta askotan gertatzen den gauza da galdekatutako jendea ideiak ongi azaltzeko gai ez izatea, euskaraz ongi ez jakiteagatik.

Radio Euskadik nahi beste esatari, tertuliakide e.a. aurkitzen ahal ditu, bai Euskal Herrian bai Galizian, Katalunian, Espainian eta Latinoamerikan. Herrialde horietako jendea noiznahi aritzen da hizketan Radio Euskadin, eta bistan da, oso ongi hitz egiten dute gaztelaniaz, beren (eta gure, ze erremedio!) hizkuntza komunitateak duen osasun onaren ondorio.

Irratiaren estiloa definitzeko ere askatasun eta lasaitasun handiagoa izanen ditu Radio Euskadik. Bere entzule saila 3 milioi lagun artean bilatu behar du; bere estiloa batzuk gustuko ez badute, segur aski beste batzuk izanen dira gustuko izanen dutenak. Euskadi Irratiak, berriz, 600.000 lagun artean bilatu behar ditu bere entzuleak, eta badirudi "denentzako irati" bat egitea aukeratu duela.

Eta azken batean erdal mundua mila aldiz handiagoa da, batez ere gaztelania normalizatua egoteagatik, eta baita milioika hiztun gehiago izateagatik ere. Badira milaka liburu, milaka erakunde, kolektibo, lanbide...-etako partaide, horien berri ematen ahal digutenak gaztelaniaz, milaka laguni galdetzen ahal zaie hainbat gairi, hainbat borrokari buruz, eta Radio Euskadik hori, bilatu besterik ez du egin behar.

Radio Euskadi eta Euskadi Irratia baliabide ekonomiko eta tekniko berdinekin hasiko balira ere, ez lukete abiapuntu bera izanen. Horretarako beharrezkoa litzateke munduan milioika jenderentzako euskara hizkuntza normalizatua izatea.

Honek denak Loquillo abeslaria ekartzen dit gogora. Beti kezkatzen da Katalunian katalanez aritzen diren taldeei ematen zaizkien diru-laguntzengatik, eta inongo diru-laguntzak ez luke berdinuko gaztelaniazko produktuei gaztelaniaren iragan eta orainaldi inperialak emandako "diru-laguntza".

2. artikuluari dagokionez, antzeko zerbait.

Gaztelaniaz primeran moldatzen gara, bai ahoz bai idatziz, baina hori ez da inongo eskola sistemaren arrakasta. Gaztelania ongi erabiltzea behar-beharrezkoa dugu bizimodu normala izateko, bizitzaren arlo guztietan. Nire ustez horrek eragiten du gaztelaniaz hain ongi jakitea, eta eskola sistema laguntza txiki bat besterik ez da.

Euskarari dagokionez, berriz, ez dago haren batera beharrik bizimodu normala izateko, bizitzaren inongo arlotan (eta beharrezkoa ez dena desagertu egiten da). Horixe da gure hizkuntza komunitatearen egoera, eta egoera horren emaitzak iraultzeko ardura eskolari ematea gehixeko da, ezta hala?

Fermintxo Zabaltza
Iruñea

www.kaixo.com
internet

Osasuna
Viagrak baditu
lehiakideak

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak
❑ Ikuskizunen agenda

❑ Denbora-pasak
❑ Ihesi
❑ Makina bat kontu

Zientzia
Bartzelonan kultura zientifi-
koaren batzordea sortu da

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

FAS zinekluba

50 urte bizirik

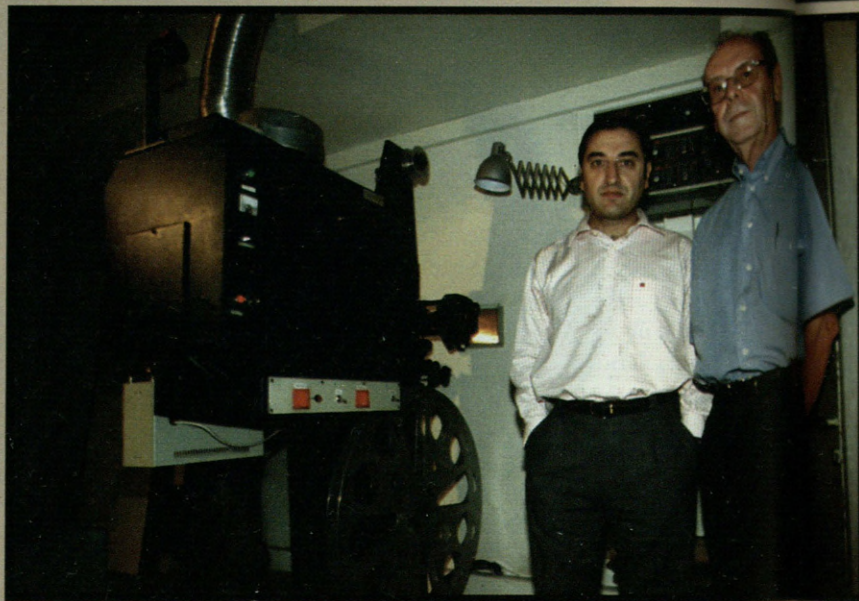
50 urte betetzen ditu aurten Bilboko FAS zineklubak. European dirauen zaharrene-tarikoak. Francoren garai latzetan sortua, elizari esker aireratu zituen bere zeluloi-dezko hegala. Ondo airera-tu ere, urte gutxiren buruan Bilboko zinemazale eta adi-tuen topaleku bilakatu bai-tzen. Ikus-entzule eta diru faltak eraginda, kolokan egon zen arren, egun tinko dirau. Film onenek bezala, historia honek ere badu hamaika istorio.

EIDER GARAIKOETXEA

Argazkiak: Iñigo Azkona

FAS ZINEKLUBAREN MENDE erdiko historiak pelikula bat osatzeko nahikoa zenbaki, deitura eta oroitzapen emango lizkiguke: 1.700 film, milaka ikus-entzule, bazkide eta gonbidatu. Beste hainbeste izen ezagun: Diego Galan, Enrique Urbizu, Alex de la Iglesia, Santos Zunzunegui, Begoña Vicario, Aitor Mazo... aktoreak, zinegileak, gidolariak, zine kritikoak, denak zazpigarren artearen maitale sutsuak. Eta guztiak Europako bigarren zineklub zaharrena ei den FAS bilbotarraren etxetik pasa dira.

Gure filma, edo nahi bada, zineklubaren historia 1953an abiatu zen. Dani Soloagak ondo gogoan ditu hastapeneko urte horiek: "21 urte besterik ez nituela, San Bizente parrokiako abadea, Julian Ikaza ezagutu nuen, zinemazalea zen oso eta katekesia ematean proiektzio solteak eskaintzen zituen". Eta, hain zuzen ere, Soloaga, Ikaza eta beste hiru bat lagunei dagokie Bilbon FAS zinekluba sortzearen meritua. Banakako emanaldiok asteroko bihurtzea, areto komertzialen eskaintzatik at ziren filmak ekartzea eta zinemazaleen bilgunea eratzea. Hori zuen amets lagun talde honek. Egoera baina, ez zen samurra; biltzeko kasik eskubiderik ez zen eta zentsurak estu lotuta zituen herritarren asmo eta grinak. Bideko harri koskorrak Pio 12.aren zinemaren inguruko entziklikak kendu zituen: "Bekatzuko lekuak ziren ordu-ra arte zinema aretoak. Aita Santuak elizkoiak zineaz gozatzerantz animatu zituen", diosku Soloagak. Elizarekiko harreman hura nabaria izan zen lehendabiziko urteotan. Zineklubaren lehen estatutuak argi zioen: "Elizari eta Espainiari leialtasuna eta menpe-

Bekatarien klubak men

kotasuna zor dio, gai politikoak bazter utziz". Izenak ere eman dezake arrastorik. Fas, latinez, ongia, zuzena, da; nefas-en -zorigaitza, gaizkia- kontrakoa.

Zentsurarik gabeko emanaldiak

Eliza alde edukitzeak ordea, bazuen onurarik. Bazkidedun zinekluba zenez, erregimenak baimendu egiten zituen asteleheneko zinema bilkura haiek. Zentsuraren atzapar luzeek ere ez zuten FAS zinekluba askorik ukitu. Dani Soloagak halaxe gogoratzen du:

"Hasiera batean, Julian Ikaza bera genuen aholkulari moral, ezikusiarrena egiten zuen gehienetan. Hartara, nahi beste film, batzuk polemikoak oso, eskaini ahal izan genituen". "Ai no Korida", "Oktubre" eta "Potemkin akorazatua" bezalako pelikulak eman zituzten inongo arazorik gabe. Film osteko solasaldiek ere ez zuten aparteko kontrolirik. "Areago, Bilboko lehenengo gotzainak, gurera etortzeko gomendioa egin zien apaizgai eta enparauei. Etorri bai, baina batzuk seko lokartzen ziren, eta gotzainak errieta egiten ziren

Indautxu auzoko Karmengo elizako areto batean eskaintzen ditu egun FAS zineklubak filmak. 400 pertsonentzako lekua du aretoak eta gehienetan lepo izaten omen da. Ezkerreko argazkian ageri direnak D. Soloaga FAS-eko sortzaileetako bat eta J. Ortiz, gaur eguneko presidentea dira. Ortizek hau du bere azken urtea zuzendari lanetan.

50 urte eta hamaika ekitaldi

Kasik bi urte daramatzate urtemugako ekitaldiak prestatzen. Baina lanak edukiko du ordaina, hil hone-tatik hasita ekainera bitarte izango delako zer gozatua FAS zineklubaren ospakizunetan. Abiatu, "etxean" abiatu dituzte, Karmengo proiektio aretoan. "Casablanca" film mitikoaren kopia berritua eskaini berri dute. Dena dela, has-tapeneko urte haietan aterpe izan zuten Kafe Antzokiaren altzora bueltatuko dira hila-ren 9an, festa handia baitago han iragarrita. "Belarra" (Koldo Almandoz) eta "Terminal" (Aitzol Aramaio) laburmetraiak pantailaratuko dituzte, baita hainbat film-en bidez osaturiko ikus-entzunezko muntaia ere. Hortik aurrera, dene-tik: mahai-inguruak (beraue-tan jasotakoe-kin liburu-egiteko asmoa dute), pelikula paskinen erakusketa ibiltaria Euskal Herrian barna, film mutuak zuzeneko musikarekin Guggenheim museoa, bazki-de ohiei omenaldiak... eta 50 urte luze haue-tan hobekien egin dutena: astero zine onena, solasa eta gogoeta.

halakoetan", kontatu digu Soloagak barrez.

FAS zineklubaren martxa geldiezina zen, hortaz. 60ko hamarkada loraldi betean zen. Bazkide izateko ilara luzeak egin behar zituzten interesdunek eta filmak aurkezteko Donostia, Madril etaartzelona-tik etortzen ziren adituak. San Bizenteko proiektio areto-ak 600 lagunentzako tokia zuen, eta leporai-no izaten zen astero. 1963an gainera, Fraga Iribarnek biltzeko legedi berria jarri zuen indarrean, batzeko aukera gehiago izan zen orduz geroztik. Etorri ziren garai askeagoak,

Francoren gerriko estutik libratuta. Hori bai, edozer gertatuta ere, zinemazaleek bazekiten asteleheneko hitzordua zutela San Bizentean. 1981eko estatu kolpeak ere, ez zuen FAS zineklubaren jarduna eten.

Krisia

Egoera politikoa lasaitzearekin bat, bestelako buruhaustea etorri zitzaizkien zineklubeko kideei. 90eko hamarkadan batez ere. "Telebis-ta eta bideoa etxeko ezinbesteko lagun bilaka-tu ziren, zineklubek ez zuten behinolako arra-kastarik. Bazkideen kopurua nabarmen jaitsi zen, jendeak galdua zuen gurekiko fidel-tasuna", kontatu digu Juanjo Ortizek, egun FAS zineklubeko presidente denak.

Krisiak 1994-95 denboraldian harrapatu zuen bere gorena. San Bizenteko eraikina utzi eta beste leku bat bilatu zuten FASEko-ek. Indautxu auzoan zen Karmengo Elizaren eraikina begiz jo, bertakoekin tratua egin eta filmak asteartero emateari ekin zioten. Han baina, ez zen zineklubaren bulegoak sartze-ko lekuri eta azken hauek beste toki batera eramatea deliberatu zuten. Gastuak biderka-tu ziren, eta diru-sarrerak bere-berean man-tendu, apal. Zineklubaren geroa kolokan zegoen, hortaz.

Konpontze aldera, batzar nagusia antola-tu zuten handik bi urtera. Juanjo Ortiz izen-datuz zuten presidente, izena eta logotipoa txukundu eta astindua eman zioten progra-mazioari. "Hiru ziklo itzel antolatu genituen, abonua eta eskaintza bereziak jarri eta bi urte-tan, 80 bazkide izatetik 200 edukitzera pasa ginen. Zinekluba topera genuen berriz ere", diosku Ortizek. Institutuzio eta elkarte pribatuen laguntza ere, ezinbestekoa izan zen: Foru Aldundia, BBK, Bilboko Udala bera...

FAS gaur egun

Egun, eta Ortizek dioskunez, "zineklubaren makineria oloioztatuta dago: babes instituzio-nal eta pribatua, errekonozimendua, bana-tzaile eta enparauekin harreman sendoa...". Eta ez hori bakarrik, zinemari buruzko 1.000 aletik gora dute Briñas kaleko liburutegian, Interneten ele biz dute web orria (www.cineclubfas.com) eta Bilboko ZINEBI eta FANT zinema jaialdiak antolatzen laguntzen dute. Horrez gain, Guggenheim Museoa, Artebi edota Bilboko Zine Eskolarekin elkarlanean ibilitakoa ere bada FAS zinekluba.

Eskaintako zerbitzuez gain, marka bikaina lortu dute 50 urteotan FAS zineklubekoek: "Askotan gertatu izan zaigu, jendea etorri eta galdetzea: 'Zer duzue gaur?', badakite-eta film onak ematen ditugula eta gurekin fio dira non-bait. Izugarria da hori, ez al duzue uste?". Ortizena da galdera. Zuek zeuek erantzun. ■

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Antonio Altarriba, Carlos Aurrenetxe, Miguel Sanchez-Ostiz, Pedro Ugarte, Agustin Vicente eta Iban Zaldia dira Euskadi Literatura Sariko finalistak, gaztelerazko literatura alorrean. Alor honetan eta besteetan

Euskadi Sarien irabazleen izenak urriaren amaieran ezagutuko dira eta sari banaketa azaroaren 18an burutuko da.

Ur Teatrok Rafael Alberti poetaren "Sobre los ángeles" lanean oinarritutako "Sonámbulo" lana taularatuko du lehenengo Cadizen eta hilaren 25ean Getxo Antzokian.

Esteban Elizondok Bartzelonako Unibertsitatearen Sari Berezia eskuratu du "Organo Erromantikoak Euskal Herrian eta Nafarroan (1856-1940)" ikerketa lanarengatik.

Iñaki Zabaletaren "110. Street-eko geltokia" izeneko lana berrargitaratu du Elkarrek. Hauxe da euskal literaturan argitarapen gehien izan dituen lana. Izan ere, 25. edizioa da honakoa. Lehenengoa 1985ean kaleratu zuen Susak.

Antonio Mercero lasartearrak "Manolito laubegi"n oinarritutako telesail bat errodatzeari ekingo dio hilabete honetan.

Jon Mikel Euba artista bilbotarrak Murtziako Parraga Zentroak antolatzen duen tailer artistikoa zuzenduko du abenduan. Espainiako hamar gazte izango dira aukeratuak parte hartzeko. Tailerraren lehenengo atalean zenbait film eskainiko dira. Bigarrenean, bideo bat errodatuko dute.

Anari eta Pettik elkarrekin landutako "Anari ta Petti" diskoa kalera-tuko du Metakek azaroan, "Pil Pil Sessions" bilduman.

Umorea, emakumeak eta sormena

EDOZEIN GAIRI lotutako antzerki jaialdiak egin daitezkeela frogatzen digute hil honetan hasiko diren hainbat proposamenek. Izan ere, ia aldi berean Pasaiaiko Umorezko Antzerki Jardunaldien XXII. ekitaldia, Durangon, Amorebietan eta Elorrioren egingo den Antzerki Garaikidearen Antzerkide Erakustaldia eta Getxoko Antzerki Eskolaren antolatutako Emakume Bideak Antzerki Zirkuitua burutuko baitira. Lehenengoa hilaren 17an hasi eta 26an amaituko da. Iragarritako zazpi ekoizpenetatik lau euskal taldeek taularatuko dituzte. Hain zuzen ere, May Gorostiagaren "Klowncierto", Joxemari Carrerek antzeztutako "Gizon ustelgaitza", "Hau paraderoa!" eta azken saioan izango den ustegabeko ekitaldia izango dira bertakoek eskainitako lanak. Bestalde, Emakume Bideak Antzerki Zirkuituan emakumez osaturiko talde amateurrek ekaina arte euren lanak eskainiko dituzte hainbat herritan.

Joxemari Carrerek
antzeztu eta Miguel
Galindok zuzendu
du Pasaiaiko
Umorezko
Jardunaldietan
estreinatuko duten
"Gizon
Ustelgaitza".

Besteak beste, Bonboliñak, Kolore edota Luna Llena taldeek parte hartuko dute. Azkenik, sormena eta arrisku artistikoa dira Antzerkide Erakustaldian parte hartuko duten taldeen obren osagai amankomuna. Urriaren 16tik azaroaren 9ra, Maskaradak, Antzerkiola Imaginarioak, eta Chusmak hartuko dute parte, beste batzuekin batera.

Pasaia moda erakusleku

HIL HONEN bukaeran hasiko dituzte Pasaian hiri horretan sortu zen Paco Rabanne jostunaren lanak bilduko dituen museoaren eraikuntza

Ismael Manterolak honakoa idatzi zuen "Gara"n: «Inoiz ez dago San Telmo berritzeko dirurik beste zerbaitek kentzen baitio, behin ere ez dago premiazko proiektuen zerrendaren lehenda-biziko tokian. Baina enpresa pribatu bati, Real Sociedad S.A.ri, futbol zelai berria emateko dirua bazegoen (...).»

Fito Cabralesek honakoa zioen "Diario de Navarra"n: «Arrakasta musika munduan duintasunez egotea da. Disko baten 200.000 ale saltzea eta desagertzea, disko honetan eta hurrengoan 30.000 saltzea baino errazagoa da».

Jon Sanchez Bilboko kultura zinegotziak zera adierazi zuen "nontzeberri" web gunean arte eszenikoei buruz: «Askotan ez dira errentagarri egiten Aldundiaren edo Jaurilaritzaren diru-laguntzak ez dagoelako gure arteko komunikaziorik. Administrazioa askotan oso 'autista' da eta gauzak planteatzeari ez du kontuan hartzen kanpoan egiten ari dena».

Juanjo Mena BOS-eko zuzendariak "Berria"n: «Espainiako Gazte Orkestrako musikariaren %30 euskal herritarrek ziren, EGO sortu arte».

Diskoek salmentak behera mundu osoan

Industria Fonografikoaren Nazioarteko Federazioak eman ditu azken datuak. Industria honek diskoak eta musika bideoak hartzen ditu bere baitan eta ezaguturazi dituen datuen arabera, aurtengo lehenengo seihilekoan, %10,7 jaitsi dira diskoek salmentak. Mundu osoan datuak dira. Era berean, Federazioak dio iazko lehen sei hilabeteetan 12.200 milioi euro irabazi zituen bitartean, aurtun 10.880 milioi irabazi dituela. Beraz, %10,9an jaitsi dira irabaziak ere. Zergatien bila abiatu da Industria Fonografikoa. Eta ikusirik merkatura produktu berri ugari ateratu direla, gero eta argiago omen dago pirateriak eta saretik musutruk jaitsitako musikak eragindako beherakada dela. Ez da berria. Konponbideak bilatzea da arazoa, ordea.

lanak. Eraikinak erakustokiaz gain, moda sorkuntza irakasteko adituek eskainitako tailerrak, azken joerak bilduko dituen denda eta egingo diren erakustaldietarako gunea jasoko ditu.

Irakurlearen partehartze aktiboa

AGONIARA KONDENATUTA legoke literatura irakurlearen partehartze aktiborik gabe Bihotz Bakartien Klubaren iritziz. Hori bultzatzeko hain zuen Literatura Eskola antolatu dute. Urriaren 18an hasi eta ekainaren 12an amaituko da. Larrabetzun emango dituzte eskolak hilean larunbat goiz batez. Iñigo Aranbarri izango da irakasle eta zenbait gairi buruz hitz egiteko gonbidatuak etorriko dira. Besteak beste, Mikel Elorza literatura aldizkariari buruz mintzatuko da; Gabriel Aresti izango du mintzagai Koldo Izagirrek; eta Alberto Barandiaranek kazetaritza literaturara dagoen bidea arakatuko du.

Arkeologia Museoa eta Auditorioa

ATZERAPEN UGARIREN ostean, urtea amaitu baino lehen hasiko dira Gasteizen Arabako Arkeologia Museoaren lanak eta 2006rako amaitzea espero da. Ez dago hain garbi ordea, zer gertatuko den Musika eta Arte Eszenikoen Jauregiarekin, Auditorioarekin. Oinarrizko proiektua aste honetan aurkeztuko ei dute. Baina zehazteke dago Jaurlaritzak zenbateko diru-laguntza eskainiko dion Auditorioari. Hil honen amaieran aurkeztuko den Azpiegituren Planaren zain egon beharko da horretarako.

Stand bana. Euskal Editoreen Elkartearen, Euskadiko Editoreen Gremioaren eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren lankidetzaren fruitu da euskal editoreek Madrilgo Liber Azokan joan den astean izan zuten stand-a eta Frankfurtan egun hauetan dutena. Liburu azoka garrantzitsuenetan jarritako stand-ak baino ez dira. Baina egia da urteroko euskal literaturak harrera ona izan duela bai stand-ean bai egitako ekitaldietan. Eta horrez gain, bertan egoteak liburugintzaren tenperatura hartzeko balio duela. Esaterako, Liberren eman da eza-gutuzera Hezkuntza, Kultura eta Kirol Ministerioak eginiko "Espainiako liburu edizioaren

"Panoramika"ren aurrerapena. Horren arabera, iaz Frankfurtan argitaletxeek liburu gutxiago kaleratu zuten zituztela esan arren, aurtengo liburuen argitarapenak gora egin du orokorrean. 2002an 69.893 liburu argitaratu ziren Espainian. 67.012, 2001ean. Kontrakoa gertatu da, EAEn. Izan ere, 2001ean 3.075 liburu argitaratu ziren eta 2.620 iaz. Beraz, %14,8 gutxiago.

Hiru dimentsiotako eguna.

Gasteizko Silverspace Animation Studios enpresa 3Dren Nazioarteko Eguna antolatzen dabil. Abenduaren 3an izango da eta bertan 3Dko film laburren emanaldia eta hitzaldi eta mahai-inguruak egingo dira. Egundak laburrak hautatzen ari dira, baina oraindik posible da lanak bidaltzea.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Zirikadak (Ipuin barregarridun liburua)

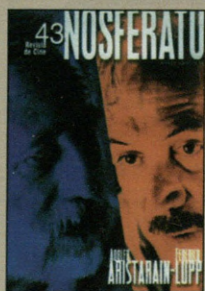
Juan San Martín

ITXAROPENA
151 orrialde

Juan San Martinen “Zirikadak”

Itxaropena argitaletxearen Kuliska Sortan ikusi zuen argia, 1960an, Juan San Martinek herritarren ahotik jasotako “Zirikadak” honek, Julian Zabaletak eginiko marrazkiez horniturik. Kontakizun gehientsuenak Soraluzen bildu omen zituen, baina asko eta asko Eibarren eta banaka batzuek Elgoibar eta Bergaran. Eta hain zuzen ere entzundako hizkeran -Eibar ingurukoek erabiltzen duten euskararen- eman zituen eza-gutzera Juan San Martinek kontakizun guztiak., euskaraz hain gutxi irakurtzen zen garai hartan inguru horietako euskaldunak euskaraz irakurtzen ohitzeko erarik hobere-

na zelakoan. Baina ez zuen hori arrazoi bakarra: “Seguru nago tankera onetara egiñik ipuiñak eurak pe beren gatzat obeto erungo dabiela”, esaten baitzuen. |

Nosferatu 43

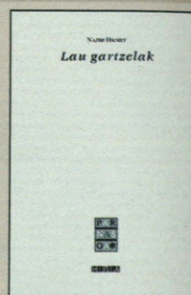
Batzuen artean
DONOSTIA KULTURA
118 orrialde
4,5 euro

Federiko Luppi aktore, zuzendari eta gizona ardatz

Donostiako Kultur Udak Patronatuak argitaratu ematen duen “Nosferatu” zine aldizkariak, bere 43. zenbakian, Federico Luppi argentinarra du ardatz nagusi. Jesus Angulo eta Mirito Torreiroren artean egindako elkarrizketa luze bezain sakonean, zinemas eta aktore lanaz hitz egiteaz gainera, bere bizitza gogoratzen du Federico Luppi, ez baitauzka ahazteke ez bere hautzarroa, ez bere has-tapen profesionalak, eta are gutxiago bizitzea egokitu zaion Argentinako historiaren zatia. Ezkertiarra da Federico Luppi, eta peronismoarekin zein Argentinako klase politikoarekin oso kritikoa da. Argi adierazten du bere herrialdeko oraingo egoera politikoari buruz pentsatze hutsak sorrarazten dion samintasuna. |

Arestik euskaratu-tako poemak

Gabriel Arestik euskaratu zuen bere garaian Nazim Hikmet (1902-1963) olerkari turkiarraren “Lau gartzelak” poema bilduma, orain Hiria argitaletxeak berrargitaratu duena. Gaur egun Turkian ere literatura modernoaren aita bezala onartua eta maitatua da Nazim Hikmet, baina ez zuen bizitza erosorik izan. Hamabost urte kartzelan eta hamabi atzerrian egin behar izan zituen bere ueste politikoengatik, eta Moskuko deserrian hil zen, 61 urte zituela, turkiar naziotasunik gabe, bere gobernuak kendu ziolako. Horrez gain, kartzelan zegoela, Turkiako Alderdi Komunistak arbuiatu egin zuen 1923an Alderdi Komunistako kide egin zena. Baina horiengatik guztien-gatik ere, Nazim Hikmetek ez zion sekula bere konpromisoari uko egin. |

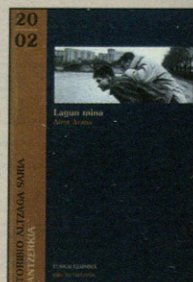
Lau gartzelak

Nazim Hikmet

HIRIA
104 orrialde
9,50 euro

2002ko “Antzerkia” saria

Aitor Aranaren “Lagun mina” antzezlanak irabazi zuen iazkoan Euskaltzaindiak eta BBK Fundazioak antolatu ohi duten “Antzerkia” Toribio Altzaga saria. Homosexuala izan arren bere egiazko izatea normaltasunez bizitzeko gauza ez den gizon baten erabaki tristea azaltzen du aipatu antzeleran. Gizon horrek ez du inolaz ere nahi gizarteak jakiterik bere sexu-koek erakartzen dutela. Iruditzen zaio, adibidez, etxean garbi agertuko balu homosexuala dela, bere ama hil egingo litzatekeela disgustuarekin. Beti aurkitzen du aitzakia- ren bat ez aitortzeko bere sexu-koak gustatzen zaizkiola. Eta arrazoi horrexek eramango du bizitzan aurkitu dituen bi lagun onenak azalpenik gabe baztertu eta, ahal den neurrian, betirako ahaztera. |

Lagun mina

Aitor Arana

EUSKALTZAINDIA,
BBK FUNDAZIOA
60 orrialde
4 euro

Barraskiloo ote da?

Guido van Genechten

IBAIZABAL
11 orrialde
2,90 euro

Ikusi Makusi bildumako irudi txundigarriak

Barraskiloo dirudi Ibaizabal argitaletxeak etxeko txikienei zuzentzen dien Ikusi Makusi bildumako liburuska honen azalean agertzen den irudikoak, baina, hala ote da? Ziurziur egoteko, ikusi-makusika jolastu beharra dago, eta kartoi mehea zabalduz joan. Ireki ahala, azaleko animalia horrexen itxura duen barraskilo pottolo bat ikusi ahal izango dugu, bai, baina kartoiaren beste atalak zabalduz goazen heinean, zeharo aldatuko da haren itxura eta oso bestelako lau animalien antza hasiko da hartzen. Beraz, "Barraskiloo ote da?" liburuarekin jolastu

duten neska-mutikoe, pinpilinpauak, saguak, sugeak, igelak eta barraskiloak nolakoak diren ikasiko dute. I

Etienne Salaberry idazle filosofoaren biografia eta lana

Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteko "Boletin"aren euskarazko gehigarria den "Egan"ek, bere azken zenbakian, besteak beste, Etienne Salaberry idazle filosofoaren berri zabala eskaintzen du, Iparraldeko gizon horren pentsamenduan, biografian eta lanetan arakatuz. Esate baterako, Jean Louis Davantek "Etienne Salaberry zenaz oroitzapen eta ohar batzuk" agertzen ditu. Pako Sudupek haren kazetari-tza politikoa du hizpide. Eta Joxe Azurmendik Salaberryren pentsamendua. I

Egan

Batzen artean

EUSKALERRRIAREN ADISKIDEEN

ELKARTEA

371 orrialde / 18 euro

IÑAKI EGAÑA

"Nobela honetan alde literarioa gehiago jorratu dudalakoan nago"

Zergatik idatzi duzu "1936. Aquella soledad"?

Hainbat urte 1936ko Gerrako kontuak ikertzen aritu ondoren, nire saioetan agertzen ziren datuak sortzen zizkidaten sentimenduak kanporatzeko gogoia sentitu nuen. Eta horretarako eleberria iruditu zitzaidan generorik aproposena. Bestalde, banuen beste erronka bat. "Gallarta" nire lehenengo nobela idatzi nuenean, garaia ez nuen ondo kontrolatzen, eta izugarritzko ikerketa lana egin behar izan nuen hura idazteko. Horrek, nire ustez -eta halaxe dela esan didate benetako lagunek-, nolabait desorekatu egin zuen nobela hura. Orduan bigarren nobela honetan kanpoan utzi ditut buruan neuzkan datu eta interpretazio guztiak, eta alde literarioa gehiago jorratu dudalakoan nago.

Zein da nobelaren ardatza?

Gerran sortzen diren egoerak eta sentimenduak azaldu nahi nituen, gaur egun ulertzen ez ditugunak baina gerra bizi izan duenak ondo ezagutu dituen horiek: beldurrak, mamuak, bakoitzak nola sentitzen duen bere bakardadea...

Eta nortzuk dira protagonistak?

Hiru istorio daude, Historiako liburuetan azaltzen ez diren pertsona horienak. Ez dira heroiak, ez dut esango kontrakoak direnik, baina heroiak behintzat ez dira. Bat, Donostiako Alde Zaharreko zulo batean dago ezkutaturik, beste bat mendian galdurik, eta hirugarrena Bilbon, frontean, batailoi bateko arduradun, baina hala eta guztiz ere bakardadea sentitzen du, gerraren ondorioak eta krudeltasun guztiak.

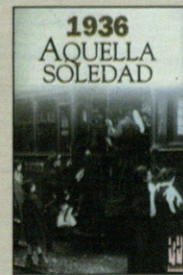

egileari galdezka

Gerraren zurrumbilo ankerrean harrapatuak

Iñaki Egaña historialari eta idazleak plazaratu duen "1936. Aquella soledad" nobelan

ikerketa lanak bazterrean uztera behartzen dizkion hainbat gai ukitu ditu, sentimenduen munduan murgilduz. Gerraren zurrumbilo krudelean harrapaturik dauden pertsonak dira bere idazlanean agertzen dituenak, milizianoak gehienak, baina baita beste aldera lerratutakoak ere: jende gazte xumea, etorkizunetik zerbait espero eta nola edo hala bizirik iraun nahi duena, gerrak berekin dakarren ankerkeriatik ihes eginez. Etsaiak jadanik bere esku hartutako hiri bateko "zuloan" gorde den gizon ezkertiarra, hari lagunduz falangistek atxilotu eta fusilatzen duten emakumea, mendian babesa nola aurkitu asmatu ezin dabilen beste gazte errepublikarra, inguru

1936
Aquella soledad

Iñaki Egaña

TXALAPARTA

334 orrialde
14 euro

haietako baserri batean bere senar erreketea noiz itzuliko zain bizi den emakumea, Bizkaiko frontera daramaten milizianoak bere ardurapean dituenak nola hiltzen dituzten ikustean sentitzen duen etsia... Haien guztien barnean dagoena agerian uzteko orduan, elkarren artean gurutzatzen diren hiru istorio nagusi irudikatu ditu Iñaki Egañak bere bigarren nobela honetan. ■

Gartxot

KURRUA : KURRILOA NARRIATU : MALENKONIATU

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Igorri		Leku hartan		Lur-jauzia		Atzerritarra		Gizon izena
	Narriadurak		Tximino indartsua		Daude		Jainko egiptoarra		
	San Joan								
	Gordinak, zikinak								
Ez militarrek		Sobera			Nori atzizkia		Espainiako alderdia		
Kultura		IRUDIKO FRUITUA			Patua		India		
Bakterio					... egina, total egina				Hortzen arteko min-tzak
Zuhaitz mota					Sustrai				
			Azalera neurria				O birritan		
			Garai, aldi				Elikatu		
Egitekoa, beharra				Iridioa		Besta			
Kanarietakoa				Kasik, abantzu		Oriaren erdian			
								Uranioa	
								Guraso arra	
Giltza					Pl., zangoaren atala				

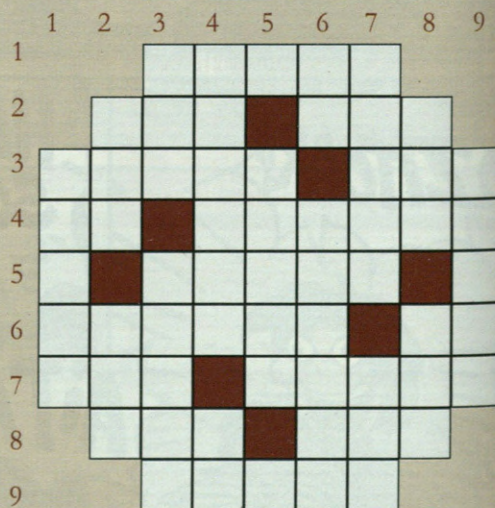
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Mendebaldean, naiz. Ez du entzuten, gor. 3.- Hortaz. Ordenagailuaren memoria unitate. 4.- Urrearen ikur kimikoa. Automata. 5.- Kontsonantea. Puska. Röntgen. 6.- Trufak, burlak. Ezinaren erdian. 7.- Zangoaren atal. Afrikako estatua. 8.- Pinu mota. Zer lekutan? 9.- Patua, asturua.

GOITIK BEHERA

1.- Prezio, salneurri. 2.- Neru. Galiziako ibaia. 3.- Errepikatuz, zurrumurru. Zegoenez. 4.- Maindireak. Hizki grekoa. 5.- Potasioaren ikur kimikoa. Lur puska. Kontsonantea. 6.- Einsteinioaren ikur kimikoa. Bainujantzi mota. 7.- Hegazti mota. Sugetzarra. 8.- Norat atzizkia. Ohorezko hitz. 9.- Emakume izena.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ASIER AGIRRESAROBÉ
MUSKILDA TELLABIDE

Argazkiak: Asier Agirresarobe

Mende luzeetan Belateko mendiak Nafarroatik Lapurdi eta Bidasoa aldera igaro ahal izateko nahitaezko pasabide izan dira. Egun, gure lurraldea errepide bikainez josia dagoen arren, Belateko paraje hauetan oraindik geratzen dira bide zahar haien zenbait aztarna, baita bide ertzean atsedean hartu ahal izateko izan ohi ziren benta zaharren arrastoak ere. Gaurkoan, beraz, Ultzamako bentatik abiatuz, Arraizko bentetatik datorren galtzada zaharrak Donamariara eramango gaitu, Odolagako benta zaharrean geldialdia egin ondoren.

Belateko mendiak

Bentarik benta Donamariara

Galtzada erromatarren ondoan egonik, Odolaga bentan bidaiari ugari ibili da urteetan. Bere izenak, pasadizo eta istorio askoren lekuko zuzena izan dela adierazten du, istorio gogorak dudarik gabe.

Ultzamako bentatik abiatu gara (780 metro) lehenengo pausoak Iruñerantz jaisten den errepidean behera emanez. Bero itzela egiten du, uda hone-tako egun askotan bezala eguzkia baitugu goietan jaun eta jabe, gogor lanean. Kilometro erdira, eskuinera pagadian barneratzen den bideari jarraitu diogu, norabidez aldatuz. Nahiz eta maldak gorantz egin, gustura goaz pagadiaren gerizpean. Bat-batean gure ezkerrean Burdin Aroko lehen artzainek eraikitako trikuharria ikusi ahal izan dugu, Kopagain izenaz ezagutzen dena. Bostehunen bat metro aurrerago, basoan oraindik, lepo zabal batean, ezkerreantx orbel artean behera jo dugu bide jakinik gabe, pista utziz, berehala, Arraizko bentetatik datorren galtzada zaharra- rekin topo egiteko.

Arestian aipatu moduan, Belateko

mendiak galtzada erromatar garrantzitsu baten igarobide izan ziren, baina hau ez zen inguru hauetatik igarotzen zen bide bakarra, izan ere, Arraizko bentetatik abiatuz Odolaga-ko benta zaharrera igotzen da gaurko- an ezagutu dugun galtzada zahar hau, ondoren Putzueta eta Txaruta tontor- rren artetik igaroz, Garmendi eta Lantzibi tontorrek inguratuz Bidasoa aldera jaisten dena. Baina ez dira bakarrak, Eltzaburuko galtzada eta Larremiako hormatzar misteriotsuak ere garai bateko bide sarearen erakus- garri dira.

Gure bidea, zabala eta garbia, apur- ka-apurka mendi magala inguratuz eta aldi berean altuera irabaziz doa. Bihur- gune zabala egin eta metro gutxi batzuk behera joz, lepo batean, ante- nadun muino baten pean, sarobe txu- kun baten alboan oraindik zutik

dirauren Odolagako benta ikusi ahal izan dugu (890 m.). Mende luzeetan zehar bidaiariak harat-honat ikusi izan dituzten paretak, hutsik, egun eror- tzeko zorian aurkitzen dira, baina hitz egiten jakingo balute, pasadizo bitxi eta istorio krudel askoren lekuko lira- teke zalantzarik gabe. Izenean errepa- ratzea besterik ez dago, Odolaren benta (gaztelaraz *Venta de la Sangre* bezala ezagutua). Aurrealdeko hor- man, sarrera nagusiaren gainean, Baz- tango armarrria ikus daiteke oraindik.

Ekarritako galtzada, benta ondotik igaro eta sasitzak jandako harrizko bi hesien artetik doa lehenik, eta ondo- ren Baztan-Ultzama mugarrria eta txa- kostea igaro ostean, bide garbitik poli- ki altuera irabaziz. Muinoa inguratu eta gero, handik gertu Bentaxar izene- ko mendi lepora helduko gara (930 m). Hemen ere, garai batean benta zahar bat egon omen zen. Bideguru- tzean, langa metalikoa dugu esku- nean. Lepo zabal honetan egiten dute bat Donamaria, Baztan eta Ultzama- ko udalek.

Mendebaldera doan pista jarraitu dugu, GR 12aren arrasto zuri-gorriak jarraituz Txaruta gailurrerantz hurbil- tzeko. Langa metalikoa pasa eta gutxi- ra iparralderantz eta gorantz egiten du zertxobait bideak. Lautadatxo batean eskuinean mugarri bat utzi dugu, 1786. urtea, "U" eta "L" hizkiak ditue- nak harrian idatzirik. Berrehun bat metro aurrerago, ordoki zabal batean, iparraldean aurrez aurre dugun Txa- rutako tontorrerantz joko dugu, ur- mugen banalerroan zehar mendebal- derantz doan beste bideari jaramonik egin gabe. Aterpe bat eskuinean utzi, Txaruta azpiko lepora irten eta azken malda belartsu eta pikoak igotzeari

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Lantzubi tontorretik ekialdeko maldetan behera Pilotasorora helduko gara. Pilotasoron, ordoki berdean, artzainak pilotan aritzen ziren garai batean.

mendatearen bestaldean, Okolin eta Gartzaga atzean, Saiotik Baztan aldera jaisten den sokate luzea Abartan tontorra nabarmenduz; hegoaldean azkenik Ultzamako bailararen atzean, Iruñeko arroa ixten duten gailur garrantzitsuenak. Norabide berean jarraitu dugu, tontorraren beste aldeko malda belartsuetan behera. Berritro ere pistarekin bat egin eta Txarutako aterpe txukunera iritsi gara (940 m.).

Jarraian, malda zut belartsuetatik gora Garmendiko tontorrera (1.050 m.), zelai eta zabala. Nabarmenezkoa da iparraldera luzatzen den sokatearen ekialdean Zeberia sakana, mendealdera Txarutakoa. Aipagarria ere, Lantzibiko ekialdeko maldetan behera, Zeberia erreka gainaldean, haitz batean, ikus daitekeen belar berdezko ordoki txiki baina ikusgarria, Pilotasorora, garai bateko artzainek pilotan jokatzeko erabili ohi zuten tokietako bat.

Aterpera jaitsi gara berritro, Donamariarantz jaisten den galtzada zaharra jarraitu nahi baitugu. Hemendik aurrerako galtzada zatia oso ondo mantendu da gaur arte. Igoeran bezala, beherakoan ere, bide zaharra emeki-emeki doa jaisten mendi mazelak inguratuz eta zenbait txondor plaza eta artzain borda igaroz. Pista baino metro batzuk gorago doa galtzada, eta Lantzibiko lepo ingurutik igaro ondoren Buztanibarkoaren bila doa. Azken zati honetan, bada sasiak jandako zati bat, kasik erabilezina, baina pazientzia apur batekin aurrera egitea lortu dugu.

ekin diogu, gailurra inguratzen duen pista ezkerrean utziz.

Txarutan (1.081 m.), erpin geodesikoa, Jaizkibel mendi taldeko postontzi txikia eta ikuspegi zabala aurki-

tuko ditugu. Iparraldean aurrez aurre Garmendiko tontor belartsua; atzean Bidasoaldeko gailurrak; mendebaldean, Zoratxipi, Ireber eta mendi segida luzea; ekialdean, Belateko

Ultzamako Benta eta Benta Errea

Ultzamako bentako etxeoandre Felisa Goñiren (1927an jaioa) eskutik, bere aita Anastasio Goñi Iraeta (1900ean jaioa) zenak kontatu eta berak zuzenean bizi izandako hainbat gorabehera jakin ahal izan dugu.

Nafarroako erresumaren barnealdea, Lapurdi eta Gipuzkoako kostaldearekin eta batez ere Donostia eta Hondarribiarekin komunikatzeko bide nagusia, Belateko mendiak zeharkatzen zituen

galtzada erromatarra zen. Ikertzaile batzuen arabera, galtzada II. edo III. mendekoa da. Duela 160 bat urte arte egungoaren trazatu bera duen errepidea ireki zen arte, bide hartatik igarotzen ziren bidaiari, merkatarri, gerlari guztiak, baita Santiagora bidean zihoazen erromesak ere.

Errepide berria zabaldu eta bost bat urtetara, udalak egungo Ultzamako benta eraiki zuen bertatik igarotzen zirenek atsedean har zezaten eta garai hartako posta sisteman egin ohi zen moduan, zaldi aldaketa egin zedin. Horregatik omen ditu eraikuntzak alde banatan bi portale handi, zaldi-gurdiak bertatik sartu eta zaldiak ordezkatu ahal izateko. Beraz, benta izateaz gain "casa de postas" delakoa ere bazen. 1896an etorri zen Eugi herritik Goñi familia bertara lanean aritzera. Hiru seme izan zituzten eta hauetako gazteena Anastasio zen, Feli-

saren aita. Anastasiok 1917an Campsako gasolina hornigailu txiki bat zabaldu zuen bentaren aldamenean. Duela 40 bat urte egun ikus daitekeen gasolindegia jarri zuten martxan, baina 1998an Belateko tunelak zabaldu zituztenetik trafikoa asko murriztu denez gero, itxita dago. Felisak diosku bere aitak gasolindegia jarri zuen garai haietan hasi zirela pasatzen lehen airezko gurgildun

ibilgailu motordunak, izan ere, lehenago motorra ez edukitzeaz gain gurgil trinkoak erabiltzen ziren gurdi, karroza eta dilijentzietan.

Baina errepide berri hau zabaldu eta gutxira, Ultzamako udalak baino lehen, Baztango udalak mendatearen goialdean beste benta bat zabaldu zuen. Benta hau suak hartu zuen eta berriro eraiki zuten; hortik datorkio Benterrea edo Venta Quemada delako izena. Duela 40 bat urte bertako etxeoan-

dre Maritxu hil zenean, saldu egin zen, gero hutsik geratu zen denbora luzez, ijitoak ere bertara sartzen hasi ziren... azkenean Nafarroako gobernuak erosi eta eraitsi egin zuen. Oraindik zutik dirauen kamineroen etxearen ondoan dagoen zabalunean omen zegoen benta eta izan zenaren aurri batzuk besterik ez dira geratzen.

Urte luzez, bi benten arteko norgehiagoka etengabea izan zen, biek baitzioten beraiena hobea zela.

Ultzamako benta.

Antzinako bidea, nabarmena, mendeetan zehar bidaiari, artzain, ikazkin eta merkatarien gurdien joan-etorriekin, orbelaz estalitako lubaki sakon bilakatu da. Aipatzekoak dira bide ertzetan itzala emanaz dauden pago ilara luzeak. Jaisten doala, beheko pistarekin bat egiten du azkenik.

Pistan behera bostehunen bat metro burutu ostean, Gaztelura jarraitu beharrean lepo zabal batean ezkerre-jaisten den bidea hartu dugu. Honek, zenbait borda atzean utzi eta hormigoizko beste batekin elkartu eta gero, malda pikoetan behera Donamariako Igurin auzora eraman

gaitu. Bertatik, metro gutxi batzuk ibili eta komentua, pilotalekua eta Donamariako Jauregizar dorretxearen egurrezko bilbadura ikusi ahal izango dugu.

Ultzamako bentatik abiatu gara eta sei ordu igaro ondoren Donamariako bentara iritsi gara. ■

EIBAR

Urriaren 17tik 26ra, Unzaga Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Makina bat kontu

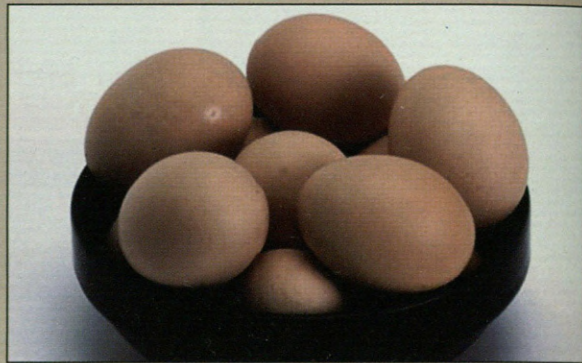
JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ELIKADURA

Genetikoki manipulaturako osagaiak arautze bidean

EZTABAIDA UGARI plazaratu da azken hilabeteotan, genetikoki manipulaturako elikagaiak direla-eta. Auzi honek izan duen punturik liskartsuenetarikoa bat, hain zuzen, elikagai hauen etiketa eta jarraipen sistemari buruzkoa izan dugu. Oraintsu Europako arautegiak erabakitakoaren arabera, barazki transgenikoei erabateko jarraipena egingo zaie, kode sistema bati esker, hazia botatzen denetik kontsumitzailearen eskutara heltzen den arteko etapa guztiak kontrolpean izango dira. Etiketari dagokionez, ezinbestekoa izango da manipulazio genetikoa iragartzea, osagaien %0,9ko neurria gaindizten denean.

Baina berri txarrik ere badu onartu berri den arauak, animalien elikagaiei dagozkien datuak ez baitira kontsumitzaileengana helduko. Alegia, etxeetara helduko diren arrautza, okel eta esnekiek ez dute marka bereizgarriarik izango, ezta genetikoki manipulaturako pro-

Zer pentsa liteke arrautza pakete bateko etiketan "arto hutsez elikatutako oiloek errundako arrautzak" irakurtzen badugu? Bada, orain arte, arrautza guztiz naturalak direla pentsatuko genuke askok. Aurrerantzean, pentsuak adina errezelo sortuko digu, ezingo baitugu jakin oiloak jandako arto hori genetikoki manipulatu ote zen.

duktuez elikatutako animalietatik atera badira ere.

Datu ikaragarri bitxia: Europako Batasunak genetikoki manipulaturako elementu ez onartuei ere baimena eman die, baldin eta osagai transgenikoaren proportzioak % 0,5a gaindizten ez badu. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Viagrak baditu lehiakideak botikan

ORAIN BOST URTE farmazietan agertu zenetik, "pilula urdina" izan da jaun eta jabe. Esklusiba osoa zuenez, Viagra izeneko botikak mantendu du zutik eta tente gizonezkoaren harrotasuna urteotan, inolako konpetentziarik gabe. Eta lehiakiderik gabeko denboraldi horretan, gizonezkoaren zakilak tentetzen laguntzeaz gain, Pffizer laborategiaren sakelak ederki bete ditu. Bost urte horien ondotik 20 milioi pertsonak kontsumitzen omen dute Viagra erregularki, eta bezero horiek etxe farmazeutikoari emandako irabaziak izugarriak izan dira (1.730 milioi dolarretako diru sarrerak egin zituen Pffizer etxeak 2002. urtean, botika horrekin baka- rrik).

Baina orain pagotxa bukatu dela dirudi. Ameriketako FDA erakunde ahalguztidunak Viagraren lehiakide zuzena izango den Levitra izeneko botikaren komertzializazioa onartu berri du. Ekiteko moduan oso antzekoak diren arren (zakilera iristen den odol fluxua gehitzen dute bi botika horiek), badirudi Levitra botikaren eraginak gehiago iraungo duela (lau-zortzi orduraino). Gainera, Bayer eta GlaxoSmithKline erraldioen eskutik etorriko den botika berria dosi

txikiagoan eman ahal izango omen da, eta beraz bigarren mailako eraginak (bat-bateko bero bafadak, buruko mina edo sudurreko kongestioa) ere txikiagoak izango omen dira.

Dena den, urte bukaerarako beste hirugarren lehiakide baten agerpena ere iragarri da. Inolako ustekaberik ez badago behintzat, Eli Lilly and Co (gure artean Lilly Dista bezala ezagutzen dugu) eta Icos Corp. laborategiek Cialis izeneko botika merkatura ateratzeko baimena eskatuko dute. Eta, noski, bere fabrikatzaileen hitzetan botika hori aurreko biak baino askoz ere hobea izango omen da, bere eragina 24-36 orduz mantentzen baita. Horregatik "asteburuko botika" bezala ere bataiatu dute oraindik ere farmazietara iritsi ez den erremedio miresgarri hori.

Donostia aldean hain maitatua den Santo Tomasek esan zuen bezala: "Aurrena ikusi, eta gero sinetsiko dugu". Izan ere, botika horiek gure artera iristen direnerako, hilabeteak (edo urteak agian) pasatuko baitira.

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Ardoen herrian

ARDOEN HERRIA da gure hau. Zuri, gorri, beltz, txakolin eta, ahaztu gabe, sagarrarena. Bailara guztietan ardoa, bat ez bada bestea, egiten da. Oraintxe dira uztak bete-betean eta dolareak jo eta su. Dolareak eskuzkoak, karakadunak, uheladunak, elektrikoak, hidraulikoak, pneumatikoak eta abar... denak tiriki-tarraka lanean, muztio gintzan. Muztio horren gozoa hartzitu edo irakinda biharko alkohola izango da.

Gaur egun, fruitua bildu, jo eta dolarean zanpatu eta muztioa upeleratzea ahal den azkarren egin behar dela esan ohi da. Higiene txatxuaren aitzakiak alperrik galduko gaitu... Oraindik ere bada, orde, garai batean bezala lana egiten duenik. Ardoetan bodega tiki jakinak eta sagardogintzan baserri gutxi batzuk. Beratzte karboniko zaharren sistema erabiltzen dute, duela sei bat mila urte Sirian eta Egipton behintzat erabiltzen zena eta ardoa egiteko era zaharrene-

tzat jotzen dena. Bera-
tzearen era hau erraz
ulertzeko modukoa da:
fruitua (mahatsa osorik
eta sagarra jota) ontzi
edo zulo handi batean
jartzen da eta bertan
oxigenoa erruz hartze-
ko aukera duenarik lehe-
nengo hartzidura buru-
tzen da. Egungo

muztio gintza azkarren aldean era zahar honek aldaketa nabarmen bat du: ardotzeko bidezidorrean muztioak bizi-
tzen dituen bi hartziduretatik bat fruitu osoa bertan dela egi-
ten du, beraz muztioaren zati bat fruituaren barruan bertan
hartzitzen da eta honek geroko ardoari aho-sabaian beste
zeru bat eskainiko dio. Dolare hidrauliko, pneumatiko eta
abarrak betoz gero, hartzidura hau osatu eta gero. Honela
egindako ardoa beti izango da apartekoa, ur gaineke bitse-
tan dabilzan beste gehiengo horien aldean aparta.

JOSEBA OLALDE

ZIENTZIA ETA TEKNOLOGIA

Bartzelonako Udalak kultura zientifikoaren batzordea sortu du

KULTURA ZIENTIFIKOAREN BATZORDEA sortzea erabaki zuen Bartzelonako Udalak 2003ko irailaren 19ko biltzarrean, zientzia eta teknologiaren garapenak eta zientzi dibulgazioak hiriari onura handiak ekarriko dizkiola argudiatuz.

Bultzatzaileen eta bereziki Vladimir de Semir kazetari zientifiko eta Bartzelonako zinegotziaren ustez, gizarte industrial atzean utzi eta ezagutzaren gizarte murgiltzen ari garen honetan, «eboluzio sozial eta kultural garrantzitsu bati aurre egin beharrean gaude, gertatzen ari diren aldaketek esparru ekonomikoa gaintzen baitute». Batzordearen ardura hartu duen zinegotzi honen ustez, «gero eta beharrezkoagoa da ezagutza berri hauen zabaltzea helburu duten estrategiak indartzea eta horrekin batera, ezagutza berri hauek ekarriko dituzten ondorio etiko, sozial, ekonomiko eta politikoak dibulgarzea».

Kultura zientifikoaren hedatzeak lorpen handiak ekarriko lituzkeela diote adituek. Batetik,

bokazio zientifikoaren krisia gaintzen lagunduko luke (matematika, fisika, kimika eta ingeniarietako ikasleen beherakada oso negatiboa iruditzen zaio Europako Batzordeari). Bestetik, gizonezkoen eta emakumezkoen orekatzea ekarriko luke zientzia arlora. Gainera, ikerkuntzaren irudi publikoa hobetuko luke, zientzien eta letren arteko bereizketa tradizionala gaintu eta berrikuntza oinarritzko baloretzat hartzen lagunduko luke.

Figura politiko hau guztiz berria da Europako administrazioetan eta, europarren bi heren zientzia gaietan gutxi informatuta daudela zioen azterketa bat du oinarri. ■

Bartzelonako Udalak kultura zientifikoaren hedatzeko figura politikoa sortu du.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Errimintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

ERAKUSKETAK

◆ urriaren 17a arte **DONOSTIA**

Untzi Museoa

Prestigen hondamendiari buruzko 62 argazkiz osaturiko erakusketari antolatu du Donostiako Untzi Museoa Marea Beltza izenburupean. Galiziako eta euskal kostako argazkiak ikus daitezke.

◆ urriaren 21a arte **IRUNEA**

Zapateria 40

Koldo Chamorro argazkilaria gasteiztarak egindako argazkiak bildu dituzte erakusketari honetan. 53 urteko Filico protagonista izanik, elbarri zuzenduriko "Algo llueve sobre mi corazón" proiektuaren osagaiak topa daitezke bertan.

LEHIAKETAK

◆ Urriaren 13a **EIBAR**

Udalak "Toribio Echevarria" saria antolatu

JARDUNALDIAK

ANOETA ◆ Urriak 7-12

AHTaren aurkako aste informatiboa

Aste honetan ekitaldi ugari izango da Anoetan, AHT eraikiz gero, honek herriko natura eta bertakoen bizi kalitatean izan ditzakeen kalteak azaltzeko asmoz. Anoetako AHT Gelditu Elkarlanean! plataformako kideek antolaturik hitzaldiak, diapositiba emanaldiak, kontzentrazioak, mendi ibilaldiak eta bertako produktuak salgai izango dituen azoka egingo dira. Sinadura bilketa bat ere egingo da, egitasmoari buruzko informazioa eta lan horiei buruzko eztabaida eskatzeko.

du. Bi sari mota egongo dira: "Sormena eta Eraberrikuntza Teknologikoa Enpresan" eta "Enpresa Asmoak". Agiriak eta oinarriak Bic Gipuzkoa Berrilaren bulegoetan eskura daitezke. Argibide gehiago nahi izanez gero, 943 82 06 06 edo 943 00 09 99 telefonotara deitu beharko da. Hautagai zerrenda aur-

kezteko azken eguna urriaren 13a da.

BERTSOLARIETZA

◆ urriak 11 **URRUÑA**

Xaia ostatua
20:30

Hendaia Bertsutan elkarrekin antolaturik, bertso afaria izango da. Bertsolariak S. Lizaso,

M. Lujanbio, A. Mendiluze eta Xumai Murua izango dira. Gai-jartzailea Josu Goikoetxea izango da.

JAIALDIAK

◆ urriak 9-12 **GASTEIZ**

Artium

Artista elektronikoei, zinegile digitalei eta unibertso sintetikoetako nabigatzaileei esker, arteak eta teknologia berriek bat egingo dute jaialdi honetan.

◆ Urriak 13-17 **HELETA**

"Poteo atipikoa" egingo da, hainbat lekuetatik iritsitako artistek eskainitako ekitaldien babesean. Besteak beste, Hazparneko Joaldunak, Basusarriko dantza taldea eta Turbulences taldea izango dira.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeitun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

NAFARROA EUROPAKO LEHEN ESTATUA

NAFARROA EUROPAKO LEHEN ESTATUA

Liburu honetan Nafarroaren independentziaz (Pirinioetako erreinuaren gunearen garaiaz) eta galdutako subirotasunaz kontaera historikoa dugu. Bertan, gorabehera historiko-politikoekin batera, emakume-erreginak izandako protagonismoa ere aztertzen da; hala nola, Margarita Nafarroakoarena, Joana Albretekoarena eta Margarita Valoiskoarena. Nafarroa, orduan, Errenazimentuko gunerik gailenetako bat zen, baina kolonialismo espainiarrak eta frantsesak, Aitasantutzarekin batera, indarrez eragotzi zion Europako lehen Estatu modernoak izateko zeukan aukera. Jon Oria Lizarrako idazle jakintsuak (bost hizkuntza eta hiru titulazio eta Tesia Ingalaterran) Nafarroako gure historiaren denboraldi hori berreraikitzen du.

Beraz, orain badugu aukera bere kontakizun erakargarri hori euskaraz irakurtzeko, eta, bide batez, ezkutatu dizkiguten Euskal Herriko historiaren bazterrak, gure oroimen kolektiboaren oinarri direnak, ezagutzera emateko.

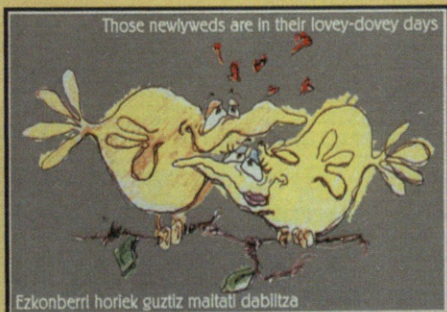

GAIK

ARGITALDARIA

CHATTERING -SOLASEAN-

(INGELES - EUSKARA - GAZTELANIA)

CHATTERING-SOLASEAN

Adar-jotze galanta, hi!; Ezta burutik jota ere!; Kaka-mokordo tzarra halakoa!; Goiko ganbara zulatua du horrek!... Gauza izango al zinake horrelako esamoldeak ingelesez esateko?

Ez? Bada liburu liburu honek horrelakoak ikasteko aukera ematen dizu, eta, agian ere, euskaraz ezagutzen ez dituzun beste hainbat. Izan ere, bertan biltzen dira eguneroko esamoldeak, hainbat egoeratan eta bost zatitan ordenatuta: adimen-egoerak eta emozioak, adiskidetzako sentimenduak, kontrako sentimenduak, buru-jarduerak eta ekintzako hizkera. Euskal Herrian, lehenengo aldiz plazaratzen den euskara/ingeleza hiztegi erabilgarri hau ingeleza ikasten/irakasten ari direnei egina dago, eta erregistro desberdinak biltzen ditu: jasoak, arrunta, lagunarte

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Liburua aurkitzen ez baduzu guri eskatu, postako gasturik gabe bidaliko dizugu.

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Euskararen hegaldia Irunberriko arroilan

Urriaren 19an, Irunberrin, egingo da aurtengo Nafarroa Oinez. 23. edizioa da jada eta Arangoiti ikastolak hartu ditu bere gain antolaketa lanak. Ez dira bakarrik aurkitu ordea ikasle, irakasle eta gurasoak, inguruko herrietatik ere laguntza jaso dute. Arangoiti ikastolako 88 haurrek espazioa eskatzen dute eta antolatzaileen ilusioa eraikin berria izatea da.

XABIER TELLETXEA

EUSKARAZKO HEZKUNTZAN etorkizun bideragarri bat lortu xedez, jaialdiaren ikuspegia ondo-ko herri eta bailaretara zabaltzeko apustua egin du Arangoiti ikastolak. Zonaldeko natura eta kultura kontuan hartuta, izaera propioa eman nahi izan diote antolatzaileek Nafarroa Oinezi. Pozik eta itxaropentsu, urteetan jarraitu izan duten helburu baten lorpenean ezarri dituzte begiak irunberriarrek, ikastolaren egoera normalizatzean. Nafarroako Administrazioaren hizkuntz politikak eremu ez euskaldunean kokatzen du ikastola. Gobernuak Euskararen Legeari buruz egiten duen irakurketan oinarrituta, eremu ez euskaldunean ikastolarik ezin daiteke eraiki. Arangoiti ikastola, ez da legezkoa, baina ezta legez kanpoko ere. Egoera berean daude Nafarroako beste hiru ikastola.

Euskara izanen da, ordea, egun horretarako protagonista nagusia. "Harriz herri, Irunberri" lemapean, ingurune honetan euskal hizkuntzak bizi duen krisiari aurre egin ahal izateko parte hartze eta konpromisoa eskatuko da. Lema horrek jasotzen dituen hiru kontzeptuekin trinkotasuna, gizartea eta ospakizunaren eszenatokia agertu nahi izan dituzte, hurrenez hurren.

MIKEL SAIZ

Arangoiti ikastolako haurrak 88 dira orain. 1980. urtean bederatzirak elkar-tu ziren euskaraz ikasteko asmoz. Ikasleria hazi egin denez, leku arazoak dituzte ikastolan eta eraikin baten premia nabarmentzen dute Nafarroa Oinezen antolatzaileek.

Logotiporako, aldiz, saia erabili dute. Paisaiari oso loturiko animalia da berau. Ospe txarra duen sarraskijale horri buruzko informazioa zabalduko da urriaren 19an. Irudi hori aukeratzeko arrazoietakoa bat, animalia beraren ezaugarriak kontuan hartzea izan da. Saia inguruan tinko mantendu den hegaltia da, animalia birziklatzaile naturala eta zaborra desagerrarazten trebea.

Gertutasunari helduz, Nafarroa Oinezeko aurtengo kantua ere ingurukoek sortu dute. Oreka TX-eko Arkaitz Martinek egin ditu letra eta musika. Abeslaria, berriz, Mintxo Garaikoe-txea da, herriarekin eta ikastolarekin harreman estua duen musikaria. Haurrek ere izan dute inplikaziorik, eurek egin baitituzte kantuen koruak.

Harria eta herria elkartuz

Egungo errealitate eta errealitate historikoa eza-gutzero emanez, bertako jende, kultura eta ohi-turei loturiko gaitasunen erakusleho izango da Irunberri urriaren 19an. Ekintzak ugariak eta

ezberdinak izango dira, besteak beste, kirolaz, naturaz, musikaz, historiaz, jolasez gozatzeko aukera izango da.

Inguruko bailarak inplikatur, zonaldeko Nafarroa Oinez egitea izan du helburu Arangoiti ikastolak. Hala, zazpi kilometro eta erdiko ibilbidean sei gune izango dira eta bakoitzak bailararen izena emango du, hots, Irunberri, Aezkoa, Agoitz, Zangoza eskualdea, Erronkari eta Zaraitzu. Gune bakoitzean lurraldeari dagokion bereizgarriak erakutsiko dira. Irunberriko gunean, zehazki, bi gune txiki bereizten dira: ikastola gunea eta Irunberri gunea. Lehenengoa hurrei zuzendutako ekintzak burutuko dira eta bigarrean, berriz, dantza eta musika emaldiak, herri kirolak, betizuak eta disko festa izango dira. Era berean, ikastolaren mugarri izan diren familia eta irakasleak omenduko dituzte.

Nola joan

Aurreko urteetako jaialdiak eredu hartuta, 100.000 lagun inguru biltzea espero dute. Hori dela-eta, aparkaleku handiak prestatu dituzte egun horretarako. Antolatzaileen gomendioei jarraituz, hiru sarrera nagusi izango dira. Iruñetik datorren errepide nazionaletik Iruñeko jendea sartzea eskatu dute. Bestetik, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabatik gerturatzen direnak, nazionalera sartu aurretik, foruzaingoak Agoitzeko errepidetik desbideratuko ditu. Autobusak batez ere sarrera horretatik sartzea gomendatu dute. Azkenik, Erribera aldetik doazenei, Tafallatik Zangozara eta Zangozatik Irunberrirako bidea jarraitzea gomendatzen zaie. Gomendioak gomendio, trafikoak eta eguraldiak izanen dute azken hitza.

Lanerako gogotsu

Nafarroako Pirinio aurrean, Agoitz-Irunberri deituriko arroan eta Zangozako Merinaldean aurkitzen da Irunberri. Bere kokagune geografikoa dela-eta, Irunberri, Zaraitzu, Erronkari eta

Aezkoako bailaren arteko topaketa historikoen puntu ere izan da. Horrek guztiak Irunberriko biztanle eta bailara hauetako jendearen arteko harreman hurbilean eragin du. Hain zuzen ere harreman estu hori ekimen honen inguruan oso nabarmen ikusi dela azpimarratu dute antolatzaileek. Nora Uribeetxeberria ikastolako zuzendariaren hitzetan, "sinestezina da jendea

MIKEL SAIZ

Izaskun Aldaz, Arangoiti ikastolako irakaslea «Irauten duenak irabazten du»

Arangoiti ikastolaren bilakaera ezagutu eta denbora honetan zehar euskal hizkuntzak eskualdean izan dituen aldakuntzen berri izateko xedez, ikastolako lehen irakaslearekin mintzatu gara. Izaskun Aldaz da bera. Hogeita lau urte daramatza Arangoiti ikastolan eskolak ematen eta ibilbide profesional hori aintzates-teko omenaldia egingo diote Nafarroa Oinez jaialdian:

Noren ekimenez sortu zen Arangoiti ikastola?

Euskal hizkuntza eta kultura berpizteko gazte talde baten ekimenez sortu zen ikastola. Nahi hori gorpuztu nahian, Nafarroako Federazioarekin eginiko bileretatik atera zen ikastola egiteko ahalmena. Bigarren pausoa udalean lekua eskatzea izan zen.

Nolakoak izan ziren hastapenak?

Bi eta hiru urteko zazpi hurrekin hasi ginen gela txiki batean eskolak ematen. Hortik bi hila-betetara beste bi haur hartu genituen. Bedera-

tzi hurrekin hasi eta 88 ditugu egun. Ikastola-ren baldintzak aldatu badira ere ilusioak bere horretan dirau. Ikastola legeztatzea eta eskaintza zabaltzearen erronka geure egin dugu eta horretarako lanean jarraituko dugu.

80ko hamarkadaz geroztik zer ikasi duzu zuk zeuk?

Erroma ez dela egun batean egiten. Perspektiba galdu gabe, denbora behar da gauzak egiteko. Hori oso garbi baldin baduzu guztia irabazia duzu. Hemen irauten duenak irabazten du!

Hizkuntzari dagokionez, nola konparatuko zenuke orduko euskararen egoera eta egungoa?

Izugarrizko aurrerapena izan du euskarak, batik bat normalizazio aldetik. Garai haietan ez zuen ia inork euskaraz hitz egiten. Egun, aldez, euskaraz dakien lehen belaunaldia daukagu. Dena den, bide hau amaiezina da eta euskararen alde lan ugari egin behar da.

nola murgildu den proiektuan. Ingurukoak eta ingurukoak ez diren lagun taldeen deiak jasotzen ditugu une oro, euren laguntza eskainiz. Ez dakigu nola eskertu elkartasun hori".

Giroa berotzen joateko ekitaldiak

Urtean zehar ere, ekitaldi ugari egin dira ekimen honen inguruan. Musika arloan, esaterako, folk, rock eta barroko kontzertuak eskaini dira. Gurasoak eta haurrak protagonista izaki, zirko ikuskizunak ere eskaini dituzte eskualdeko ikastoletan. Kontseiluarekin elkarlanean, Euskal Herriko hainbat hiriburutan ikusgai izan den arte erakusketa ere egin dute. Erakusketa hori ekainean amaitu zen Iruñeko Planetarioan. Bestalde, Orreaga elkartearekin, mus txapelketa antolatu zuen ikastolak. Ehun bikotek parte hartu zuten egitasmoan eta bikote irabazleak Kubarako bidaia irabazi zuen. Aipagarria da ere orain gutxi egin den Euskal Herriko zantantzarek giroturiko "Joaldunen Festa".

www.nafarroaoinez.net

Teknologia berriak eskainiriko aukerez baliatuz, Nafarroako ikastolen jaialdiaren berri ematen duen web gunea egin dute: www.nafarroaoinez.com. Hemen ere protagonista nagusiak ikastolako haurrak dira. Eguneko berriak eta ibilbideari buruzko xehetasunak eskaintzeaz gain, Nafarroa Oinez 2003ko pantaila babeslea jaisteko aukera ematen du web guneak. Eleaniztasunari jarraituz, lau hizkuntzetan kontsulta

daiteke: euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez eta lehenengo aldez, ingelesez.

Eraikuntza berri baten ilusioz

1980an kokatzen dira Irunberriko Arangoiti Ikastolaren hastapenak. Hasieran haur hezkuntza soilik eskaintzen zuten eta ikasleen gehiengoa Zangozara joaten zen segidako urteetan. 1992. urtean O.H.O-ari heldu zioten. Egun, herriko eta zonaldeko 88 haur daude matrikulatuta. Udalarena den eraikuntza batean dituzte gelak eta beren egoera nahiko tamalgarria da, besteak beste, zaharra eta txikia delako. Leku falta dela-eta, pasabidea eta sarrera erabili behar izaten dituzte liburutegi, ordenagailu gela eta biltegi gisa. Horretaz gain, haur txikiaren gela beste eraikuntza batean dago kokatuta, hain zuzen ere, lehen herriko ludoteka zenaren eraikinean.

Urte hauetan saiakera ugari egin ditu ikastolak egoera normalizatu eta eraikin duin bat izateko, baina ikasleria hazten joan den heinean egoera gero eta zailagoa egin da. Baliabide urriak izaki, aurtengo Nafarroa Oinez jaialdia bere egitea erabaki du Arangoiti ikastolak. Erronka honen helburua herrian eta eskualdean euskararen jarraipen eta garapena ziurtatuko dituen eraikin berri bat sortu eta legalizazio eta normalizazio prozesua abiaraztea da. ■

Arangoitz euskaltegia

Zonalde erdaldu-na dela kontuan izanik, erdara da nagusi Irunberri. Ikastolaz gain, Arangoitz AEK euskaltegia da inguruan euskalduntze lane-tan aritzen den zen-tro bakarra. Egoitza Zangozan badu ere, Irunberri gerturazten dira eskolak ematera. Ikasle gehienak ikastolako gurasoak dira. Guraso horiez gain, badira lehen urratsa ikasten ari diren gutxi batzuk ere. 1987az geroztik euskararen berreskuratzeko prozesuan lan egiten du euskaltegiak eta, esku-aldean hizkuntza gal ez dadin, euskal belaunaldi berriak sortzeko erronka bere egin du.

Hitz batekin

Hizkuntza handi

Esanak esan Euskara

aurrera doan herria

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA BAILA

DEPARTAMENTO DE CULTURA

HADE

Natura eta gizakiaren arkitektura obra

IRATI ETA ZARAITUZU ibaiek bat egiten duten inguruan 1.420 lagun inguru bizi dira 52,9 kilometro koadroko azaleran. Jarduera ekonomiko nagusiak manufaktura industria eta zerbitzuak dira, besteak beste, haragi industria eta zurgintza. Azpimarragarria da baita ere lehorreko ekoizpena, hala nola, zerealak, ekilorea eta mahastien laborantza. Zehazki, populazioaren %57 industrial, %32 zerbitzuetan eta %11 nekazaritzan aritzen da.

Leire mendizerraren magalean dago Irunberri udalerria. Irati ibaia igarotzen da bertatik eta arroila ikusgarria eratzen du inguruetan. Saien, sai zurien eta antzeko hegaztien babesleku garrantzitsua da Irunberriko arroila. Nafarroako Gobernuak natur erreserba izendatu zuen 1987an. Eskualde natural horretan igarotzen dira Irati eta Zaraitzu ibaia. Milioika urtetan zehar, Zaraitzu ibaia Irunberri inguruko mendiak zulatu ditu, eta prozesu luze honek eraginda, bere inguruekin batera Arbaiungo Zintzuraren Erreserba Naturala osatzen du. Dozena erdi kilometrotan zehar ur zalapartatsuak isurtzen dira, 200 metroko altuera duten horma bertikalen oinetan. Ingurune basati hau Pirinioetako basoetatik sokaz lotutako enbor luzez egindako almadiak gidatzen zituzten almadizainen pasabiderik ikusgarriena izan zen aspaldi. Egun, berriz, ur hauetatik egurrezko almadiak igaro beharrean, osagai artifizialez egindakoak pasatzen dira, esaterako, rafting kirola praktikatzeko erabiltzen diren txalupak.

Inguru honetan oro har klima mediterraniar hezea bada ere, zintzuraren barruan zenbait topoklima aurki daiteke. Hainbat animalia espezie bizi da, nagusiki saiak. Espezie horretako 200 bikotez osatutako kolonia bat bizi da bertan, eta ezagutzen den koloniarik handiena izateaz nabarmentzen da.

Eraikuntza arkitektoniko aberatsak

Ondare historiko-artistiko garrantzitsua gordetzen da Irunberri. Eraikin zibilen artean, hegal zabala eta arkupeak dituen

Naturak arroil ikusgarriak zizelkatu ditu mendeetan zehar Irunberri inguruetan.

Baina gizakiak ere bere ekarpena egin die paisaje eder hau: San Benito komentua, San Bartolome baseliza edota herriko zubi ugariak zonaldeko arkitektura aberatsaren erakusgarri dira.

XVI. mendeko Udaletxea nabarmentzen da. Eraikin erlijiosoetan, aldiz, San Adrián, Santa Maria Magdalena, San Bartolome eta Trinitateko baselizez gain, San Benito komentua ere ikus daiteke. Hirigintzari dagokionez, ikusgarriak dira bertako zubiak.

San Benito komentua

Santa Magdalakoari eskainitako moja beneditarren monasterioa XVII. mendekoa da. Gurutze latindarreko oinplanoa du eta nabea sei zatitan banatuta dago. Gurutzadura estaliz, kupula aurkitzen da. Erretaula nagusia 1746koa da, margo eta tailu ederrez apaindutako erretaula barrokoa.

Andra Maria Jasokundekoaren eliza

XIV.-XV. mende bitartean eraiki zen Andra Maria Jasokundekoaren eliza gotikoa. Gurutze latindarreko oinplanoko eraikuntza horrek bost zatiko nabea, gurutze gangaz estalia eta burualde poligonala ditu. Nagusiki erretaula nabarmentzen da, bordatu barroko-duna. Bestalde, bi erretaula barroko eta bi erromanista daude. Eliza hau monumentu izendatuta dago.

San Bartolome baseliza

Hiritik hiru kilometrotara kokatzen da San Bartolome baseliza. 1585ean Nafarroan ermitaua edukitzeko baimena izan zuten 60 baselizetako bat da. Usadioari jarraituz, abuztuaren 24an bere kofradiako kideek eta herritarrek bisitatu ohi dute.

Trinitateko edo Hirutasun baseliza

Leire mendizerraren hegoaldean dagoen itsaslabarrean kokatzen da Hirutasun baseliza. Ikuspuntu artistikotik garrantzi berezirik ez badu ere, baseliza bisitatuena da eta begirune handia sortzen du. Baseliza honetan egon zen urte askoan Trinitateko eskultura prerromanikoa. Ondoren, Irunberriko hiribildura eraman zuten eta egun, Leire monasterioan dago. X. mendeko eskultura intxaurrondoaren egurrarekin

Erromatarrek aitzindari

HISTORIAN BARNA, gizakia erreka bazterretan kokatu da, bertan bizi, bizilekuak egin eta kultura garrantzitsuak sortu ditu. Bazter horietara iritsi ziren jeneral erromatarrek gidatutako armadak, Ebro ibaian gora. Klimak eta lurak erakarrita, inguruko lurraldeetan gelditzeko erabakia hartu zuten. Irunberriren idatzizko aipamenik zaharrena I. mendean Pliniok

egindakoa da. Ondorengoa da Abd ar-Rahman III.ak hiria hartu zueneko.

XI. mendeaz geroztik Nafarroako erresumaren parte izan zen. 1412an hasita, Karlos III.ak Irunberriko harresia konpondu eta erreinuko gotorlekuen artean sendoenetako bilakatu zen. Ehun urte beranduago, gaztelarrek Nafarroa hartu zutenean Irunberrik, beaumontarren

aldekoa izaki, kapitulatu egin zuten eta Albako dukeak foru eta pribilegio guztiak onartu zizkion. Lehen Gerra Karlistan, 1834an, junta karlistaren egoitza izan zen, bertan bildu baitziren Quesadak Zumalakarregiri eginiko proposamena onartu ala ez erabakitzeko. Bigarren Gerra Karlistan, berriz, bataila leku izan zen.

egina dago eta 120 bider 48 zentimetrokoa da.

Zubien ibilbidea

Zubi ugari ditu Irunberrik. Idako zubia, esaterako, Erdi Arokoa dela esan ohi da. Herriaren sarreran kokatuta dago. 4 metroko zabalera eta 60 metroko luzera du eta lau arku biribil ditu, 9 eta 13 metrokoak. Arkuetako bat Espoz eta Minarengandik eraitsia izan zen 1811ko urtarrean, tropa frantsesei bidea moztu nahian. Arroilaren zubia, berriz, "Deabruaren Zubia" eta "Jesusen Zubia" bezalako izen antagonikoekin ezagutzen zen antzina. Irati ibaiak zeharkatzen du eta arku bakarrekkoa da. Zubi hori ere eraitsi zuten 1812an tropa frantsesek, Independentzi Gerran.

Arbaiungo Zintzuraren Erre-serba Naturala (ezkerreko argazkian) babesleku garrantzitsua da saientzat (eskuinteko irudian).

Ahuntzen zubia, aldiz, ganadua pasatzeko bidea zen. Erdi Aroko itxura, 40 metroko luzera eta 3,70 metroko zabalera du. Puntu erdiko hiru begi ditu, guztiak ezberdinak. 1875ean Trinitateko batailaren lekuko izan zen eta ziu-rrerik Done Jakueren bidea izan zela esan ohi da.

Naturaren Interpretazio Zentroa

2000ko abuztuaz geroztik zabalik dago Nafarroako Gobernuaren Ingurugiro Sailak hornituriko Naturaren Interpretazio Zentroa. Zonaldeko balio kultural eta naturalak ezagutaraztea dira zentro honen helburuak. Besteak beste, bertako ekosistemak landu eta ingurumenarekin loturiko praktikak egiten dira. Bisitariei ere praktikak egiteko aukera eskaintzen zaie. ■

Irunberriko Arangoiti ikastolak, Nafarroa Oinez 2003ko antolatzaileak, ARGIAk argitaratutako 2003ko Egutegiaren salmentako zati bat jaso du.

Jose Enrique Garces, Arangoiti ikastolako lehendakariak (ezkerrean) jaso zuen dirua Joxe Mari Irazusta (eskuinean) Komunikazio Biziagoa S.A.L.-ko lehendakariaren eskutik.

«Mespretxuak irauten badu, Baterak beste molde bateko ekintzetara pasa beharko du»

Mixel Bidegain

Batera plataformako Mixel Bidegain kidearekin mintzatu gara. IUT unibertsitateko irakasle honek Ipar Euskal Herriko unibertsitatea lortzea du xede behinena, gainontzeko aldarrikapenekin batera: euskararen ofizialtasuna, laborantza ganbera eta departamendua. Bere ustez, larunbat honetan Baionan izanen den manifestazioak ziklo berri bat ekarriko du, edo behinik behin, gizarte mugimenduan aldaketa bat.

Aurtengo otsailaren 1ean, Baterak Baionan burutu zuen manifestazioa ziklo baten hasiera izan zela esan zenuen prentsari. Urriaren 11ko manifestazioaren atarian, zer balantze egiten duzu Baterak eginiko bideaz?

Urriak 11ko manifestazioa ziklo baten bukaera da, baina zikloa ez zen otsailaren 1eko manifestazio hartan hasi. Prentsari agertu zen hori gaizki ulertze bat izan zen. Niretzat ziklo hau duela 20 urte hasi zen, nahiz orduan Batera ez zegoen. Baterak lau eremu horietako eskaerak elkartzeak mobilizatzeko beste garai bat ekarri zuen. 1999ko urriaren 9ko data mugarri bat izan zen eta otsailaren 1ekoa beste bat.

Baterak eginiko bideaz ondorio bat atera dugu: honezkero ez du balio sei hilabetetan behin manifestazio handi bat egiteak. Manifestazioek soilik ez dute emaitzarik ekarriko. Beraz, Baterako xedea larunbateko manifestazioa azkena izatea da. Ziklo baten bukaeran gaude, manifestazio honek ikaragarriko garrantzia dauka eta orain arteko mespretxuak edota trufak irauten badu, Baterak beste molde bateko ekintzetara pasa beharko du. Anartean, ordea, manifestazioaren ondoren Parisen zer erantzunen duen ikusi nahi dugu. Mobilizazioa bera gakoa izanen da eta jendea mobilizatzen bada zerbait izanen da. Zer? Ikusiko dugu. Suprefektak Frantziako Gobernua manifestazioaren aiduru dela erran du.

“Urriaren 9a” delakoa egungo mugimenduaren abiapuntutzat jo izan da. Zer aldatu da ordutik hona?

“Urriaren 9a” delakoa ekimen katalizatzailer bat izan zen. Abertzale mundutik at dagoen mundu bat karrikara atera zen, hautetsiak barne. Ordura arte, hautetsiak ez ziren molde horretara behin ere plazaratuak izan. Garrantzi handiko egun bat izan zen, indar asko

eta ezberdinak elkarganatu ziren. Gure galdeak ez zirela soilik mundu abertzale txiki eta mugatuaren eskakizunak ikusi zen, haren ondorioz sortu zen Batera.

Nola daude Baterako barne harremanak, abertzale eta ez abertzale direnen artean konkretuki?

Otsailaren 1eko azken manifestazioaz geroztik, abertzale ez den beste mundu hori gibelka ari dela uste dut. Hautetsi handiek -Parisen diputatuak direnak, bereziki- desinformazio lan handia egin dute. Jean Pierre Raffarin-en gobernuaren ezetzaren aitzinean etsipen gisako bat zabaldu nahi izan dute. Ez duela engoitik balio bide honetatik jarraitzeak edota bide honetatik ez dela deus etorriko sinestarazi nahi izan diote gizarteari.

“Honezkero ez du balio sei hilabetetan behin manifestazio handi bat egiteak. Manifestazioek soilik ez dute emaitzarik ekarriko”

Hautetsi handiek amore eman dute nolabait, baina Kontseilu Nagusiko zortzi hautetsik Sarkozy Korsikarentzat erabili duen formula eskatu dute Iparaldearentzat; Jakes Abeberri tarteko. Nola baloratzen duzu hautetsi hauen jokamoldea?

Hautetsi hauek Korsikako eredu aipatu dute. Hots, kontseilu bat eratzea eskatu dute. Bi ataletan banatua, bat Baionan eta beste bat Pauen. Abeberri horien artean dago, Intxauspereen gibelatik joana, naski. Niri, zorigaitzez, eskaera hori astakeria iruditu zait. Hemen inork ez du deus eskatu,

«Merezi ditugun hautetsiak ditugu»

Bateraren aldarrikapenak lortzeko, hautetsi handiek (diputatuak) jokatzan duten rola baitezpadakoa da. Zer iritzi duzu hautetsi handiei buruz?

François Bayrou departamenduko kontseilari nagusia zelarik, hemengo hautetsiak gizon horren menpeko edo eraginpean zirela pentsatu nuen luzez. Baina oker nengoen. Ez dut gehiago horrela denik uste. Bayrou joan zen eta hautetsi nagusien jarrerak berdin segitzen dute. Badago zerbait sakonagoa. Kulturalki, horiek denak -Michelle Alliot-Marie, Jean Grenet, Alain Lamassoure, Nicole Pery

eta abar- jakobinista dira, zentralistak. Politiko hauentzat Frantziako lurraldearen batasuna eta Frantziaren iraunkortasuna eta egonkortasuna ezin hautsizkoak dira. Prest daude Frantziako menpe diren uharteei independentzia emateko, baina Frantziari fisikoki lotuak diren lurraldeei ez diete deus eman nahi. Are gehiago, Iparraldearen kasuan ez da Hegoaldeari beldurra diotelako. Frantses espiritua da nagusitzen dena. Alabaina, nik ez diet hautetsi hauei espiritu honen eragile bakarrak izatea aurpegiratzan, ez ditut hautetsiak gaitzesten hautesleak baizik. Merezi ditugun hautetsiak ditugu. Haatik, hautetsi hauek funtzionalista eta oportunistak dira, hau da, hautesleen gehiengoa aldatzen bada, honen alde izanen dira. Beraz, guri dagokigu, Batera-ri dagokio -edo edozein gizarte mugimenduri- gure eskakizunek etorkizun hobeago bat ekarriko dutela gizartearen kontzentzeaz.

Inkestek diotenez, hautesleen gehiengoa departamenduaren alde dago.

Baiki. Baina ni zalantzan nago hori horrela denentz. Jendeak hauteskundeetan nola bozkatzan duen ikusirik, kontraesan bat dago. Adibidez, Donibane Lohizuneko hautesleen gehiengoa departamenduaren alde dago eta Michelle Alliot-Marierik boza ematen dio, hau departamenduaren arraz aurkakoa delarik. Orduan kontraesan hori aztertu eta gauditu behar dugu. Hori aldatzen bada aldatuko da gure egoera. Bestela nekez.

hemengo hautetsi handiek ere ez dute ezer galdetu, kontra daudelako. Finean, eskaera horrek ez du ondorioz ukan.

Testuinguru honetan, Garapen Kontseiluko zuzendaritzako 13 kidek "aitzinamendu zehatzak" eskatu dituzte Bateraren lau aldarrikapenen inguruan. Erantzunik ukan ez dutenez greba burutzen ari dira. Zer iritzi duzu horri buruz?

Garapen Kontseiluko kide hauek zuzen eta argiki jokatu dute, ez dute bat-batean horrela jokatu. Aitzinamendurik izan ezean kontseilua utziko zutela iragarri zuten urte hasieran, quoruma baldintzatzeko. Ez da ustekaberik izan. Dossier batzuetan aitzinatu da, AEKren txostenean, adibidez. Baina, beste batzuetan blokeo handia dago. Kide hauek zinez lan baliagarria egin dute Garapen Kontseiluan, baina funtsezko eskakizunei arroposturik ez diotela eman ikusirik, beren desadostasuna jakinarazi dute grebaren bidez.

eta Frantxua Maitiak ez dute erabakia ulertu. Kexu daude, nolabait. Zer deritoxu?

Darretxek zer erran zezakeen? Herri-tarrei eta gobernuari begira zer beste-rik erran dezake? Betiko hitzak: "Garapen Kontseilua Frantzian dagoen

"Egungo egoera segitzea

ezinezkoa da, gure

hizkuntza hiltzeko

egoeran baikara.

Ofizialtasunik gabe euskarak

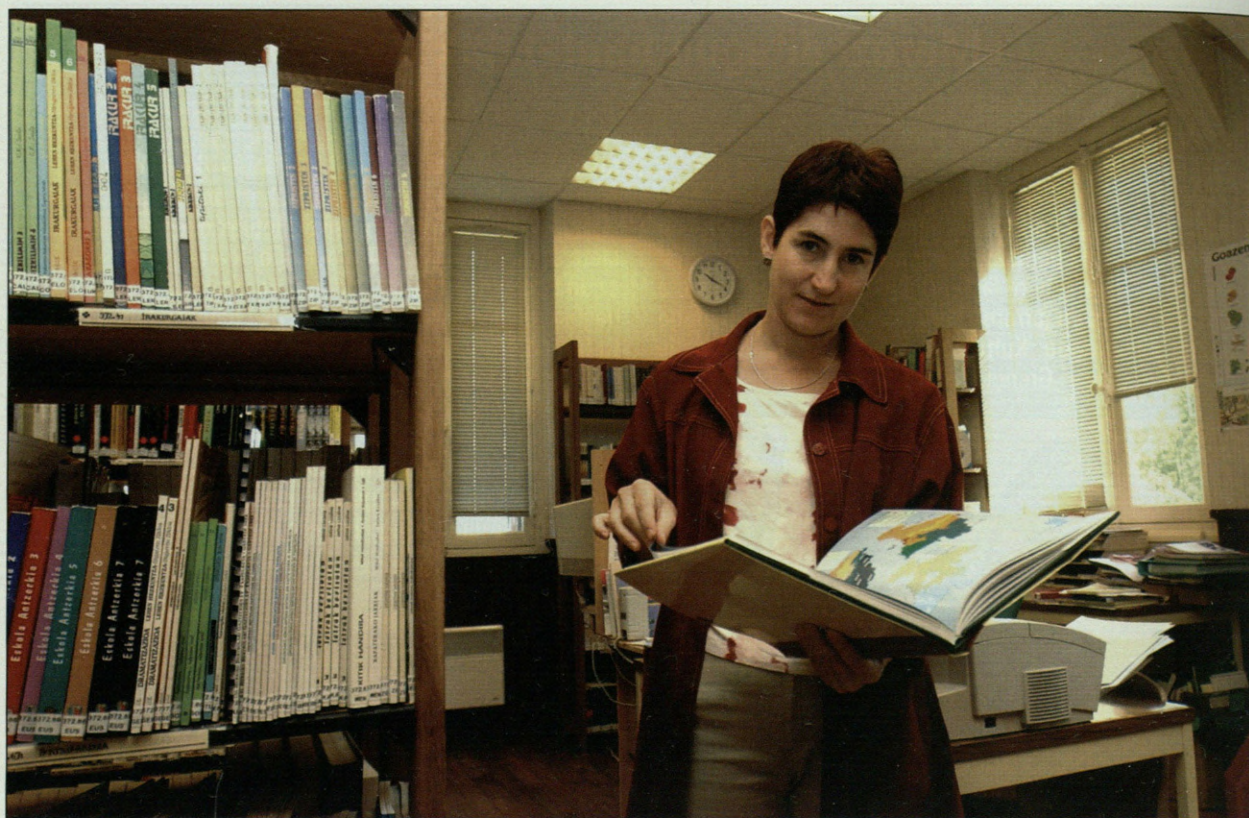
ez du gerorik"

esperientzia bakarra da, egitura berri-tzailea da, biziki laudoztua. Parisen denak guri so dira". Hauek, kontseilu-ko ordezkariak laudorio horiekin nahi-ko izanen zuketela uste zuten. Baina ez. Frantxua Maitiaren haserre eta ezin ulertua ere normala da. ELBko,

unibertsitaterako edota beste eremueta-ko ordezkariak eta eragile onenak joa-ten badira kontseilutik, Maitiak badaki oso zaila izanen dela esparru dinamiko horietarako ordezkari berriak aurki-tzea.

Larunbat honetako manifestazioaren ondoren, prozesu berri bat ireki liteke edo egungo egoera segituko al da?

Egungo egoera edo *statu quo* segitzea ezinezkoa da, gure hizkuntza hiltzeko egoeran baikara. Ofizialtasunik eta babesik gabe euskarak ez du gerorik. Euskarak 15.000 hiztun galdu ditu azken hamar urteetan. Horrela jarraitzen badu, Iparralde euskararen basamortua izanen da. Zer egin behar dugu, egonean gelditu? Gure hizkuntza "Goian Bego" erran? Ez. Neke bada neke, zaila bada zail, zerbait eginen dugu. Nik ez dut bereziki departamen-dua galdatzen. Departamendua euskal-dunon eremuaren ezagupena litzateke, horregatik galde egiten dugu, baina, ez badugu gure instituzioen eta gure esku-bideen onarpena lortzen, ez dugu deus handirik lortuko. ■

IKAS PEDAGOGIA ZENTROA

Ikas da Ipar Euskal Herriko euskal irakaskuntzarako dokumentazio zerbitzua. Bidean gertatu traben gainetik ama eskolatik baxoraino eskola materiala euskaraz izan dadin ari da lanean.

Testu liburuen hutsunea betetzen

AMETS ARZALLUS
Argazkiak: Gaizka Iroz

IPAR EUSKAL HERRIKO ikasle gazteek II. Mundu Gerra ikasten dute. Ikasten dute alemanek kasik Europa osoa beren menpean ukan zutenekoa. Ikasten Normandiako debarkamenduarekin aliatuek Hitler garaitu zutenekoa. Ikasten gerra ondoak NBE erakundearen sortzea ekarri zuela, eta NBEk Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsala idatzi zuela 1948an populu guzietan beren lur, mintzaira eta usaiak zituztela onartuz. Eta ikasten dute,

Frantziak ere, Deixonne Legearen bitartez, eskualdeetako mintzaira eskoletan irakastea baimendu zuela 1951n. Ipar Euskal Herriko ikasle gazteek historia guziaz ikasten dute. Baina hamar ikasletatik bederatzik frantsesez ikasten dute eta euskaraz ikasten duten ikasle apur horiek ere, frantsesezko liburuetatik ari ziren berriki arte.

Testu liburu guziaz frantsesez baitziren: frantsesez matematikako ariketak, frantsesez biologiako azalpenak, eta frantsesez historiako liburuak. Baita irakasleak euskaraz

mintzo diren klaseetan ere. Egoera hori uzkaile, eta lan tresna horiek guziaz euskaraz ematea da Ikaslen asmoa. Hori du bere eguneroko lanaren ardatza. Ikasleek euskaraz ikasi ahal izatea. Beren eskualdeko hizkuntzan eta bidenabar, beren kultura oinarri.

Eskualdeko hizkuntzak irakastea bideratzen zuen, beraz, Deixonne Legeak, eta hark zabalduetako bidera azaldu zen Ikas 1959an. Sortu zenetik, euskarazko irakaskuntzarako eskas zen materiala sortzeari ekin zioten Ikaslen bildutako sail publikoko

zein pribatuko irakasle batzuek. Jean Haritschelhar, Manex Goienetxe, Piarres Charritton... jende anitz ari izan zen Ikasen lanean. Lanaren fruitu, sortu zituen liburuak, antolatu zituen jardunaldi pedagogikoak, negoziatu zuen erakundeekin... Urterik urte mugarri berriak jartzen joan zen, baina helmugara iristeko oraino bazen bide. Bideak bidegurutzea izaten du batzuetan, eta Ikasena ere hala izan zuen 1993an. Urte hartan, pedagogia zentro baten sortzeko beharra aipatu zuen Euskal Herriko Garapen Kontseiluak. Eta orduan, horretarako egiturarik egokiena Ikas zela pentsaturik, kultur elkarte zena pedagogia zentro bilakatu zen. Haatik, bidegurutzean norabide berri hori hartu zuenean, bidera bidelagun berri bat azaldu zitzaion Ikasi: administrazioa. Administrazioak ere, inoiz urratsez inoiz geldirik egonik, bere bidea marraztua zuelako Ipar Euskal Herrian behar zen euskarazko irakaskuntzarako. 1995ean, Departamenduko eta Akitania eskualdeko hautetsien gerizpean, Ikas eta CRDP (Akitaniako dokumentazio eta pedagogia zentroa -Hezkunde Nazionalaren Akitaniako egitura-) Euskal Herrian egin behar zen pedagogia zerbitzuaz adostasunera heldu ziren, eta hitzarmen bat izenpetu zuten. Hitzarmen horren arabera, CRDPren partaide bilakaturik Ikas izango zen euskal irakaskuntzarako dokumentazio zerbitzua. Ondorioz, bi bideak bat egin beharrean izan ziren, eta orduz geroztik Ikas eta administrazioa eskutik helduta doaz aitzina, elkarbizitzak gozotik eta garratzetik izanik ere.

Hitzarmen Bereziaren eragina

Estatuak, Akitaniak eta Departamenduak 2000. urte bukaeran sinatu zuten

Euskal Herriko hitzarmen bereziak arazo batzuen konpontzea eta beste batzuen sortzea ekarri du. Hitzarmenari esker Ikasek erakundeetatik jasotzen du bere argitalpenen ordaintzeko sosa. Baina sos horiek ere bi aurpegi

Hitzarmenari esker Ikasek erakundeetatik jasotzen du bere argitalpenen ordaintzeko sosa. Baina sos horiek ere bi aurpegi dituzte, eta txanponaren bertze aldea erakundeek

Ikas estu hartzen dutela da

dituzte, eta txanponaren bertze aldea erakundeek Ikas estu hartzen dutela da. Aines Dufau egungo Ikaseko zuzendariaren aburuz, "irakaskuntza alor biziki inportantetzat duke Frantziako Estatuak ere eta ikastresnek eragina badute hezkuntzan. Euskal Herriko Hitzarmen Berezia egin zenean, hasiera batean elkarte guziak

nekezia handia pairatzen dugu. Hori duzu obragile ez izateak sortzen duen lehen problema", kexatzen da Aines.

Zaila da ulertzea Ikas zer arrazoiengatik ez den obragile. "Ikasen zuzendaritzan eta argitalpen batzordean agintaritzaren ordezkaritza bada go hasieratik; hasieratik ere, guk hala galdeginik, Euskaltzaindiak gure lan guziak gainbegiratzaren ditu. Beraz, zergatik kudeantza administrazio bakoitzak bakar batzuen esku utz?", diote Ikasekoek. Horregatik eskatuko du, urte hondar honetan edo heldu den urte hastapenean, Hitzarmen Bereziaren balorazioa egiten denean, Ikas obragile bezala hartua izan dadin.

Baina obragile izan edo ez izan, trabak traba Ikasek bere lanean aitzina segituko du.

Aurten, lehen aldikotz kolegioko laugarreneko ikasleek matematikako buruketak euskaraz irakurtzen ahal dituzte. Agian, laster, biologiako animalia eta landareak, fisikako partikulak eta teknologiako erremintak euskaraz mintzatuko zaizkie. Lehen mailetako material anitz eginga da eta beste hainbeste egitekoa oraino: gure mintzairaz eta literaturaz, historia, Euskal Herrikoa barne. Agian pertsonaiak euskaraz ariko zaizkie. Hala, historiako liburuak euskaraz izanen dira, eta frantseseko liburuak historia bilakatuko. ■

obragile bezala agertu ginen, kudeatzaile azken finean. Hala gelditu da Kultura Saileko guzientzat, baina Hezkuntza Sailak obragiletza guri ukaturik, proposamen egile, bere kontu ari den lan egile bezala hartu gaitu. Eta azkenean gu gara obragile ez garen bakarrak."

Obragile ez izanik bere lanerako bideratua den diru guzia Bordelen kudeatzen da, eta Bodeletik Ipar Euskal Herrira luze da bidea. Bai behintzat diruarentzat. "Baditugu kanpo

getxoko dendetan euskaraz lanean?

LAN POLTSA BERRIA

Babeslea: Getxoko Udala

GETXOKO UDALA
AYUNTAMIENTO DE GETXO

Auzitegi Nazionalak bi bankari aski ezagun, Emilio Ibarra, BBVAko lehendakari ohia, eta Emilio Botin, SCHko lehendakaria, epaituko ditu laster, zuzendaritzako beste hainbat kidearekin batera, ustezko hainbat delitu fiskal eta bidegabe jabetzezkoak egiteaz salatuak.

Ibarra eta Botin akusatuen aulkian

DANIEL UDALAITZ

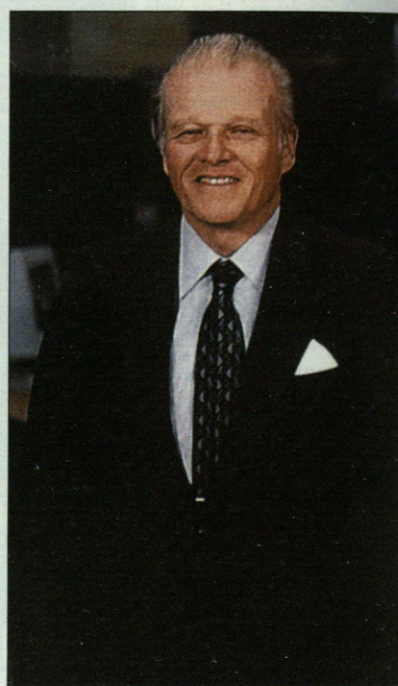
DUELA GUTXI ARTE, ez zen ohikoa Madrilgo Auzitegi Nazionaleko aulkian bankariak ikustea. Baina duela urte batzuetatik hona, hasiak gara batzuk ikusten. Arraroagoa da, ordea, bankari handi horietakoren bat giltzapean sartzen ikustea. Gaur egun, bada baten bat, Mario Conde adibidez, eta baita haren kolaboratzailearen bat ere, hala nola Enrique Lasarte, garai batean Gasteizko Bankuko lehendakaria izandakoa, Arturo Romany eta beste zenbait, Banesto kasuan iruzurra, bidegabeko jabetzea eta beste zenbait delitu egiteaz salatuak. Oraingo honetan, Santan-

der Central Hispano (SCH) eta Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) banketxei iritsi zaie txanda. SCHko lehendakaria, Emilio Botin, "kreditu-lagapenen kasua" dela eta epaituko du Auzitegi Nazionalak. BBVAko lehendakari ohia, Emilio Ibarra, jadanik inputatua izan da "BBVA kasua" deiturikoan, kontabilitatez kanpoko funtsekin pentsio funtsak sortu izanaz salatua. Botinen kasuan Auzitegiak ahozko epaiketa hastea erabaki badu ere, Ibarraren kasuan oraindik ez dute erabaki hori hartu. Damoklesen ezpata, kartzela- zigorra, haien buruen gain dago oraindik. Batzuek, ordea, kartzelara ez joateko modua aurkituko dutela diote.

BBVA kasua

Auzitegi Nazionalak joan den ekainean baieztatu zuen Emilio Ibarra BBVAko lehendakari ohiaren eta entitateko beste hiru goi kargudun eta aholkulari ohi batzuen (Luis Bastida, Rodolfo Molinuevo eta Juan Urrutia, Jose Maria Concejo eta Javier Gurrupide) inputazioa, kontabilitatez kanpoko funtsekin pentsio funtsak sortzen ustez parte hartu izateagatik. Akusazioak dioenez, funts horiek Jerseyko paradisu fiskalean jarri zituzten, garai batean- Argentariarekin bat egin eta BBVA sortu aurretik- BBVko Administrazio Kontseiluko kide izandakoentzat.

Auzitegi Nazionalak zehaztu du "ez dela arbitrarioa edo arrazoirik gabekoa" Garzon epaileak egitatez eginiko kalifikazio juridiko behin-behinekoa, epailearen iritziz pentsio funtsak ALICOn sortzea delitu sozie-

tarioa edo bidegabeki jabetzezkoa izan baitaiteke. Ebazpen judizialaren arabera, "sozietate 'opakuen' eta klabeen jarritako kontuen bidez paradisu fiskalean ezarritako kontuak erabili ziren diru kopuru handiak urteko balantze eta kontuetatik at edukitze-ko eta pentsio-funtsak finkatzeko. Lehen aipatutako delituen barruan sartzen dira horiek".

Hain zuzen ere, 2000ko martxoaren 27an bi transferentzia egin ziren, guztira 19.267.721 dolarreko balioa zutenak, egoitza Delaware-n (AEB) duen American Life Insurance Company (ALICO) etxearen izenean. Operazio hori BBVko Administrazio Kontseiluko 19 kideentzat pentsio funts bana eratzeke zen. Hemeretzi kontseilariak Garzonen aurrean dekla-

Galindezek Euskal Herriko bankuen sekretu asko eraman zituen berekin hilobira

Angel Galindez, 1975etik 1987ra Bizkaiko Bankuko lehendakaria izan zena, joan den abuztuaren 8an hil zen, Getxon, 84 urte zituela. Berekin eraman zituen hilobira Euskal Herriko bankuen hamaika sekretu eta operazio. Paper garrantzitsua jokatu zuen Bilboko Bankuarekin egindako fusioan. 1988an izan zen bat-egitea, eta hortik sortu zen Banco Bilbao Vizcaya, BBV. Urte batzuk geroago, Argentariarekin eginiko fusioa gertatu zen, eta hortik sortu zen gaur eguneko Banco Bilbao Vizcaya Argentaria entitatea, BBVA. Bizkaiko Bankuko hurrengo lehendakaria izan zen Pedro Toledo hil ondoren, Galindezek zuzendu zituen "Bizkaiko gizonak" BBV banku berriaren buru jartzeko operazio guztiak, eta horrek liskar gogorak ekarri zizkion Sanchez Asiainekin (Bilboko Bankuko lehendakariarekin) eta haren kontseilariarekin. Abadiñon jaioa eta hantxe ehortzia, Galindez ingeniari agromoa izan zen, Madrilén lizentziatua, eta 1946an Iberdueroentzat lanean hasia. Enpresa horrekin altxatu zituen Dueroko ur-jauzi handiak. Era berean, ura Bilbora ekartzeko eta Zadorrako urtegiak eraikitzeke operazioetan hartu zuen parte. 1967an, Bizkaiko Bankuko Batzorde Delegatuko kide egin zuten. Pedro Careaga Basabek, Cadaguako kondea eta Iberdueroako eta Bizkaiko Bankuko lehendakaria zenak, Bizkaiko Bankuko hurrengo lehendakaria izateko deitu zion. Lehenengo

aldia zen bankuko lehendakaria. ez zela zuzenean Neguritik zetorren pertsona bat, nahiz eta Marivi Zubiriarekin ezkontuta zegoen, hots, Euskal Herriko oligarkiako abizen ospetsu-netariko batekin. Galindezek Pedro Toledo izendatu zuen bankuko kontseilari delegatu.

Angel Galindez eta Emilio Ibarra larriki salatu ditu Javier Ibarra y Bergé-ren familiak, zein ETAK exekutatu baitzuen 1977an, eskatutako 1.000 milioi pezetatako erreskatea ez ordaintzeagatik. Exekutututakoaren familiakoek kreditu bat eskatu zuten, erreskate hori ordaintzeko, baina bi lehendakariak, Bizkaiko eta Bilboko banketxeetakoak, ez zuten onartu. Azkenik, hainbat gertakizunen ondoren, bankuek 25na milioi pezeta eman zituzten, baina, noski, ez ziren nahikoak izan 1.000 milioi pezetako erreskatea ordaintzeko. Diotenez, Javier Ibarra y Bergé exekutatu izan ondoren, Galindez biktimaren etxera joan zen, familiari doluminak ematera. Exekutuaren izeba batek, ilobaren hilketaren aurrean, honela oihukatu omen zion Galindezi: "Zu zara nire ilobaren heriotzaren erantzuleetarikoa bat". Horregatik, bankariak laster batean alde egin behar izan omen zuen. Horrela adierazten du exekutuaren semeetako batek, Javier Ibarra e Ibarrak, "Nosotros los Ybarra" liburuan.

ratu zuten, baina ia denak aske geratu ziren, Emilio Ibarrak bere gain hartu baitzuen aipaturiko funtsak eratzearen erantzukizuna. Operazioa gauzatu zuten bi aholkulari ohi eta goi kargudun batzuk soilik inputatu zituzten.

Botin kasua

Auzitegi Nazionalak jadanik erabaki du Emilio Botin, SCHko lehendakaria, eta Kantabriako entitate horretako zuzendaritzako beste hiru kide ohi epaitzea, horien artean Rodrigo Echenique kontseilari delegatu ohi, ustezko 38 delitu fiskaletan beharrezko ziratekeen laguntzaile gisa. Ebazpen judizialaren arabera, badira horiek guztiak epaitzeko adina arrazoi, bankuak bere bezeroei 1988 eta 1989 artean "kreditu-lagapenak" eskaini baitzizkien, "direktiba zentral" baten bidez inbertsio horiei buruzko datu faltsuekin Ogasunari iruzur egiteko.

Jarraitu aurretik, jakin dezagun zer diren kreditu-lagapenak. Fiskoa-rentzat opakuak diren produktuak dira. Inbertitzeko modu horren bidez, bankuak hirugarren pertsona bati transferitzen zion enpresa batekin kontratatutako kredituaren arriskua, baina errendimenduen atxikipe-nik egin gabe. Bezeroak, horrela,

jarritako kapitalaren %25erainoko partea Ogasunari ez ordaintzea lortzen zuen. Auzitegi Nazionalaren iritziz, horrelako operazioen kopurua hain handia izanik, pentsatzekoa da bankuak direktiba zentralen bat emana zuela, inbertitzaileen identitatea ezkutatzeko logistika bat baitzegoen haien guztien atzean.

Inspekzio Fiskalaren ikerketa eragozte eta kontabilitateko agiriak bidaltzeko Justiziak egindako erre-

Ebazpen judizialaren arabera, entitateko bezeroek 1989an egindako ustezko 38 delitu fiskalengatik soilik erantzun beharko lukete inputatuek, Ogasunari "haien identitate ez egiazkoa" helarazi baitzitzaion, urte hari zegokion aitortpena egin aurretik. Tribunalak bankuari horrela jokatu izana aurpegiratzen dio, hau da, inbertitzaileen iruzurrean "parte hartuz", "haien izenak ondortxo ezagutu" arren. Aldiz, Auzitegi

Ibarra ustez bidegabe jabetzeaz salatua dago, paradisu fiskaletan bere kontseilarietazako pentsio funtsak sortzeagatik, eta Botin ustezko hainbat delitu fiskalez, "kreditu-lagapenengatik"

kerimendua ez betetzea dira Botinen, Echeniqueren, Jose Ignacio Uclesen eta Ricardo Alonso Clavelen aurkako bi akusazio nagusiak. Epailak dioenez, Ogasunak Santander bankuaren "kreditu-lagapenei" buruzko ikerketa hasi zuenetik, bankuak nahita eman zituen identitate okerrak 1988 eta 1989 artean eginiko 9.896 inbertsiori buruz. Operazio horietan 649 milioi euro erabili ziren, eta "huts egin zuen haien transzendentzia fiskalak".

Nazionalak uste du "egotzitako gainontzeko delituak murriztu behar direla". Horrela, kausa nagusitik kanpo desglosatuko dira epaile instruktoerek aipaturiko beste 100 iruzur fiskal ustezkoak, dagozkien probintzia jurisdikzioan epaituak izan daitezkeen -edota artxibatuak, hala badagokie-, eta ez Auzitegi Nazionalen. Horretarako emandako arrazoiak da delituak burutu ziren unean (1988an) kreditu-lagapenei buruzko lege hutsune bat zegoela. ■

Bero-beroan

“Aste buru honetan ez naiz hilko. Noiz arte?”. Horrela zioen, Etxerat-ek antolatuta, Lasarte-Orian burututako euskal presoen aldeko ekitaldiaren pankartak edota lelo nagusiak. Etxeratek eta Euskal Presoen Kolektiboak bat eginik, ozenki salatu dute euskal presoek eta beren senitartekoek bizi duten presondegi-erregimena. Joan den asteburuan 671 presok senideen bisita izateari uko egin zioten protesta gisara, eta euren senitartekoek, berriz, errepideetan barrena ibiltzeari muzin. Frantziako eta Espainiako espetxeetan sakabana-tuta dauden presoek eta bere hurbilekoek jasaten duten egoera larria salatu zuten milaka lagunek. Ekitaldian errepideetan hildako hamairu pertsona gogoratu zituzten, eta bereziki, aurtengo otsailean Almeriako espetxera zihozela bizia galdu zuten Argi Iturralde eta Iñaki Balerdi lasartearrak.

Elkarrik 100.000 sinadura Bake Konferentzia xede.

Bake Konferentzia eratu ahal izateko kanpaina berri bati ekin dio Elkarrik. Kanpainaren helburua 100.000 sinadura lortzea da. Ondoren, martxoan, sinadurak Eusko Legebiltzarrean eta Nafarroako Parlamentuan aurkeztuko ditu Elkarrik, eta alderdi politikoak mahai batean eseri daitezen eskatuko die bi erakundeek. Bilboko Euskalduna jauregiko ekitaldian sinadurak biltzeko erabiliko den Giza Borondateen Manifestua aurkeztu zen. Agiriak dioenez “indarkeria eta desadostasuna sufritzen ari den gizarteak elkarriketa eta akordioa behar ditu elkarrekin bizitzeko eta bakea bilatzeko”.

ANDONI CANELLADA / ARGAZKI PRESA

Autodeterminazioaren aldeko 1.237 boz

Zuzen taldearen eskutik ehundaka lagun bildu dira autodeterminazio eskubidea aldarrikatzeko Donostiako karriketan. Kaleko martxaren ondoren erreferendum sinboliko bat burutu zen eta eskubide honen aldeko 1.237 boz bildu zituen ekimenak. Zuzen taldekoek 1.000 boz biltzeko asmoa zuten eta, eguraldia oso kas-karra izan arren, helburua gainditu izanak biziki poztu zituen. Antolatzaileek ekimen mota hau berriz burutzea pentsatu dute jadanik. “Herri herri 10.000 boz biltzea” asmoa azaldu dute desobedientzia zibilaren aldeko ekintzaileek.

Zer da...

Ordainketa etendura

Prozedura judicial bat da. 1922ko Ordainketa Etendura legeak eskatzen dituen baldintzak betez gero, enpresaburuak, banakoak edo merkataritzako entitateak, borondatez egin dezake eskaera: epemugari aurre egiteko zailtasunak aurreikusten dituen, eta horrek, era berean, espedientearen tramitazioa egiten ari den bitartean zorra ez ordaintzea ahalbidetuko dio, bere hartzekodunen ekintzak geldiaraziz, proposaturiko akordioa deliberazio eta onartze objektu izan dadin lortu arte. Aipatutako arrazoiengatik sortzen den espediente horrek hartzekodunekin ordainketan itxarote hitzarmen bat burutzea du helburu. Horrek enpresa

printzipioa martxan jartzea ahalbidetzen du. Ordainketa etenduraren eskaera enpresaren gizarte egoitzari dagokion lehen instantziako epaitegian aurkeztu behar da. Behin izapidea onartzen denean, epaileak enpresa operazio guztien kontu hartzea aginduko du. Ordainketa etenduraren aitorenaren ondorioak, besteak beste, honakoak dira: bitartekoen ekintzen gelditzea, hartzekodunen aldetik porrot deklarazioa ezin egin ahal izatea, epaileak arrunt eta exekutiboetan sententzien gauzatzearen gelditzea eta bahituen edo administrazio judizialen gelditzea. Azken batean, ordainketa etendurak, teoriarik, enpresa baten bideragarritasuna defendatzea eta bermatzea du helburu. Hori da adibidez “Gara”ko zuzendaritzak egin duena.

Daniel Udalaiz

Interes Publikoko Elkargoa urruti

MAX BRISSON Hautetsien Kontseiluko hizkuntza batzordeko ardura-dunak adierazi duenez, Interes Publikoko Elkargoa (IPE) sortu aurretik, haren zutabeak antolatu eta ezarri daitezke. Baina halako erakunde bat sortzeko iragarpen ofiziala behar da eta Sarkozy Barne ministroa maiatzean iragarpen ofiziala egitera etortzekoa bazen ere, ez zen etorri. Eta iragarpen ofizialaren ondoren, kasurik onenean urtebetera sortuko litzateke IPE, Brissonen esanetan. Egun dauden egiturak eta esperientziak baliatu beharko liratekeela adierazi du Brissonnek eta Hizkuntza Kontseilua IPEren baitako izan ez arren, aholkularitza funtzioa bete beharko lukeela hark. Bestalde, Hizkuntza Kontseiluak lehendakari berria hautatu du: Mixel Etxeberri.

ALBERTO ELOSEGI

Mixel Etxeberri
Seaskako lehen-
dakari ohia da
joan den astetik
Hizkuntza
Kontseiluko lehen-
dakaria.

Nafarroako ipar-ekialdeko euskalkiak

AITOR ARANAK "Nafarroako Ipar-ekialdeko euskara. Irunberitik Aezkoaraino" liburua plazaratu du Altaffaylla kultur taldearen eskutik. Arangoiti ikastolarekin elkarlanean egin du liburua Aranak, eta Nafarroako ipar-ekialdean hitz egiten ziren lau euskalkiak aztertu ditu: hegoaldeko goi-nafarrera, erronkaria, zaraitzera eta aezkera (bizirik den bakarra). Liburuaren lehen zatian euskarak Nafarroan izandako bilakaeraz jardun du idazleak eta bigarrenean ipar-ekialdeari lotu zaio. Toponimoak, mapak eta eskualdeko esamoldeak aurki daitezke bertan.

Gazteek erabil dezaten

LARRIA DA euskararen egoera Iparraldean eta are larriagoa da gazteen erabilerari erreparatzen badiogu. Horren garrantziaz jabetuta, Euskar@biada jaia antolatu du Seaskak urriaren 18rako Angeluko Amodioaren hondartzan. Askotariko ekitaldiak izango dira: surf erakustaldia, roller erakustaldiak, rap eta bertso saioak, kontzertuak, euskararen egoerari buruzko mahai-ingurua... Bestalde, euskalgintzako hainbat taldek (AEK, Uda Leku, Euskal Konfederazioa...) informazio mahaiak ipiniko dituzte.

Ostalaritza hiztegia menuan

SUKALDARITZA, GOZOGINTZA ETA ZERBITZUETAKO tresneria, teknikak eta prestakinak biltzen ditu plazaratu berri den Ostalaritza Hiztegiak. UZEIko teknikariek eta Lanbide Heziketako Ostalaritza Eskoletako irakasleek egin dute Leioako Ostalaritza Eskolak eskatutako hiztegia. 1.000 termino inguru bildu dituzte euskarazko, gaztelaniazko eta kasu batzuetan frantsesezko eta ingelesezko baliokideekin.

BAHEA

Arnaldo Otegi Sozialista Abertzaleak taldeko bozeramaileak "Berrian":

"Prozesuan nola lagundu dezakeen gogoeta egiteko unea du ETAK".

Arnaldo Otegiren hitzetan, SA taldeak ez du Ibarretxeren Planaren eztabaida oztopatuko Eusko Legebiltzarrean.

Otegi, bestalde, ez du Quebec-eko eredia baztertzeko: "Independentziaren bidea jorratzea erabakiz gero, negoziatzeko epe bat zabaldu beharko da Estatuarekin". Hona erreferendumaz galdeturik esandakoa: "Prozesua eta galdera hitzartuz gero, ziur naiz une horretan ETArek borroka armaturik ez dela egongo". Halaber, gatazkaren konponbideaz hitz egiteko garaia da, esan du Otegi.

Gorka Knörr EAKo idazkari nagusiak eta Eusko Legebiltzarreko mahaiaren lehendakariordeak "Gara"n:

"Batasunarekin adostasun batera iristeko jarri beharreko oinarriez hitz egiteko prest nago, baina ezberdintzen gaituenaz ere hitz egin behar dugu".

Hona Eusko Legebiltzarreko egoeraz esana: 1893ko diskurtsora itzultzen ari gara, Cánovas del Castilloko Arturo Campioni esan ziona berritzen ari da, hau da: "Indarra eskubidea da".

Xarlo Etxezaharreta preso.

Espainiako Auzitegi Nazionaleko Baltasar Garzon epaileak ETAKo kidea izatea leporatu dio Xarlo Etxezaharretari eta Soto del Real espetxean preso sartzeko agindu. "Kalegorria" aldizkariaren zuzendaria eta Udalbiltzako hautetsi ohiaren atxilotetak jende askoren erreakzioak eragin ditu azken egunotan. Euskal Diaspora elkar-teak, Iparraldeko hautetsiek eta Gure Irratiko lankide ohiek bere askapena eskatu dute.

Etxezaharretak atxikimenduzko eskutitz ugari jaso du eta bere atxilotzea gaitzesteko elkarretaratze bat burutu zen Hazparnen. Etxezaharreta Hazparneko udal hautetsia eta Udalbiltzako kidea izan zen azken udal hauteskundeetara arte.

Kamioietan dabil HIESaren birusa Ekialdeko Afrikan

HIESaren gotorlekua Afrika da: XX. mendeak heredentzia-tzat utzi digun epidemiaren mapak ikusita, beldurra ematen du Afrikan oraindik eragin behar dituen milioika heriotzetan pentsatze hutsak. Gaitzaren kontrako eguneroko borrokan, HIESa nola kontrolatu ari direla, bidaia luzeetan dabilzan kamioilarietan aurkitu dute giltza bat.

KENYAN oihan eta abere basatiak badaude, egia da, herritar gosetiak eta atleta harrigarriak ere bai, baita tarteka amerikarren kontrako atentaturen bat ere. Irudi topikoez gain ordea, "Afrikan ere jendea bizi da" esango lukete zaharrek. Eta eguneroko bizitzan sartzen dira kamioiak eta garraiolariak, Europako errepiderik txarra baina txarragoak diren bideetan lan eginez bizi diren kamioilariak.

Kamioilariak bihurtu dira HIESaren zabaltzaile arriskugarrienetakoa, eta orain horiek bihurtu nahi dituzte epidemia kontrolatzeko laguntzaile garrantzitsuenak. Nairobi "The Nation" egunkariaren talde berean argitaratzen den "The East African" astekarian eskaini ditu xehetasunak Dagi Kimani kazetariak "How to Stop Africa's Truckers From Driving the Aids Epidemic" erreportajea.

Txoferrekin eta beren elkarteko buruzagiekin egon da Kimani kaze-

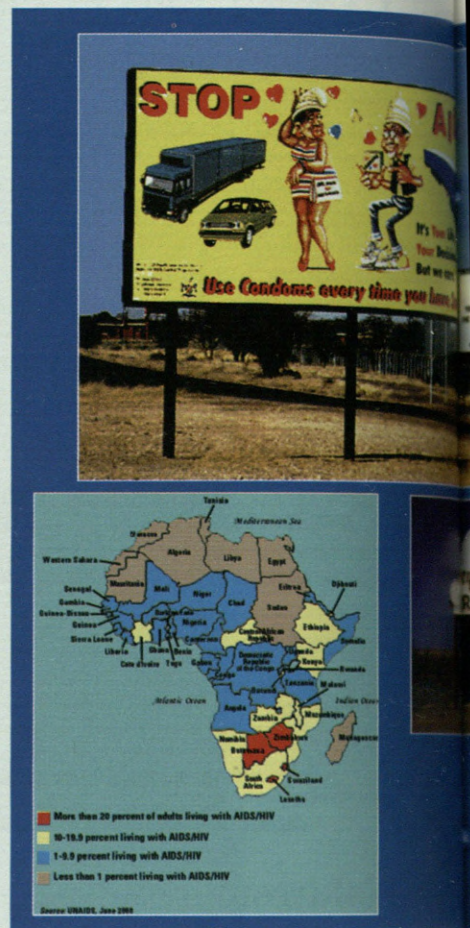
taria. Eta hauek aitortu diote arrazoi duela Nazio Batuen Elkarrekin HIESarentzako duen erakundeak dioenak: herri eta eskualdeen artean duten mugikortasunagatik, profesional hauek gaitza zokorik atzeratuenetara ere zabaltzen dute.

Lan gogor eta arriskutsua egiten dute garraiolariek Afrikako pista eta bideetan barrena. Gero eta bidaia luzeagoak ere bai. Eta Europar aspaldi gertatu zen legez, Afrikan ere lehen portuak bezala gaur errepideetako gasolindegia eta atsedenguneak dira prostituzioaren leku nagusiak.

Kenyako Mombasa portutik Ruandako Kigali hiribururako joan-etorria egiten kamioilari batek bost aste eman ditzake (Kenyako 10.000 garraiolari biltzen dituen "Long Distance Truck Drivers Association" elkarteko buruzagiak eman dio

Informazio eta babesbide egokirik ezean, dramatikoa izatera iritsi da kamioilarien osasun egoera: Kenyako populazioaren %10ak HIESa badu, txoferren artean infektatuen kopuruak %40 gainditu du

datua kazetariari). Eta "txango" neketsua behin baino gehiagotan egin beharko du etxeratu aurretik. Ibilbide luze eta mantso horretan

hainbat geldialdi egingo dute txoferak eta bere laguntzaileak, eta geltoki bakoitzean egonen da "larru komertzioa" zain.

Beren soldatengatik kexu izateko motiborik badute garraiolariok. Eta hala ere, aberatsak dira zeharkatzen dituzten eskualde askotako herritarren aldean. Emakume eskaintza aberatsa dute beraz aurrean. Eta ororen buru, informazio eta babesbide egokirik ezean, dramatikoa izatera iritsi da kamioilarien osasun egoera: Kenyako populazioaren %10ak HIESa baldin badu (zifra berez ikaragarria), txoferren artean infektatuen kopuruak %40 gainditu du.

Ez da Kenya edo Afrikako kontua bakarrik, Indian duela gutxi egin zuten inkesta batean azaldu zen bertako kamioi gidarien artean %84ak sexuz transmititutako gaitzen bat zuela. Eta horien artean azken urtean %94ek prostitutekin harremanak izanak zituzten.

Miseriatik nola edo hala atera nahi

Afrikak HIESarekin bizi duen dramen (adierazgarria da mapa) protagonismo berezia dute herrikan kanpo ari diren langileek eta kamioilariak. Hauek mobilizatu nahi dituzte orain infekzioaren hedatzea mozteko.

informazioa eta kondoiak banatzen dituzten postuak ipini dituzte, gelto-kirik "beroenetatik" hasita. Bi aldeek espero dute etekin garbia ateratzea. HIESaren kontrako erakundeek, epidemia kontrolatzeko (edo zabaltea geratzeko) estrategian fruitu ematea. Eta garraiolariek, osasun egoera kontrolatzeaz gain zeharkako etekinak. Sindikatuko buruzagiaren hitzetan "lan honetan hasi garenean ohartu gara -gure erakundeak ez dauden garraiolariekin hitzeginez-txoferrin %35 aseguruik gabe edo oso aseguru kaskarrekin dabilela. Eta profesional hauen soldata eta gainerako bizi baldintzen informazio askoz zehatzagoa lortu dugu".

Ez da berria Kenyako esperientzia. Hegoafrikan zabaldua dago. Burkina Fason 1998an jarri omen zuten martxan halako beste bat, eta bi urtetan prostitutetara jotzen duten garraiolarien artean kondoiaren erabilera %60tik %90era igotzea lortu zuten.

Hori eta gehiago beharko dute Afrikan epidemiari aurre egiteko. Mapa estadistikoak beldurgarriak dira: populazioaren %20az goiti infektatua duten Botswana eta Zimbabwez gain, herrialde mordoska dabil %10 eta %20 arteko kopuruetan. Kontinente osoa dago gogor zauritua.

Errepide nagusietan prostituzioan ari diren emakumeetan eta hauen bezeroetan aurkitu uste dute borrokarako giltza bat. ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

duten herrialdeetan errepide nagusiak bihurtu dira aberastasun iturri. Baina baita txirotasunaren eta deserritze sozialaren ispilu gogorrenak ere; horietan, bi sos nondik eskuratuko bila dabilzan emakumeak ugari eta erraz dauzkate eskura garraiolariek. Hauen ordezkari Ahmed Omar-ek aitortu dio kazetariari: "Txofer eta laguntzaileek diru gehiago daukate pasatzen diren eskualdeetako

jendeek baino. Baina garraiolari askok ezer gutxi dakite HIESaren prebentzioaz, eta sexu harreman horietan babesik gabe ibiliz gaitza zabaltzen dute parajerik urrunenetaraino".

Orain garraiolarien sindikatua Africans United Against Aids Globally erakundearen laguntzarekin kanpaina sartu da: Mombasatik Nairobirako errepide bazterretan

Zure gorputzak 8 orduko atseden behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarekin handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herrioni, 4 - DONOSTIA

Erabili ezik herdoildu!

G

ero eta gehiagok daki eta gero eta gutxiago erabiltzen da, zer da? Asmakizuna da eta euskera ere hala asmatu zuten, komunikatzeko, baina, asmatuko ote dugu horretan? Ez dugu erabat asmatzen geurea dugun hizkuntzari asma sendatu eta arnas sakon bezain sendoa helarazten, hala diote behintzat azken inkesta sinesgarriek. Zergatik gertatzen zaigu hau? Aldeko ekintzak eta inkestak ez ote ditugu maiztasun berarekin egiten?

TRANSMISORIK EZ da ematen baina ez euskera dela eta ez dela bakarrik, ia ezertan ere ez. Hitz egiteko paradarik / ohiturarik ez dugu nonbait etxean eta denok zozo kontuetara jarri gara edo telebistako leihora begira bizi gara. Lehengo batean hogeita bost gazteko talde batean, bizpahiruk soilik zekiten nor eta zer zen Joxe Miel Barandiaran. Batzuk ez omen zuten entzun ere egin. Hemen, Goierri hori! Joxe Miel Iztueta aipatu zuten eta hori marrazki bizidunetatik ezagun zitzaielako. Beharbada hor dugu etorkizuna, transmititu nahi duguna txikitatik hasteko, marrazki bizidunetan.

ESKOLAK ez du erabilera bermatzen. Bagenekien lehendik. Irakasleok, asko, erdera hutsez; euskera pattala maizegi, eta euskera aberatsa darabilena ere irakaslea da ikasleentzat eta, nolabait esateko, euren "aurkaria". Nola limurtu ditzakegu euskeraz ari daitezen? Baina limurtu, seduzitu egin behar ditugu horretara lerra daitezen datozen belaunaldiak. Lanpostua lortzeko lehian interesgarriago, aberatsago zara, geure label interesante bakarra hori dugu, mundutarren aurrean nor izateko arima... Eta berari zer? Azken batean bere "aurkaria" ari zaio hizketan, bera bezalakoa izateko esaten, bera hortik bizi delako, seguru aski. Edo auskalo zer pentsatuko duen hamasei urteko gazte horrek. Ikusten al gaitu jo ta ke euskeraren aldeko ekintzetan? Bere mugidetan? Hurbil al gauzka edo hala sentitzen al gaitu behar gaituenean? Maite al gaitu guk aholkatzen dioguna sinesteko beste?

KOMUNIKABIDEAK. Eskas ari denik ezin da onartu irratia, telebista, kazeta... Ezta kiroletan ere edo, hobeto esan, kiroletan are gutxiago! Gazteak hurbilena bizi duena izanik nola bada. Baina hor ditugu hamaika "aditu", esatari eta laguntzaile duela urte batzuk hasi denoi belarria jaten eta oraindik ere lehen egunetako hizkuntza akats berberak behin eta berriz errepikatuz. Nola onar daiteke hainbestearainoko utzikeria patronal zein sindikatuen aldetik? Nik ere langilea defendatzen dut hau diodanean eta izen hori ez dagokio edonori.

PRODUKZIOA zaindu kantagintzan eta emanaldietan. Goierriko bihotzean eta Espainiako edonon

ALBERTO ELSOEGI

musika bera entzuten dugu astebururo: modan dagoena, multinazional erraldoiek ezarria. Ezkontza bakoitzetik datorren jendeak pub guztiak kargatzen ditu musika horrekin, berak dakarren karga deskargatu ezinik nonbait. Ba omen dira salbuespenak, Hernani eta... gehiago ere izango dira.

Aurtengo oporretan gurekin ziren hamahiru urteko bi gazteek eta aurreko kanpin-dendan zegoen madrildar neskatoak kantu berberak kantatuz sintonizatzen

zuten eta, han egunero ikusten nuenetik, seguru nago, oso bizimodu desberdina eta guztiz alderantzizko gustuak dituztela.

ERASOEI ERANTZUN. Nafarroa (egunero ari zaizkigu eskubideak lapurtzen euskal hiztunoi), Lapurdi, Behe Nafarroa, Zuberoa (hizkuntza ofizialtzat ere hartu gabe dago euskera)... eta beste lekutan. Politikari, legelari... erdaldunak onartzen ari gara. Ez dutela ikasi eta ikasiko ere muturren aurrean esaten digutenak. Baina ez dago hain gora (edo behera) joan beharrik, ez. Duela hiru hilabete etorri eta Ordiziako taberna batean lanean ari den zerbitzari ukrainiarak euskeraz eskatu eta zuzen zerbitzatzan du, baita kontua euskeraz eman ere. Eta hurbil dagoen betiko tabernaria oraindik ez da kapaz, ezin omen du, ez omen zaio sartzen. Baina gu bai, gu berdin sartzen gara!

Ni ez naiz harritzen, Villar, EAEn Espainiaren ordezkari izanik, Gasteizko Parlamentuko zenbait saiotan agirika hastea abertzaleen kontra. Berea defendatzen ari da. Inpresentablea? Beno. Hura postu horretan dago eta hortik kobratzen du. Majo gainera. Hari ez dio inork agirika erantzuten, berak bezala. Guri ere ez, orde. Gehienok ez baitugu geurea defendatzeko ere agirika egiten.

Modaren eta modakoaren sabel-hiztun bihurtu gara, gaurko denborak pasatako denbora barnean duela ahantzirik. Izan ginena garenaren baitan aurkitzen dela eta hura ezagutzea geroan izateko oinarritzko baldintza dugula ohartzeko behar besteko astirik hartu gabe.

Horregatik ere, gure ehiztari begiekin urrutikoa bertan ikusteko gai gara, adibidez, Amina Lawal nigeriar emakumea harrika hiltzera kondenatua, eta injustizia hau edonon salatzeaz gain, sinadura eman dugu bidegabekeria gauza ez dadin. Joan den astean (eta aurrekoetan), Nafarroan, bertako gobernuak harrika egin dio (digu) gure kide bati, gure zati bati, geuri azken batean, hiltzeko asmoz, epaiketarik gabe. Agian hor dago gakoa: ez dago data jakinik zer edo zer derrigorrez egin beharrean senti gaitetzen. Ala ekin-tzok aurrera eramango dituzten itzainetan dago? ■

Etienne Salaberry (1903-1981)

MENDEURRENA OMENALDIA

HITZALDIAK, MAHAI INGURUA ETA EKINTZA KULTURALA

Urriaren 22an

J.L. Davant: Etienne Salaberryren hainbat alderdi

Pako Sudupe: Etienne Salaberry: kazetaritza politikoa

Non: Baionako Unibertsitatean

Noiz: Arratsaldeko 4,30etan

Arduraduna: Pierre Charriton

Hizlariak:

Egan, Euskalerriaren Adiskideen Elkartearen agurra:

Gillermo Etxeberria

Urriaren 24an

Zer-non: Mahai-ingurua Uztaritzen,

Lapurdi aretoan, ilunabarreko 9etan

Moderatzailea: Pierre Ainziart

Partaideak:

Euskalerriaren Adiskideen Elkartea eta

EGAN aldizkariaren agurra:

Joxe Mari Urkia lehendakariaren eskutik

Mahai-inguruko partaideak:

J.L. Davant, Pako Sudupe, Kurutxet jauna

eta Emile Larre Jauna

Urriaren 26an

Egun handia Heletan

11etan Meza nagusia bertako parrokian

Predikaria: J.P. Ouret apaiza

Ondoren: Oroitarria bistartzea, Herriko auzapeza,

aurreku, bertsolari eta dantzarien laguntzarekin

Eguerdian: Bazkaria, IRIGOINZAHARRETA ostatuan.

Otordu garaian: Euskalzaleen Biltzarra berrituaren

aurkezpena Pierre Charriton eta Edurne Epalza

lehendakariaren eskutik

Etienne Salaberryri buruzko hiru liburuen AURKEZPENA

ANTOLATZAILEAK

E.K.E

EGAN
Euskalerriaren
Adiskideen Elkartea

HELETAKO
HERRIA

NAFARROA OINEZ

Urriaren 19an

IRUNBERRIN

Zaindu ingurune hau euskara bezainbeste.

Har ezazu atsedeen itzalean.

Babes ezazu burua eguzkitatik txano bat jantzita.

Erabil itzazu arropa zabalak eta oinetako erosoak.

 LAGUN ARO
SEGUROS - ASEGURUA

www.seguros lagunaro.com

Beti zugaraz gaitza